№. 13. ВТОРНИКЪ, 14 ФЕВРАЛЯ. **1861.** WTOREK, 14 LUTEGO. **Nr. 13.**

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ
ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

KURYER WILEŃSKI
GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Цѣна за годъ	10 р.
„ „ съ пересылкою	12 „
„ за полъ года	5 „
„ „ съ пересылкою	6 „
„ на четверть года	2 „ 50 к.
„ съ пересылкою	3 „
за 1 мѣсяцъ	1 „

За объявленія плотится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILENSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Cena roczna	rs. 10
„ „ z przesyłką	„ 12
„ półroczna	„ 5
„ „ z przesyłką	„ 6
„ kwartalna	„ 2 k. 50.
„ „ z przesyłką	„ 3
„ miesięczna	„ 1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Bióro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ:

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 7 февраля.

Высочайше утвержденнымъ въ 9 день августа 1860 года положеніемъ комитета гг. министровъ, предоставлено кредитнымъ установленіямъ долги по залогу населенныхъ имѣній, которые къ срокамъ займовъ 1860 года не превышаютъ установленнаго размѣра и съ надбавочными, то есть по 80, 70 и 60 р. на крестьянина по 10 ревизіи, или первоначально выданной ссуды, переложить, по желанію заемщиковъ, на 37 лѣтъ, о каковомъ переложеніи прошенія заемщиковъ принимать по 1 апрѣля 1861 года.—Изъ вступившихъ къ г. министру финансовъ отъ нѣкоторыхъ приказовъ общественнаго призрѣнія представленій, оказывается, что опые встрѣчаютъ недоразумѣніе въ томъ: съ какого срока считать 37 лѣтъ, назначенные для уплаты перелагаемыхъ долговъ и не слѣдуетъ ли въ тѣхъ случаяхъ, когда перелагаемый долгъ менѣе вышеозначеннаго размѣра, выдавать заемщикамъ деньги для приведенія займовыхъ въ томъ размѣрѣ.

Вслѣдствіе сего г. министръ финансовъ увѣдомилъ г. начальника Виленской губерніи для руководства по приказу общественнаго призрѣнія, что по представляемымъ отъ заемщиковъ, заложившихъ въ оный населенныя имѣнія свои на 26 и 28 лѣтъ, свидѣтельствамъ казенной палаты, о числѣ душъ въ заложенныхъ имѣніяхъ по 10 ревизіи, для переложенія числящихся на нихъ долговъ на 37 лѣтъ, надлежитъ:

Во 1-хъ: исчислить всю сумму долга, какая лежитъ на заемщикѣ со всѣми процентами, штрафными и прочими неуплаченными деньгами по срокъ займа въ 1860 году.

Во 2-хъ: если исчисленный такимъ образомъ долгъ непревышаетъ вышеозначеннаго по разряду губерній размѣра на каждаго изъ состоящихъ въ заложенномъ имѣни крестьянъ, или же хотя и превышаетъ, но будетъ не болѣе первоначально выданной заемщику ссуды, въ такомъ случаѣ исчисленную сумму долга, въ круглыхъ десяткахъ, расположить къ платежу со срока того займа, наступившаго въ 1860 году, въ послѣдующіе 37 лѣтъ, по расчету, приложенному къ 447 ст. св. зак. т. XI уст. кредитн. устан. изд. 1842 г. подъ N. 3, оставляя единицы рублей съ копѣйками на заемщикѣ въ недоимкѣ для взысканія при первомъ платежѣ съ причитающимися процентами по 5%, если слѣдующая для округленія долга сумма не будетъ представлена заемщикомъ при самомъ переложеніи дома.

Въ 3-хъ: долги заемщиковъ, получившихъ ссуды не въ полномъ количествѣ, или на коихъ долги будутъ менѣе вышеопредѣленнаго размѣра, перелагаются на 37 лѣтъ также со сроковъ займовъ 1860 года, по безъ всякой дополнительной выдачи денегъ.

Въ 4-хъ: заемщики, долги коихъ превышаютъ вышепоказанный размѣръ, имѣютъ право требовать таковой же льготы, со внесеніемъ притомъ превышающей размѣръ суммы; при чемъ расчетъ о долгахъ просителей и самое переложеніе займовъ должны быть производимы непремѣнно также со сроковъ минувшаго 1860 года.

и 5) хотя бы отъ заемщика просьба о переложеніи долга поступила въ мартѣ 1861 года, а срокъ по займу его былъ въ январѣ 1860 года; то все таки долгъ подлежитъ разсрочкѣ съ 1860 г., такъ, что первый платежъ имѣетъ наступить въ 1861 году и во время подачи просьбы платежъ сей будетъ въ льготномъ положеніи.

— Г. министръ внутреннихъ дѣлъ увѣдомилъ г. Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернатора о воспрещеніи въѣзда въ Россію Турецкаго подданнаго барона *Абулла*, коего примѣты слѣдующія: лѣтъ 58, росту 2 арш. 7 вер., волосы на головѣ и усахъ свѣтлорусые, на бородѣ и бакенбардахъ русые, глаза свѣтлокаріе, носъ продолговатъ, ротъ умѣренный, лице чисто, въ верхней челюсти не имѣетъ 5 зубовъ.

— Канцелярія г. Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернатора симъ объявляетъ, что дворянинъ Гродненской губерніи Волковыскаго уѣзда Адамъ *Ширма* потерялъ въ Вѣнѣ выданный ему 30 іюня 1860 г. заграничный паспортъ за N. 349 на слѣдованіе въ Австрію, Германію, Бельгію и Францію, срокомъ на шесть мѣсяцевъ, и потому паспортъ сей считается не дѣйствительнымъ.

— Высочайшими указами, данными капитулу Россійскихъ ИМПЕРАТОРСКИХЪ и ЦАРСКИХЪ орденовъ, Всемилостивѣйше пожалованы кавалерами: ордена св Анны 2-й степени: 22 іюля 1860 года—коллежскіе совѣтники вице-губернаторы: Витебскій—Андріанъ Сонцовъ, Минскій — Александръ Лучинскій; по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ, согласно удостоенію комитета министровъ:— ордена св. Анны 3-й степени: 22 іюля 1860 годл—Новогрудскій, Минской губерніи, земскій исправникъ надворный совѣтникъ Руфинъ Згерскій-Струмилло, правитель канцеляріи начальника Ковенской губерніи коллежскій секретарь Осипъ Бортновскій; по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ: чиновники министерства внутреннихъ дѣлъ: коллежскіе совѣтники : совѣтники Гродненскаго губернскаго правленія: Владиміръ Лазовскій и Павелъ Масловъ, акушеръ Гродненской врачебной управы докторъ медицины Антонъ Балванскій, старшій чиновникъ особыхъ порученій при начальникѣ Кіевской губерніи, надворный совѣтникъ Викторъ Ромашевскій, Динабургскій уѣздный предводитель дворянства отставной маіоръ графъ Людвигъ Плятеръ, Уманскій земскій исправникъ отставной маіоръ Анастасій Меласъ; коллежскіе ассессоры: непремѣнный членъ Витебской губернской коммисіи народнаго продовольствія Ксаверій Гласко; ассессоры губернскихъ правленій : Кіевскаго—Владиміръ Ляховъ, Волынскаго—Александръ Козловскій, старшій ссекретарь Подольскаго губернскаго правленія Григорій Хойницкій; по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ, согласно удостоенію комитета министровъ: ордена св. Станислава 2-й степени, Императорскою короною украшеннаго: 22 іюля 1860 года—чиновники министерства внутреннихъ дѣлъ : инспекторъ Подольской врачебной управы докторъ медицины и хирургіи статскій совѣтникъ Эразмъ Бржезинскій и Бѣльскій городничій подполковникъ Николай Юкавскій, старшій совѣтникъ Волынскаго губернскаго правленія коллежскій совѣтникъ Георгій Бѣленковъ; по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ, согласно удостоенію комитета министровъ: ордена св. Станислава 2-й степени: 22 іюля 1860 года. Чиновники министерства внутреннихъ дѣлъ: статскіе совѣтники: инспекторъ Витебской врачебной управы Максиміліанъ Сохацкій и непремѣнный членъ Подольскаго приказа общественнаго призрѣнія Прокофій Веселовскій, Новогрудскій городничій, подполковникъ Александръ фонъ-Зенгбушъ, надворные совѣтники : непремѣнный членъ Волынскаго приказа общественнаго призрѣнія Левъ Черевинъ, земскіе исправники : Волковыскій — Феликсъ Блажеевскій, Пинскій — Венедиктъ Флигель, Новоалександровскій отставной маіоръ Болеславъ Сѣсицкій, Староконстантиновскій отставной капитанъ Александръ Красовскій и Роменскій уѣздный предводитель дворянства, отставной инженеръ штабсъ-капитанъ Петръ Лукьяновичъ; по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ, согласно удостоенію комитета министровъ; Брацлавскій, Подольской губерніи, земскій исправникъ коллежскій ассесоръ Аполлонъ Мануйловъ и Полоцкій, Витебской губерніи, земскій исправникъ коллежскій еекретарь Александръ Родкевичъ; по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ;— ордена св. Станислава 3й степени: 17 іюля 1860 года—Адъютанты Кіевскаго военнаго, Подольскаго и Волынскаго генералъ-губернатора : штабсъ-ротмистръ Бѣлорусскаго гусарскаго ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЫСОЧЕСТВА ВЕЛИКАГО КНЯЗЯ МИХАИЛА НИКОЛАЕВИЧА полка Сергѣй Олферьевъ, и поручикъ лейбъ-пѣхотнаго Бородинскаго имени ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА полка Ма-

TREŚĆ:

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 7 lutego.

— Przez Najwyżéj utwierdzone 9 sierpnia 1860 roku postanowienie komitetu pp. ministrów, instytucjom kredytowym pozwolono długi na majątki osiadłe zaciągnięte, które do terminu pożyczki 1860 roku nieprzewyższają rozmiaru zakreślonego z pieniędzmi naddatkowemi, to jest po 80, 70 i 60 rub. na włościanina podług 10 popisu ludności, czyli pożyczki pierwiastkowo zaciągniętéj,—na żądanie dłużników rozkładać na lat 37, o jakowe rozłożenie prośby od dłużników przyjmować do 1-go kwietnia 1861 roku. Z podanych do p. ministra skarbu przez niektóre urzędy powszechnego opatrzenia przełożeń okazuje się, że te znajdują wątpliwość: od jakiego terminu należy liczyć 37 lat zakreślonych do zapłacenia rozłożonych długów, i czy w tych razach, kiedy dług rozłożony mniejszy jest od oznaczonego wyżéj rozmiaru, należy pożyczającym wydawać pieniądze do wysokości owego rozmiaru.

W skutek tego, p. minister skarbu zawiadomił p. naczelnika gubernji Wileńskiéj, dla zalecenia urzędowi powszechnéj opieki, że w rzeczy składanych przez dłużników na zastawione w nich swoje majątki osiadłe na lat 26 i 28, świadectw izby skarbowéj o liczbie dusz w majątkach zastawionych podług 10 popisu ludności, dla rozłożenia liczących się na nich długów na 37 lat, potrzeba:

Popierwsze: Wyliczyć całą summę długu ciążącego na dłużniku, wraz ze wszystkiemi procentami, sztrafami i innemi pieniędzmi niewypłaconemi do terminu pożyczki w 1860 roku.

Powtóre: Jeżeli dług tym sposobem policzony, nie przewyższa wyżéj oznaczonego podług rzędu gubernji stosunku względnie do znajdujących się w zastawionym majątku włościan, albo chociaż przewyższa, lecz nie jest znaczniejszy od summy pierwiastkowo pożyczonéj, w takim razie wyliczoną summę długu, w okrągłych liczbach dziesiętnych, rozłożyć do opłaty od terminu téj pożyczki w 1860 roku przypadłego, na 37 lat następnych, według rachunku załączonego przy 447 art. Zb. Pr. t. XI ust. inst. kred. (wyd. 1842 r.) pod N. 3, zostawując jedności rubli z kopiejkami na dłużniku, do uzyskania przy pierwszéj wypłacie z należnemi procentami po 5 proc., jeżeli wypadająca do zaokrąglenia długu summa przy samém rozłożeniu długu wniesioną nie będzie.

Potrzecie: Dłużnicy, którzy otrzymali pożyczkę w ilości niezupełnéj, lub tacy na których pożyczka ciąży w rozmiarze mniejszym od wyżéj przytoczonego, rozkładają swe długi na lat 37 również od okresu pożyczek 1860 roku, lecz ju żbez żadnéj dodatkowéj dopłaty pieniężnéj.

Poczwarte: Dłużnicy, których pożyczki przewyższają rozmiar powyższy, mają prawo żądać tejże ulgi, z wypłaceniem przytém przewyższającéj rozmiar summy; przyczém wyliczenie długów i samo rozłożenie pożyczek, mają się zacząć nieodmiennie także od terminów zeszłego 1860 roku; i

Po piąte: Chociażby odłużony pożyczką podał prośbę o rozłożenie długu w marcu 1861 r., a termin jego pożyczki wypadał w styczniu 1860 roku, dług jednakże ma być zawsze rozkładany od 1860 roku, tak iż pierwsza wypłata musi nastąpić w 1861 roku, i wczasie podania prośby takowa wypłata w okresie ulgi będzie się liczyła.

— P. minister spraw wewnętrznych zawiadomił p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego jenerał-gubernatora, iż wzbroniony został wjazd do Rossji poddanemu Tureckiemu baronowi *Abulla*, którego rysopis jest następujący: lat 58, urody 2 ar. 7 cali, włosy na głowie i wąsach światłe, na brodzie i bakenbrodach nieco ciemniejsze, oczy piwne, nos długi, gęba zwyczajna, twarz gładka, w wierzchniéj szczęce 5 zębów nie ma.

— Kancellarja p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego jenerał - gubernatora niniejszém ogłasza, iż szlachcic gubernji Grodzieńskiéj powiatu Wołkowyskiego Adam *Szyrma*, zgubił w Wiedniu wydany mu 30 czerwca 1860 roku paszport zagraniczny za N. 349 na wyjazd do Austrji, Niemiec, Belgji i Francji, na termin półroczny, przeto pasport ten uważa się za unikczemniony.

— Przez Najwyższe ukazy do kapituły Rossyjskich CESARSKICH i KRÓLEWSKICH orderów, Najłaskawiéj zostali mianowani kawalerami: orderu św. Anny 2-éj klassy : 22-go lipca 1860 roku—radcy kollegjalni, wice-gubernatorowie: Witebski— Andrjan Soncow i Miński—Alexander Łuczyński, na zaświadczenie zwierzchności o odznaczającéj się gorliwéj służbie i o szczególnych pracach, stosownie do uznania komitetu ministrów;—orderu św. Anny 3-éj klassy: lipca 22-go 1860 roku:—Mińskiéj gubernii Nowogródzki sprawnik ziemski, radzca dworu Rufin Zgierski-Strumiłło, rządca kancellarji naczelnika gubernii Kowieńskiéj, sekretarz kollegjalny Józef Bortnowski, na zaświadczenie zwierzchności o służbie odznaczającéj się gorliwością i o szczególnych pracach; urzędnicy ministerstwa spraw wewnętrznych: radcy kollegjalni: radcy Grodzieńskiego rządu gubernjalnego : Włodzimierz Łazowski i Paweł Masłow, akuszer Grodzieńskiego zarządu lekarskiego, doktor medycyny Antoni Bałwański, starszy urzędnik do szczególnych poleceń przy naczelniku gubernji Kijowskiéj radca dworu Wiktor Romaszewski, Dynaburski marszałek powiatowy, dymissjonowany major hrabia Ludwik Plater, Humański sprawnik ziemski, dymissjonowany major Anastazy Melas; assesorowie kollegjalni: stały członek Witebskiéj gubernjalnéj kommisji żywności powszechné Ksawery Hłasko, assesorowie rządów gubernjalnych: Kijowskiego—Włodzimierz Lachow i Wołyńskiego—Aleksander Kozłowski, starszy sekretarz Podolskiego rządu gubernjalnego Grzegor Chojnicki, na zaświadczenie zwierzchności o odznaczającéj się gorliwością służbie i szczególnych pracach, stosownie do uznania komitetu ministrów;—orderu św. Stanisława 2-éj klassy, Cesarską koroną ozdobionego, 22-go lipca 1860 roku—urzędnicy ministerstwa spraw wewnętrznych: inspektor Podolskiego zarządu lekarskiego, doktor medycyny i chirurgji, radca stanu Erazm Brzeziński, i Bielski horodniczy podpółkownik Mikołaj Jukawski, starszy radca Wołyńskiego rządu gubernjalnego, radca kollegjalny Grzegorz Bieleńków, na zaświadczenie wierzchności o służbie odznaczającéj się gorliwością i o szczególnych pracach, stosownie do uznania komitetu ministrów; orderu św. Stanisława 2-éj klassy: 22-go lipca 1860 roku urzędnicy ministerstwa spraw wewnętrznych: radcy stanu: inspektor Witebskiego zarządu lekarskiego Maksymiljan Sochacki i ciągły członek Podolskiego urzędu powszechnego opatrzenia Prokop Wiesiełowski, Nowogródzki horodniczy, podpółkownik Aleksander von Zengbusz; radcy dworu: ciągły członek Wołyńskiego urzędu powszechnego opatrzenia Leon Czerewin, sprawnicy ziemscy : Wołkowyski—Feliks Błażejewski, Piński Benedykt Fligiel i Nowoaleksandrowski dymisjonowany major Bolesław Siesicki i Starokonstantynowski dymisjonowany kapitan Aleksander Krasowski i Romeński marszałek powiatowy, dymisjonowany sztabs-kapitan inżynjerów Piotr Łukjanowicz, na zaświadczenie zwierzchność o odznaczającéj się gorliwością służbie i szczególnych pracach, stosownie do uznania komitetu ministrów; Bracławski (gubernii Podolskiéj) sprawnik ziemski, assesor kollegjalny Apollo Manujłow i Połocki (gubernii Witebskiéj) sprawnik ziemski, sekretarz, kollegjalny Aleksander Rodkiewicz, na zaświadczenie zwierzchności o odznaczającéj się gorliwéj służbie i szczególnych pracach;—orderu św. Stanisława 3-éj klassy: 17-go lipca 1860 r.— adjutanci Kijowskiego wojennego, Podolskiego i Wołyńskiego jenerał-gubernatora: sztabs-rotmistrz Białoruskiego półku huzarów JEGO CESARŚKIEJ WYSOKOŚCI WIELKIEGO KSIĘCIA MIKOŁAJA MIKOŁAJEWICZA Sergjusz Olferjew i porucznik lejb-pieszego półku Borodyńskiego Imienia JEGO CESARSKIEJ MOŚCI Manuel Hołubcow, w nagrodę odznaczającéj się gorliwością służby; lipca 22-go—urzędnicy ministerstwa spraw wewnętrznych: redaktor Mohylewskiéj gazety gubernjalnéj, radca kollegjalny Sergiusz Sokołow, radcy dworu: starszy sekretarz Mińskiego rządu gubernjalnego, Tymoteusz Anisimow, buchhalter Mohylewskiego urzędu

ПРЕДАНІЯ О ЛОВЧИЦАХЪ.

Мѣстечко, или лучше сказать, небольшая татарская деревенька Ловчицы, находится верстахъ въ 5 отъ Новогрудка, въ Минской губерніи. Красивое мѣстоположеніе, живописные виды, холмы, покрытые дубовыми рощицами, долины, усѣянныя полевыми цвѣточками, овраги, и посреди всего этого протекающій чистый ручеекъ—представляютъ превосходную картину, достойную кисти художника.

Но главная замѣчательность Ловчицъ—могила татарскаго *Эвліи* [святаго] Контуся [Кантеміра], предметъ поклоненія всѣхъ окрестныхъ и далекихъ магометанъ, которые часто, пріѣзжая сюда изъ другихъ уѣздовъ, жертвуютъ на *Ясень* [молитвы], и уѣзжаютъ въ полной вѣрѣ на исполненіе ихъ обѣтовъ.

Вотъ преданіе объ этой могилѣ:

Король Польскій Стефанъ Баторій, проѣзжая однажды около Новогрудка, остановился отдохнуть не далеко отъ города, въ прекрасномъ и лѣсистомъ мѣстѣ, близъ ручья, называемаго *серебрянным*, а послѣ отъѣзда короля „*королевским*.“ Въ свитѣ короля находился ловчій, татаринъ, который увидя такой прекрасный лѣсъ, сталъ восхищаться имъ. Король, щедрый на подарки, выдѣлилъ ему изъ этой лѣсистой страны такое пространство, которое бы онъ могъ въ одинъ день объѣхать на лошади. [Оказалось впослѣдствіи, что король далъ ему, такимъ образомъ, до 100 уволокъ, около 2000 десятинъ]. Получивъ во владѣніе эту землю, ловчій вырубилъ лѣсъ и построилъ имѣніе Ловчицы. Онъ имѣлъ одну только дочь, которую Новогрудскіе езуиты обратили въ христіанство. Желая выпросить у Магомета прощеніе за такой преступокъ своей дочери, старый татаринъ продалъ часть своего имѣнія, и отправился пилигримомъ въ Мекку. Въ дорогѣ онъ такъ издержался, что у него не было средствъ возвратиться изъ этого города. Молясь на гробѣ Пророка, онъ сильно задумался, какимъ бы образомъ возвратиться ему въ Литву. Въ это время подходитъ къ нему какой то человѣкъ, и узнавъ о причинѣ его грусти, говоритъ: здѣсь есть одинъ странникъ изъ вашей земли, онъ ежедневно молится Богу у гроба Магомета; выйдя изъ храма, ты его сейчасъ увидишь, и проси, чтобы тебя взялъ съ собою; онъ будетъ отговариваться, но ты схватись руками за его шею и не слушайся его отнѣкиваній. Ловчицкій [какъ уже прозвался ловчій] такъ и сдѣлалъ, вышелъ изъ дверей храма и дѣйствительно увидѣлъ, и кого-же?—своего пастуха Контуся. Удивленный этою встрѣчею, Ловчицкій начинаетъ распрашивать, какимъ образомъ онъ здѣсь очутился, и Контусь, взявъ клятву съ своего господина, что онъ никому ничего не скажетъ до его, или своей, смерти, объявляетъ, что онъ летаетъ въ Мекку всякое утро воздавать хвалу Аллаху. Затѣмъ Контусь, узнавъ просьбу Ловчицкаго, долго не соглашается исполнить ее, но наконецъ идетъ ко гробу Магомета, молится тамъ, потомъ возвращается, велитъ своему господину закрыть глаза, и въ одно мгновеніе перелетаетъ съ нимъ въ Ловчицы.... Долго Ловчицкій не говорилъ никому о совершившемся съ нимъ чудѣ, долго еще послѣ этого онъ помогалъ Контусю, съ которымъ они *пооxретались* (побратались), въ его бѣдномъ быту, часто разговаривалъ съ женою и другими знакомыми своими о добротѣ послѣдняго, что онъ по смерти непремѣнно будетъ святымъ, что всѣмъ нужно подражать ему въ жизни и т. п. Многіе, въ томъ числѣ и жена Ловчицкаго, стали распрашивать его, что это у него и разговору-то только, что о какомъ нибудь бѣдномъ пастухѣ; жена даже разсердилась на него за то, что когда, говоритъ, ты изъ пилигримства возвратился домой и вошелъ въ свой домъ, ты не обо мнѣ, не о моемъ здоровьѣ сначала спросилъ, но первый вопросъ твой былъ о Контусѣ.— На всѣ эти распросы получали только всегда одинъ отвѣтъ что Контусь очень добрый и святой человѣкъ. Наконецъ смерть послѣдняго разрѣшила всѣ догадки и недоумѣнія, и Ловчицкій объявилъ всѣмъ о вышесказанномъ, случившемся съ нимъ происшествіи. Удивленные такимъ неслыханнымъ еще дѣломъ, жители Ловчицъ почтили Контуся святымъ, похоронили со всею торжественностью, приличною его достоинству, и съ тѣхъ поръ ходятъ и ѣздятъ на поклоненіе ему. Могила Контуся—возлѣ мечети, и отличается отъ другихъ растущими на ней кустами таволги *(Spiraea crenata)* и деревцами крушины *(rhamnus frangula)*, которыхъ, по преданію, никто не садилъ, но сами разрослись тутъ. Два огромныхъ дуба еще болѣе осѣняютъ могилу, и подъ тѣнь свою привлекаютъ толпы поклонниковъ.

Г. Новогрудокъ. *М. Дмитріевъ.*

нуилъ Голубцовъ, въ воздаяніе отлично-усердной и ревностной службы; 22 іюля—чиновники министерства внутреннихъ дѣлъ: редакторъ Могилевскихъ губернскихъ вѣдомостей, коллежскій совѣтникъ Сергѣй Соколовъ, надворные совѣтники: старшій секретарь Минскаго губернскаго правленія Тимофей Анисимовъ, бухгалтеръ Могилевскаго приказа общественнаго призрѣнія Герасимъ Веремьенковъ, коллежскіе ассесоры: старшіе чиновники особыхъ порученій при начальникахъ губерній: Минской—Александръ Желдовскій и Подольской—Людвигъ Тржецевскій, Сѣннинскій земскій исправникъ Доминикъ Корсакъ, и Винницкій городничій Иванъ Евтушевскій, ординаторъ больницы Могилевскихъ богоугодныхъ заведеній лекарь Александръ Вейнрейхъ, Свенцянскій городовый врачъ Викторъ Домбровскій, старшіе помощники правителей канцелярій начальниковъ губерній: Минской—Александръ Русецкій, Подольской—Дормидонтъ Ржевуцкій, бухгалтеръ Кіевскаго приказа общественнаго призрѣнія Францъ Творковскій; титулярные совѣтники: попечитель Минскихъ богоугодныхъ заведеній Апполинарій Ваньковичъ, правители канцелярій начальниковъ губерній: Волынской—Афанасій Роговцовъ, Подольской—Александръ Воронинъ; старшіе чиновники особыхъ порученій при начальникахъ губерній: Волынской—Викентій Краевскій, Витебской—Павелъ Домонтовичъ; старшіе секретари губернскихъ правленій: Волынскаго де-Пребыхъ, Кіевскаго Яковъ Загорскій, старшій помощникъ правителя канцеляріи начальника Подольской губерніи—Алексѣй Яновичъ, правитель дѣлъ Минской губернской коммисіи народнаго продовольствія Антонъ Бржезинскій и младшій помощникъ правителя канцеляріи начальника Минской губерніи Левъ Шкультецкій, коллежскіе секретари: правитель дѣлъ Витебской губернской коммисіи народнаго продовольствія Семенъ Садовскій, младшіе помощники правителя канцеляріи начальника Кіевской губерніи: Феофанъ Делинскій и Алексѣй Луцкевичъ, свѣтскій письмоводитель канцеляріи митрополита римско-католическихъ церквей Никодимъ Болеславскій, по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ, согласно удостоенію комитета министровъ.

powszechnego opatrzenia, Herasim Weremjenkow, assesorowie kollegjalni: starsi urzędnicy do szczególnych poleceń przy naczelnikach gubernji: Mińskiéj—Aleksander Zełdowski i Podolskiéj—Ludwik Trzeciewski, ziemski sprawnik Sienniński Dominik Korsak i Winnicki horodniczy Jan Jewtuszewski, ordynator szpitala Mohylewskich zakładów dobroczynnych, lekarz Aleksander Weinreich, Święciański doktor miejski Wiktor Dąbrowski, starsi pomocnicy rządcy kancellarji naczelników gubernji Mińskiéj—Aleksander Rusiecki, Podolskiéj—Dormidont Rzewuski, buchhalter Kijowskiego urzędu powszechnego opatrzenia Franciszek Tworkowski, radcy honorowi: kurator Mińskich zakładów dobroczynnych Apolinary Wańkowicz, rządcy kancellarji naczelników gubernij: Wołyńskiéj—Atanazy Rogowcow, Podolskiéj—Aleksander Woronin, starsi urzędnicy do szczególnych poleceń przy naczelnikach gubernji Wołyńskiéj — Wincenty Krajewski, Witebskiéj—Paweł Domątowicz, starsi sekretarze rządów gubernjalnych: Wołyńskiego—de Prebych, Kijowskiego—Jakób Zahorski, starszy pomocnik rządcy kancellarji naczelnika gubernii Podolskiéj, Aleksy Janowicz, rządca Mińskiéj gubernjalnéj kommisji żywności powszechnéj Antoni Brzeziński i młódszy pomocnik rządcy kancellarji naczelnika gubernii Mińskiéj Leon Szkultecki, sekretarze kollegjalni: rządca Witebskiéj kommisji gubernjalnéj żywności powszechnéj Symon Sadowski, młódsi pomocnicy rządcy kancellarji naczelnika gubernii Kijowskiéj: Teofan Deliński i Aleksy Łuckiewicz i referent świecki kancellarjii Metropolity kościołów rzymsko-katolickich Nikodem Bolesławski, na zaświadczenie zwierzchności o odznaczającéj się gorliwością służbie i o szczególnych pracach, stosownie do uznania komitetu ministrów.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGOLNY.

W chwili ustąpienia z widowni dziejowéj dynastji neapolitańskich Burbonów, zatrzymajmy wzrok nad kolejami, które w ciągu blizko półtora wieku ród ten przebywał.

Infant Don Carlos, starszy syn wnuka Ludwika XIV, Filipa książęcia Andegaweńskiego i pierwszego z rodu Burbonów króla Hiszpanji, zaczął od objęcia rządów Parmy, jeszcze za życia ojca, po wygaśnieniu książęcego domu Farnèse. Zapaliła się wojna w Europie z powodu bezkrólewia po Auguście II królu Polskim; wnet w roku następnym, 1734, Filip, król hiszpański poruczył mu naczelne dowództwo nad wojskami swojemi we Włoszech. Królestwo Obojga Sycylji było wówczas w posiadaniu domu austryjackiego. Don Carlos opanował całą tę część Włoch południowych i uznany został jéj królem 15 maja 1735 r.; brat zaś jego nastąpił po nim na księstwo Parmy. Wstąpienie na tron Karola było pełne chwały: dwakroć odparł najazdy austryjackie. Było nawet pełne pożytku, bo urządził Obie Sycylje na pewnych podstawach; kraj tego wymagał, gdyż niedołężne i samowolne rządy namiestników, naprzód hiszpańskich, a późniéj austryjackich, wtrąciły go w okropny nieład. W r. 1759 opuścił Włochy dla objęcia berła Hiszpańskiego; królestwo zaś Obojga Sycylji przeznaczył dla trzeciego ze swych synów, Ferdynanda, dodając mu, jako małoletniemu, radę regiencyjną. Odtąd zaćmiła się gwiazda pomyślności tego państwa. Ferdynand I, który zszedł ze świata w r. 1825, w ciągu długiego życia był świadkiem okropnych wstrząśnień, niesłychanych okrucieństw, jakich dopuszczała się przy pomocy kardynała Ruffo, królowa Karolina, arcyksiężniczka austryjacka. Za jego panowania spotężniała rewolucja francuzka; zawarł był z nią chwilowe przymierze, następnie zerwał z nią, ulegając wpływowi angielskiemu, ujrzał rzecz pospolitą Partenopejską Championetta, trony Józefa-Napoleona i Joachima Murata, i cały ten czas spędził w Sycylji. W r. 1815 wrócił do Neapolu i rozpoczął nowe rządy pod imieniem Ferdynanda I, króla Obojga Sycylji. Dziesięcioletnie powtórnę panowanie, zaburzone powstaniem jenerała Pepe, krwawo stłumionem, rzuciło nasiona groźnych na przyszłość wypadków. Nastąpił po nim pierworodny syn jego, Franciszek I. Z dwukrotnie ponawianych ślubów: z arcyksiężniczką Marją Klementyną i infantką Marją Izabellą, doczekał się licznego potomstwa; córki jego: księżna Berry, królowa hiszpańska Krystyna, wielka księżna Toskańska, hrabina Montemolini cesarzowa Brazylijska, znane są z mniéj-więcéj rozgłośnych kolei, w których ich życie upłynęło. Umarł w 1830 r., zostawując koronę synowi swojemu, Ferdynandowi II. Panowanie jego jest jeszcze w świeżéj pamięci. Franciszek II nastąpił po nim d. 22 maja 1859 r. Ten młody król, pełnemi imionami i tytułami: Franciszek-Marja-Leopold, król Obojga Sycylji i Jerozolimy, książe Parmy, Placencji, Kastro, wielki książe dziedziczny Toskański, urodził się d. 16 stycznia 1836 r. Poślubił d. 3 lutego 1859 r. Marję Zofję Amelję, córkę Maksymiljana Józefa książęcia w Bawarji, urodzoną dnia 4 października 1841 r. Tak więc to młode stadło, w którém mąż liczy 25, a żona 20 lat wieku, zmuszoném zostało opuścić państwo swoje d. 14 lutego b. r.

Cała rodzina Neapolitańskich Burbonów składa się z następnych osób, po mieczu: 2, Ludwik Marja hrabia Trani, ur. d. 1 sierpnia 1838. 3, ks. Alfons Marja Józef Albert hr. Caserta, ur. d. 28 marca 1841. 4, książe Kajetan Marja Fryderyk hr. Agrygientu, ur. 12 stycznia 1846. 5, książe Paschalis Marja hr. Baru, ur. d. 15 września 1852. 6, książe January Marja hr, Castel-Girone, ur. d. 28 lutego 1857.

Stryjowie: 7, Karol Ferdynand hrabia Capui, ur. d. 10 października 1811. 8, książe Ludwik Karol Marja Józef, hr. Aquila, ur. d. 19 lipca 1824. Synowie jego: 9, książe Ludwik Marja Ferdynand Piotr z Alkantary, ur. d. 18 lipca 1845 r. 10, książe Filip Ludwik Marja, ur. d. 12 sierpnia 1847. 11, książe Franciszek a Paulo Ludwik Emmanuel hr. Trapani, ur. 13 sierpnia 1827; synowie: 12, ks. Leopold Marja ur. d. 24 września 1853 i 13, książe Ferdynand, ur. 25 maja 1857.

Ten liczny szereg pretendentów neapolitańskich, połączony z pretendentami Hiszpańskimi i Francuzkimi, składa ogromną Burbońską rodzinę, któréj, co do liczby głów, nawet austryjacka nie dorównywa. Franciszek II, podług ostatnich z Rzymu wiadomości, ma przenieść się z całym swym domem do Bawarji. Niewiadomo, jak długo tam zabawi i czy nakoniec obierze za miejsce stałego pobytu Hiszpanję, jedyne państwo, w którém ród Kapetów utrzymał się dotąd na tronie.

We Francji, okoliczność na pozór błaha, ale mogąca przyśpieszyć najważniejsze następstwa, zaszła 15 b. mies. Z wyraźnego upoważnienia rządu, może nawet na jego rozkaz, głośny w politycznym świecie wicehrabia de la Gueronnière, wydał pismo przeciw władzy świeckiéj ojca św. Dwie były pobudki do tego kroku: dwór rzymski obrażony ogłoszeniem na jaw aktów dyplomatycznych francuzkich, rozkazał podobnież listy cesarza i pisma ministra spraw zagranicznych, tudzież noty książęcia de Grammont, kardynałowi Antonellemu przesyłane, wydrukować. Ogłoszenie, z umysłu może przemilczanych depeszy w zbiorze francuzkim, rozjątrzyło Napoleona III; zdaje się przeto, iż postanowił przyśpieszyć rozwiązanie sprawy, która od dwóch lat tak mu ciąży, t. j. sprawy władzy świeckiéj papieża. Wszakże, lubo już niejednokrotnie przemawiał, iż ta władza albo zupełnie ustać powinna, albo zachować tylko zewnętrzne pozory, nie chciałby jednak brać na siebie odpowiedzialności za położenie wprost przez siebie kresu jéj istnieniu. Zręcznie więc korzystając z udzielenia senatowi i prawodawczéj izbie władzy sądzenia swéj polityki i zasilania siebie radami przedstawicieli narodu, pragnął nastręczyć im myśl odezwania się w tym najważniejszym i cały świat katolicki, tak żywo zajmującym przedmiocie; chciał, aby izby wskazały mu drogę dalszego względem stolicy św. postępowania. Wprost powiedzieć tego, nawet zaufanym, nie mógł, zachęcił przeto biegłe pióro znanego publicysty, aby izby do tego kroku ośmieliło. Jeżeli w adresach swoich senat i ciało prawodawcze wynurzą to zdanie, że narod francuzki władzę świecką zupełnie odróżnia od najwyższéj zwierzchności duchownéj, że gotów poświęcić krew i majątek w obronie nieśmiertelnych praw namiestnika Chrystusowego, nie chciałby zaś ich trwonić w obronie spraw ziemskich obcego dla siebie kraju; wówczas Napoleon, wybraniec ludu, ciągle powtarzający, że jego tylko wolę spełnia, odezwie się z ostatnią radą; a skoro ta odrzuconą zostanie, skoro otrzyma zapewnienie, że król Włoski wszystkie rękojmie trwałości i najwyższego blasku władzy duchownéj zachowa, że opanowanéj już przez

---

Złote kajdany.

Tragi-komedja w 5 aktach

WIERSZEM MIAROWYM

przez

J. Korzeniowskiego.

Scena czwarta.

MARTA, STACH, SALUNIA.

MARTA (patrząc na nią).
Więc to ona!
To moje dziecko! jakaż śliczna!

STACH (d. s.).
Śliczna,
Jak wąż tak błyszczy.

SALUNIA
(postąpiwszy, postrzega ich).
Kto to jest? (d. s) to matka!
I ten Stach głupi! — Ktoż mi ich tu wpuścił?

MARTA
(przystępuje do niéj — z łagodnością i czuciem).
Saluniu moja! patrz, to ja, mateczka!
Którąś kochała kiedyś i pieściła.
Mówili, żeś mnie wpuścić nie kazała
Do swego domu, żeś wiedziała o tém
Że ja przed progiem twoim stoję drżąca,
I czekam, aż do serca cię przycisnę;
A tyś nie chciała.— Prawdaż to, Saluniu!
O nie, to twoi słudzy tak skłamali;
To być nie może — przecież jam cię swojém
Mlékiem karmiła, jam cię tyle razy
Oblała łzami, co i teraz płyną.
Chodź do mnie moja miła jedynaczko!
Połóż swą główkę na matczynéj piersi,
Niech ją uścisnę, a zapomnę o tém,
Że pożar zniszczył dom mój, że pod cudzym
Dachem się tułam głodna i obdarta,
I żeś ty dotąd matki swéj nie wsparła.
(Zbliża się do niéj — Salunia cofa się).
Ty się odwracasz.— O! niewdzięczne dziecko!
Pan Bóg cię skarze.
(Zakrywa twarz i płacze).

STACH (drżąc od gniewu — n. s).
Czekaj Stachu! czekaj!
Nic teraz nie mów — będziesz i ty gadał.

SALUNIA (obojętnie).
Ależ kochana matko, to mię dziwi,
Co mi mówicie, żem ja was nie wsparła.
Przecież stryjaszek mówił mi, że dał wam
Dosyć pieniędzy, by wam wystarczyło
Na resztę życia. Czegoż więcéj chcecie?

MARTA.
Czego?— a miłość córki, a jéj pamięć
O staréj matce, gdzie?— czy i to także
Dał mi z pieniędzmi, które dać obiecał,
A których nie dał. Gdzież on? Niech sam powié,
Czym choć grosz jeden z jego rąk widziała.
A choćby dał mi cały worek złota,
Czy to dość dla mnie? czy mi tego trzeba?
(z żalem).
Mnie serca twego trzeba, nie pieniędzy.

SALUNIA.
Ktoż wam powiedział, że ja was nie kocham?

MARTA (z bolem i gniewem).
Kto? kto?— Twarz twoja, która się nie wstydzi,
Te suche oczy, co nie płaczą, kiedy
Stoję przed tobą biédna i obdarta.
Patrzaj, to dziury, a na tobie atłas;
Ja niemam domu, ty w pałacu mieszkasz;
Ty dziś balujesz, a jam głodna. Słyszysz?
I ty mnie kochasz?— O bezwstydna! Kłamiesz.

SALUNIA.
Spalony dom wasz chętnie odbuduję,
Dobytek kupię, byście mieli na czém
Gospodarować, i do końca życia
Mieli dostatek chleba i odzienia.

MARTA.
A nim to będzie, to się gdzie podzieję?
Czy znowu każesz mi przytułku szukać
Pod obcym dachem i u cudzych ludzi!

SALUNIA.
Tutaj, u siebie, matko, was nie mogę
Pomieścić. Nie chcę, byście razem byli
Z czeladzią moją; a tu zemną także
Być nie możecie. Bo uważcie sami,
Jakbym się często za was zawstydziła.
Wyście takiego państwa nie widzieli,
Z jakiém tu żyję, które tu przychodzi.
Choćbym was ubrać mogła, to potrzeba
Umiéć tak gadać, jak my tu gadamy,
Tak jeść, jak jémy, usiąść jak siadamy;
A wy wszystkiego tego nie umiécie.
Wyście w prostactwie zrośli, w dworku małym,
Gdzie ludzie tyle wiedzą, że wyorać
Trzeba i zasiać, by się urodziło;
I o tém tylko moglibyście mówić.
A możebyście czasem się wyrwali
I z takiém słowem, żebym ja pod ziemię
Schować się chciała, aby się nie przyznać
Żem wasza córka. Nie, to niepodobna,
I sami tego nie możecie żądać.
Szczególniéj dzisiaj idźcie stąd co prędzéj,
Bo u mnie dzisiaj wiele będzie gości,
I już zmrok pada, wkrótce się już zjadą,
Żeby, broń Boże, was tu nie zastali.
(Daje jéj woreczek).
Weźcie to, matko, idźcie gdzie na miasto,
Tam sobie znajdźcie nocleg, wypocznijcie,
A jutro więcéj przyszlę wam pieniędzy.

MARTA (załamując ręce).
O niegodziwe dziecko!

STACH (bierze ją za rękę).
Pani matko!
Chodźcie stąd, i pieniędzy tych nie bierzcie.
Ja dam wam nocleg i przytułek znajdę.
Dom ten nie dla was.— Patrzcie, tu na ścianach
Nie widać nigdzie Ukrzyżowanego,
Ni Matki bożéj, abyście przed niemi
Zapłakać mogli, jak was córka skrzywdzi.
Tu złoto tylko błyszczy, tu siedzenia
Miękkie i piękne, gdzie się grzech rozlega.
A to zapewne dary są djabelskie,
Kiedy te ściany stoją, kiedy dach ten
Jeszcze nie zwalił się na głowę dziecka,
Co tak do matki mówi.

MARTA.
O mój Boże!
Ciężkoś mnie skarał, ale sprawiedliwie.
Nie wychowałam córki, jakeś kazał,
A teraz nie śmiem nawet jej przeklinać,
Bo już przeklęta! (Idzie ku drzwiom).

STACH (postępując za nią).
Idźcie i nie płaczcie.
Tam zaczekajcie na mnie — zaraz wyjdę,
Tylko słów parę z panią tą pogadam.
(Marta wychodzi — Stach wraca prędko).

SALUNIA (dumnie).
Poco tu wracasz? czego chcesz?— ja z tobą
Niemam co gadać.

STACH.
Ale ja mam z tobą.

SALUNIA.
Precz stąd, ty gburze jakiś, bo cię każę
Za drzwi wyrzucić. (Chce iść do dzwonka).

STACH (chwyta ją za rękę).
Sług się twych nie boję;
Jeszczebym dał im radę, choć ich wielu.
Ty stąd nie wyjdziesz także, aż ci powiem,
Com miał powiedzieć. Chyba, żeś djablica,
Że się przemienisz w żmiję lub jaszczurkę,
I tam popełzasz, gdzie na ciebie czeka
Kochanek, z którym także się rozmówię.
Słuchajże. Kiedyś do nas przyjechała,
Wydałaś mi się piękną, jak poranne
Słońce, tak świéżą, jak majowy listek,
Czystą, jak kropla rosy, co o świcie
Staje na kwiatku tylko co rozwitym.
I wtenczas serce moje się zatrzęsło.
Widziałem ciebie wszędzie, gdziem się ruszył,
Patrzyłaś na mnie wtedy, gdym pracował,
O tobiem myślał, kiedym pacierz mówił.
Jak dziecko matce miłe, jak każdemu
Drogie jest oko, którém patrzy w niebo,
Tak ty mnie byłaś drogą i kochaną.
I tak myślałem: ona się pod pańskim
Dachem chowała; ona takie rzeczy
Wié, o czém tobie nawet się nie śniło;
I delikatna, potrzebuje wygód,
Jakich jéj w dworku swoim dać nie możesz.
Lecz ona pewnie dobra i poczciwa;
I jak obaczy, żeś ją tak pokochał,
To przyjmie pracę twoją, to swą rączką
Zetrze z twojego czoła ten pot krwawy,
Co je obleje, by jéj dobrze było;
To się nie będzie dziwić, żeś ty prostak,
I nie wyśmieje nieuczonéj głowy,
Jak pozna serce, coby dla niéj chętnie
Zastygło w piersiach, jeśliby kazała.
A teraz, patrzaj, choć tak wystrojona,
Ty mi się zdajesz brzydką, jak ropucha,
I teraz widzę miłosierdzie Boże,
W tém, że mi ciebie nie dał — boś zła córka,
Boś wiarołomna żona, bobym pewnie
Łeb ci roztrzaskał i mordercą został,
A tak dziś ręka czysta, choć ból w sercu.
I to już wszystko, com ci miał powiedzieć.
(Bierze ją za rękę).
A teraz chodź tu, spójrzyj w to zwierciadło,
I obacz, jaką jesteś.
(Wchodzi Heliodor z ogrodu).

Scena piąta.

STACH, SALUNIA, HELIODOR.

SALUNIA (wyrywając rękę).
Heliodorze!
Broń mię i ratuj od szaleńca tego.

HELIODOR
(staje między nim i Salunią).
Coż to za Łobuz?

STACH.
Więc to to Heliodor.
Tém lepiéj, prędzéj z sobą pogadamy.

HELIODOR.
Ze mną? (do Saluni).
Lecz czegoż gbur ten chce od ciebie.

SALUNIA.
Szarpie mię, gada mi grubijaństwa, głupiec!
Uroił sobie do mnie żal, żem jego
Żoną nie chciała zostać.

HELIODOR.
Jego żoną?

SALUNIA.
To szlachcic zagonowy, z tejże saméj
Wioski, gdzie matka moja mieszka. Stąd to
Jego pretensja do miłości mojéj
I do méj ręki.

HELIODOR (ruszając ramionami).
Warjat!

SALUNIA.
I wyobraź
Sobie, że za to wpadł mi tu do domu,
Chwyta za rękę, krzywdzi i nazywać
Śmie mnie djablicą, brzydką jak ropucha.

HELIODOR
(porywa się z pięścią na Stacha).
A ty kapoto głupia i bezczelna!

STACH
(chwyta go za rękę, wykręca i szarpie silnie ku ziemi).
Masz tu za swoje!

HELIODOR
(krzywiąc się i zwieszając ramię).
Aj! aj! boli! boli!
Niechże cię piorun trzaśnie!

SALUNIA (przestraszona).
Co to? co to?

HELIODOR (ze skrzywieniem bolu).
Zwichnął mi prawą rękę. Czémże teraz
Skończę komedją, kiedy konkurs blisko.

STACH.
Nie podnoś, dudku, ręki na kapotę.

SALUNIA.
Co za nieszczęście! (n. s.) i to dziś, przed balem!
(Idzie śpiesznie do dzwonka i dzwoni).
(Z jednéj strony wchodzi Marcin, z drugiéj p. Jan z papierem w ręku).

Scena szósta.

STACH, SALUNIA, HELIODOR, p. JAN, MARCIN.

PAN JAN.
Co tu za wrzawa?

siebie rewolucji, nadwątlić *ich*, a témbardziéj obalić nie dozwoli, wówczas wojska swoje z Rzymu cofnie i rzecz o władzę świecką, stosownie do rozgłośnéj zasady, że **W ł o s i s p r a w y w ł o s k i e** sami **z a ł a t w i ć m a j ą**, rządowi włoskiemu zostawi. Już kommissje do ułożenia adressów w senacie i izbie prawodawczéj są mianowane. Najdaléj za tydzień treść, a może nawet samo brzmienie tych ważnych dokumentów znane nam będzie. Wówczas dowiemy się, czy doniosłość pracy wice-hrabiego de la Gueronnière rzeczywiście jest tak wielką, jak dzienniki francuzkie i belgijskie twierdzą. Dopóki adresy zagłosowane nie zostaną, wszystko we Francji milczy, bo naród rzeczywiście w niespokojnem zawieszeniu czeka, jak przedstawiciele jego z tego arcyustępstwa rządu cesarskiego skorzystają?

W Prusiech wywiązało się nie małéj wagi konstytucyjne pytanie. Król w odpowiedzi na adres izby poselskiéj, uczynił bardzo słuszną uwagę, o ile jest nieprzyzwoitą jawność rozpraw nad adresem. Z niéj wynika, że cały kraj, a nawet Europa, pierwiéj wiedzą o odpowiedzi na mowę tronową, nim ją król urzędowie od izb odbiera. W istocie, ta niestosowność bije w oczy i jest niejakiem ubliżeniem majestatu. Rozprawy przeto parlamentowe nad adresem powinny by odbywać się przy drzwiach zamkniętych, posłowie zaś, związani przyrzeczeniem dochowania tajemnicy ze wszelką swobodą słowa i przekonań, wolni od zewnętrznych wpływów, niechby dojrzale obmyślali, co królowi powiedzieć mają. Prezes izby poselskiéj, pan **S i m p s o n**, po powrócie z zamku i odczytaniu królewskiéj odpowiedzi, wezwał posłów do rozważenia tego szczegółu i uchylenia tak widocznéj niedogodności. Wątpić nie należy, że to przełożenie znajdzie posłuch i bardzo być może, iż poprawa konstytucyjna tak wielkiéj doniosłości, na wszystkich parlamentowych zebraniach Europy przyjętą zostanie.

Odgadliśmy, że upadek Gaety będzie bodźcem dla hr. Rechberg do przyśpieszenia działań rządowych w Austrji. Dzienniki **W i e d e ń s k i e** doniosły d. 15 lutego, że statuta dla rady cesarstwa i krajów koronnych już poszły pod prassę. Lada dzień przeto spodziewać się należy wydania ich na jaw. Byłoby przedwczesnem sądzić to, czego jeszcze nikt, prócz wtajemniczonych, nie czytał. Ale jeżeli treść statutu dla rady najwyższéj jest wierną, Węgrzy znowu z całą mocą powstaną przeciw ściągającym się do ich królestwa postanowieniom. Rząd w prawidłach przepisanych dla tego zgromadzenia, zastrzega, że w Węgry, prócz mianowanych przez cesarza członków rady, z najpierwszych duchownych i świeckich dostojników, wysyłać z sejmu swojego mają posłów do izby niższéj; lecz że wolno będzie tak jednym jak i drugim nie znajdować się na posiedzeniach, w których przedmioty nie tyczące się wprost spraw węgierskich roztrząsane będą. To zastrzeżenie dla Węgrów jest niedostateczne i owszem, gdy myśl zachowania osobistego tylko stosunku z panującym, w Węgrzech przemogła, gdy nic wspólnego z Niemcami mieć nie chcą, trudno wierzyć, aby zgodzili się na wysłanie choć jednego posła do rady cesarskiéj; bo jak zewnątrz własnego kraju, obradować według prawa nie powinni, tak też zgodzić się nie zechcą na dodanie lub ujęcie choćby najbłahszéj drobnostki z ustawy 1848, którą za narodową **a r k ę p r z y m i e r z a** poczytują. Wszakże ostatnia podróż do Węgier kanclerza, barona **V a y**, nie była zupełnie bezowocną; bo chociaż zebrani z całych Węgier naderspanowie nie zgodzili się na wszystkie jego przełożenia, przecież oświadczyli mu ufność narodu, zaklęli, aby w duchu jego działał i uprosili cnotliwego kardynała prymasa, aby udał się do Wiednia i błagał cesarza o zostawienie ustawy 1848 w całéj i nienaruszonéj mocy. Prymas pośpieszyć do Wiednia przyrzekł i jeszcze wszelka nadzieja pojednania nie znikła. Ludy słowiańskie mają być silnie na sejmach ziemskich przedstawiane. W liczbie posłów znajdować się będą członkowie, którym nie wybór spółobywateli, ale piastowane przez nich dostojności do zasiadania dają prawo. Biskupi i rektorowie uniwersytetów cieszą się tym chlubnym wyjątkiem i zapewnie mniemanie powszechne przez uszanowanie dla kościoła i nauki, na ten wyjątek od obywatelskiéj równości bez szemrania przyzwoli.

W dniu naznaczonym król Wiktor Emmanuel osobiście otworzył izby włoskie w Turynie. Telegraf dał treść jego mowy; w następny piątek będziemy mogli tekst jéj umieścić; a wtenczas zastanowimy się nad jéj znaczeniem. Dziś na tém tylko poprzestać możemy, że niezłomném jest postanowienie rządu, pracować nad utrzymaniem pokoju.

W ł o c h y.

Turyn, *13 lutego*. Stolica jest przepełniona. Deputowani zewsząd przybywają; zabawy rozpoczęły się; ale główne ognisko ich jest teraz w Medjolanie, gdzie król doznaje pełnego uniesień i miłości przyjęcia. Hr. Cavour jutro uda się do króla, w towarzystwie ministra oświecenia, p. Mamiani; wszakże, nie dla zabaw, wypracuje on tam mowę tronową i śpieszyć się powinien, gdyż jego powrót, o kilka godzin tylko poprzedzi otwarcie parlamentu; wszyscy z ciekawością oczekują, czy król zmieni swój tytuł. Zdaje się to być prawdopodobnem i już wystawiono na widok pyszny portret rytowany, z podpisem: ***Wiktor Emmanuel, król włoski***, w składzie rycin p. Maggi.

Wszelkie pogłoski zaciętéj nieprzyjaźni hr. Cavour z p. Ratazzi, są fałszywe; najlepszym tego dowodem jest, iż hr. Cavour zaleca na prezesa izby deputowanych swojego mniemanego wroga. P. Ratazzi jest mężem wielkich zasług, rozważnym i wyzwolonym, który był u steru rządu; zna dokładnie bieg spraw i nigdy nie rzuci się w ślepą oppozycję. Pp. Ricasoli i Farini, o których dawniéj wspominano, pozostaną na ustroniu i w ważnych tylko zdarzeniach przyniosą pomoc swéj powagi i wymowy gabinetowi. Szczególnéj p. Farini, po ciężkiéj domowéj żałobie, potrzebuje spoczynku i spokojności, których używa w swojem wiejskiem zaciszu w Saluggia, dokąd mu towarzyszą najprzyjaźniejsze życzenia całego kraju.

Podług dziennika ***Narodowości***, z wiadomych dotąd wyborów, wynika następny obraz izby:

We Włoszech północnych i środkowych znajduje się 255 kollegiów. Z tych deputowani dzielą się: skrajna prawa (wsteczni) 5, lewa 15, pośrednia 21, ministerjalnych 213.

Włochy południowe liczą 188 kollegjów; wiadome zaś wybory dochodzą do liczby 163: 25 nieznanych, przypada na Sycylję. Między wybranymi deputowanymi: za udzielnością jest 6, strony lewéj 26, niepewnych 11: ministerjalnych 120.

D. 13 *lutego*. Oczekiwany jest po jutrze w Medjolanie jen. Bonin, mający złożyć królowi list Wilhelma I. W sobotę dane mu będzie uroczyste posłuchanie i tegoż dnia przyjęty zostanie wspaniałym obiadem u dworu. Całe prawie ciało dyplomatyczne udało się dziś zrana do Medjolanu i zabawi tam aż do odjazdu królewskiego. Jen. La Marmora także wrócił z nadzwyczajnego poselstwa swojego w Berlinie. Rada ministrów zebrała się dziś zrana, miał bowiem na niéj zdać sprawę ze swéj podróży. Towarzyszy on hr. Cavour do Medjolanu, gdzie ostatecznie rozstrzygną się zmiany gabinetowe i jen. La Marmora obejmie wydział wojny. Mają go za pierwszą zdolność wojskową w Piemoncie, mianowicie, co do administracji. Jest w żywéj pamięci, że po klęsce nowarskiéj, gdzie wszystko było do zrobienia, jen. La Marmora tak czynnie i umiejętnie urządził wojsko piemonckie, że zaszczytnie mogło odbyć wyprawę krymską, a poźniéj walczyć, z chlubą, obok zastępów francuzkich, pod Palestro, Magenta i Solferino. Domniemany nowy minister wojny, jest przyjacielem politycznym p. Ratazzi i mimo obelgi *Gazety Ludu*, powszechnie szanowany w Piemoncie.

Przed kilku dniami Bixio wrócił z Kaprery i miał już wielokrotne rozmowy z hr. Cavour, którego pojednanie z Garibaldim uzupełniło się za pośrednictwem jen. Bixio. Sławny wódz żądał od gabinetu uzbrojenia kraju; hr. Cavour w tém sprawiedliwém żądaniu, chce mu zadosyć uczynić; tylko pragnie mieć siły prawidłowe i urządzone, gdyż oddając wszelką słuszność odwadze i wywalczonym korzyściom przez ochotników, nie wierzy, aby można liczyć ten pierwiastek za rzeczywistą siłę półwyspu. Z tego powodu, lubo z żalem, hr. Cavour musiał odmówić jen. Bixio zaprowadzenia strzelnic do tarczy, według systematu, który chciał urządzić, nakładem skarbu, we wszystkich główniejszych miastach włoskich. Nakład na to potrzebny wyniosłby półtora miljona, lecz mógłby upowszechnić wszędzie oddziały wyćwiczonych strzelców, z których, w danym razie, tylkoby rewolucja skorzystała.

F r a n c j a.

Paryż, *6 lutego*. ***Sprawozdanie z działań polityki zagranicznéj cesarstwa francuzkiego r. 1860.***

Rossja uwiadomiła nas, iż było jéj pragnieniem przygotować na zjeździe warszawskim ogólne porozumienie się wielkich dworów, uchylając z góry wszelką myśl porozumienia się odrębnego od Francji, rząd j. c. m. nie wahał się wynurzyć całéj swojéj myśli. Zasady jego w rzeczy nieinterwencji zostały niezmiennemi; tylko wynikłość napadu Piemontu na Wenecję zdawała mu się jedyném przypuszczeniem, dającém się roztrząsać z pożytkiem; wszakże dla ułatwienia usiłowań Rossji, w rozproszeniu podejrzeń, gotów był dać poznać postępowanie, jakiego trzymać się zamierzył, w razie, gdyby podobne przypuszczenie ziścić się miało.

To oznajmienie, wyrażone w ***memorandum***, doręczoném gabinetowi petersburskiemu, zupełnie jest zgodne z polityką popieraną przez rząd cesarski, od czasu przyłączenia Włoch środkowych do Piemontu. Francja zostawszy znowu zupełnie swobodną, wyrzekła się wszelkiéj współodpowiedzialności za najazdy rządu sardyńskiego. Piemont, na własny zysk i stratę, wdał się w ten szereg przedsięwzięć, które rozszerzyły jego władzę aż do Neapolu i Palermo; i jeśli ulegając namiętnościom, starającym się go wciągnąć, wbrew radom całéj Europy, pierwszy napadłby na Austrję, co Francja najmocniéj potępiała, nie mógłby już wówczas spodziewać się jéj wsparcia. Nie wzięlibyśmy udziału w wojnie między Austrją i Włochami i ograniczylibyśmy się tylko ocaleniem nabytków, poczytywanych przez cesarza i Francję za własne dzieło, i okupionych krwią jéj wojska, t. j. wypadków pokoju w Villafranca.

Oświadczenie rządu cesarskiego, udzielone dwóm innym panującym, znajdującym się wówczas w Warszawie, było przedmiotem ich narad. Umiarkowanie naszego sposobu widzenia, w razie wojny, wywołanéj przez Piemont, tudzież oczywistość przełożonych przez nas uwag o niebezpieczeństwach obcego wkroczenia, zostały ocenione. Wprawdzie gabinety pragnęłyby, aby myśli wyrażone w deklaracji francuzkiéj, natychmiast mogły być wzięte za podstawę zagajonego porozumienia; lecz w skutek danych przez nas wyjaśnień, mocarstwa uznały, że nie mogliśmy stanąć w obec przypuszczenia różnego z tém, na któreśmy się zapatrywali.

HELIODOR (trzymając się za ramię).
Ta, że mi ten łajdak
Rękę wywichnął za to, żem chciał żonę
Pana obronić od impertynencij,
Jakie jéj gadał. Każ mię pan co prędzéj
Odwieść gdzie do doktora.— Oh! jak boli!

PAN JAN (do Marcina).
Wsadź do dorożki tego pana — prędzéj,
I sam go odwieź.

MARCIN
(z nieznacznym uśmiechem).
Słyszę, jasny panie!
Chodź pan! (Bierze Heliodora pod pachę).

HELIODOR (idąc).
A jaka siła! jak w żelazne
Kleszcze, tak schwycił mię w szlachecką łapę.

MARCIN.
Cóż to dziwnego? łapa to od pługa.
(Wychodzą).

Scena siódma.

PAN JAN FILOZOFICKI, SALUNIA, STACH, późniéj RUACHOWICZ.

PAN JAN (do Stacha).
Coś ty za jeden? i co znaczy burda,
Jakąś tu zrobił w moim domu. Gadaj!

STACH.
Więc to ty jesteś panem tego domu,
I ty jéj mężem?

PAN JAN.
Ja.— Lecz ze słów twoich
Widzę, żeś warjat, albo pijany. Mówże
Skąd się tu wziąłeś? po coś przyszedł?

STACH.
Po to,
Żeby ci przemyć oczy, co nie widzą;
Żebyś obaczył, jakie serce bije
Pod tym atłasem, w któryś ją ustroił.
Tyś, słyszę, dobry człowiek, ale ślepy.
Otóż się dowiédz, żem ja jéj daleki
Krewny, a bliski siąsiad téj nieszczęsnéj
Matki, o któréj całkiem zapomniała.
Biédna kobiéta, wdowa, i uboga
Jak ja szlachcianka, żyła sama jedna
W starym swym dworku, póki się nie spalił.
Potém musiała tułać się u obcych,
A córce, wielkiéj pani, ani przyszło
Na myśl, że matka głodna i obdarta.
Potém, gdy mnie się żal zrobiło staréj,
Rzekłem jéj: chodźmy Marto do Warszawy,
Tam cię pod dach swój córka twoja przyjmie,
I tam odetchniesz przy swéj jedynaczce.
I dzisiaj przyszliśmy do tego miasta,
I tam czekaliśmy przed waszym progiem.
Lecz córka matki wpuszczać nie kazała.
A gdy nas dobry sługa wpuścił, gdyśmy
Tu już stanęli, kiedy przyszła do nas,
Gdy matka we łzach chciała ją uściskać,
Natenczas córka matki się — wyparła.

PAN JAN.
O zgrozo! (Salunia zrywa się i chce wyjść).

STACH (zatrzymuje ją).
Czekaj, to nie koniec jeszcze.
(do p. Jana).
Patrz-no, wszak ona piękną ci się zdaje.
Piękniejszą może była kiedyś dla mnie.
Więc i mnie mówczas się zachciało tego
Wielkiego szczęścia, jakieś ty otrzymał.
Jakie to szczęście, to ci zaraz powiém.
Wierz, nie wierz, a to prawda. Ona tobie
Zamydla oczy i drwi sobie z ciebie.
Już wtenczas, kiedym ją pokochał na wsi,
Ona kochała tego Heliodora,
Z którym cię zdradza, co tu chciał jéj bronić,
Co się odważył podnieść na mnie rękę,
Którąm mu za to zwichnął i wykręcił.
Teraz wiész wszystko — bądź zdrów i szczęśliwy!
(Wychodzi na lewo).

PAN JAN (d. s.).
Szczęśliwy! — gdzież jest teraz dla mnie szczęście!

SALUNIA (n. s.).
Głupi wypadek! — i to dziś, przed balem.

PAN JAN (przystępuje do niéj).
Kobiéto! powiedz, prawdaż to, com słyszał?

SALUNIA (powstaje).
Możeszże wierzyć słowom tego gbura?
(Z przymileniem).
Nie myśl-no o tém, mój najmilszy Jasiu!
(Pod sceną słychać przeraźliwy śmiech).

PAN JAN (wstrząsa się).
Kto to się zaśmiał? to głos jakby z ziemi.

SALUNIA (zadziwiona).
Nie wiém — to dziwne — może kto w ogrodzie.

PAN JAN (zagląda do ogrodu).
Tam niéma żywéj duszy.

SALUNIA (stojąc na miejscu).
Niéma?

PAN JAN (wraca).
Niéma.

SALUNIA.
Cożby to było?

PAN JAN (spuszczając głowę).
Nie wiém.
(W téj chwili pokazuje się za niemi Ruachowicz w ubraniu stryjaszka).

SALUNIA (oglądając się lękliwie).
To stryjaszek!
O! jaki straszny!
(Odwraca się i zakrywa twarz — w tym samym czasie Ruachowicz zrzuca siwą perukę i wąsy i patrzy szyderskona pana Jana.

PAN JAN
(obejrzawszy się, postrzega go).
Gdzie?— to Ruachowicz.
(Odwraca się).
Czy mi się dwoi w oczach?
(Ruachowicz znika — scena zaciemnia się).
Gdzież on?

SALUNIA (przerażona).
Zniknął.

Głos (z pod ziemi).
Jestem — i odtąd wiecznie z wami będę.

PAN JAN.
Słyszysz to?

SALUNIA (drżąc).
Słyszę.

PAN JAN.
Czy noc, że tak ciemno?

SALUNIA.
Nie wiém.

PAN JAN.
Oh! włosy mi na głowie wstają.

SALUNIA (tuli się do niego).
I mnie tak straszno, mężu!

PAN JAN (odpycha ją).
Precz odemnie.
Występna córko! niegodziwa żono!
Z tobą tu weszło piekło,— i nie wyjdzie,
Póki zostaniesz pod tym dachem — precz stąd!

SALUNIA (podnosi głowę).
Głupcze! czy myślisz, że i sama dłużéj
Chciałabym zostać?— Oddasz mi mój posag,
A ja bez ciebie łatwo się obejdę.
(Wychodzi na lewo).

PAN JAN.
Nic nie wiém, co się ze mną dzieje. W głowie
Szumi, i dom ten w koło się obraca.
Co to? świst jakiś huk, jakby przed burzą;
Tam jakieś dziwne instrumenta grają,
Drzwi do ogrodu same się otwarły,
I blask w ogrodzie, i płomienie skaczą
Z drzewa na drzewo i przez drzwi się cisną
Cóż to za tańce? co za dziwolągi
Hurmem wpadają tu do mojéj sali.
To istne piekło, to postaci jakieś
Z tych głuchych krajów, gdzie jest potępienie!
Oh! Oh! zginąłem, i na wieki wieków!

(W miarę tego jak mówił, w ogrodzie, do którego wszystkie drzwi się otwarły, powstał świst i szum; pokazał się blask płomieni, przelatujących i wciskających się do sali, dała się słyszeć ostra i przeraźliwa muzyka, i nareszcie dziwaczne postaci męzkie i żeńskie, stare i młode w tańcach i skokach wpadły do sali. P. Jan patrząc na to z przerażeniem i mówiąc, jak wyżéj, usuwał się coraz na lewo, i bezsilnie upadł na fotel, który tam stoi, i zakrył twarz obiema rękami. Gdy tak usiadł odurzony, i po chwili, wsparłszy łokieć na poręczy fotelu, trzymał głowę na jednéj ręce, którą zakrywał oczy, wszystko znikło, muzyka ucichła, tańczący usunęli się i scena zamieniła się na pokój p. Jana, jaki był w 1-szym akcie.— (a) Po krótkiéj pauzie, Marta, w czépku i w chustce porządnéj na wkrzyż z tyłu związanéj wychodzi z prawéj strony, z kuchenki p. Jana).

Scena ostatnia.

P. JAN FILOZOFICKI, MARTA.

MARTA
(patrząc na p. Jana, kiwa głową).
A toż co znowu?— śpi, czy chory?
(Postępuje naprzód, zdejmuje papier, który p. Jan upuścił piérwéj z rąk, i trąca go z lekka).

PAN JAN
(podnosi głowę, przeciera oczy i patrzy na nią).
Co to?

MARTA (uśmiechając się).
A cóż?— Pan zasnął, zamiast iść do bióra;
A już dziesiąta blizko.

PAN JAN
(zrywa się i ogląda się w koło).
To ty, Marto?

MARTA.
No, ja? i czegoż pan się tak zadziwił?
Tylko com przyszła z miasta, trochę późniéj
Niż zwykle, bom wstąpiła do Saluni,
Co zaniemogła biédna.

PAN JAN.
Do Saluni?
(Jakby przypominając).
A tak, to twoja córka, dobra Marto.

MARTA.
Czy to pan o tém teraz się dowiedział?
Skąd ten sen panu wziął się o téj porze?
Idź pan, idź — czas już, bo się pan opóźni.
A ja tu sprzątnę i przyrządzę obiad.
Dam panu barszczyk i pierożki z mięsem.
(Bierze tacę, z przyborem od kawy i wychodząc na prawo — n. s.).
Spać o téj porze?— skąd mu się to wzięło?
(wychodzi).

PAN JAN (pocierając ręką czoło).
Ja spałem — więc to wszystko mi się śniło.
Tak, to mój miły lokal na Tłumackiem;
Moje krzesełka, moje ściany, moje
Okna, a to referat, co mnie zmorzył.
Więc te miljony były tylko marą?
To całe państwo, co mię otaczało,
Ci wszyscy ludzie, co mnie tak zmęczyli,
Ten świat, tak brzydki, wszyscy ci artyści,
Jakich tu u nas dzięki Bogu niéma;
Ta żona, co zdradzała, i ci krewni,
Co mi z kieszeni grosze wykpiwali;
Ten żyd z loterją, te postaci dzikie,
Co mię straszyły, i to piekło wreszcie
Gdziem już był, gdziem już czuł się potępionym,
To był sen tylko?— No, no, panie Janie!
Musiałeś zgrzeszyć, choć i nie pamiętasz,
Jakąś złą żądzą, jakąś chęcią grosza,
Co się nabywa lekko i bez pracy:
Idźże, idź bratku prędko do spowiedzi,
I na kolanach dziękuj panu Bogu,
Że ci przestrogę taką zesłać raczył,
Że we śnie tylko ręce twoje okuł
W złote kajdany, co się tak zmęczyły.
(Bierze portfel, włożywszy weń referat, kapelusz i laskę).
A teraz, żwawo, ruszaj do roboty!
O trzeciéj wrócisz znowu na Tłumackie,
I skonsumujesz barszczyk i piérożki.
Wieczorem pójdziesz do Obserwatorjum
I zregulujesz dobrze swój zégarek.
Jutro po kawie palniesz szklankę wody,
Którą ci raźni chłopcy napompują.
W niedzielę znowu siądziesz na ławeczce,
I będziesz patrzył na kobiéty strojne.
I świat ten znowu wyda ci się pięknym,
Ludzie lepszemi, i dawniejsze twoje
Szczęście ci wróci.— O! bo jest na ziemi
Szczęście, jest, ale jest w poczciwéj pracy,
Nie w obietnicach losu i loterji,
I w grzeszném złocie — co przychodzi za nic.
(Wychodzi — zasłona spada).

K o n i e c.

(a) Żeby się ta zmiana zrobiła prędzéj, powinny meble z przodu być te same, co w 1 akcie.— Tak zmienią się tylko kulisy i przysunie się stolik z przyborem od kawy wypitéj.

Krótko mówiąc, po wypadkach we Włoszech południowych i zjeździe panujących w Warszawie, wzajemne położenie wielkich gabinetów nie uległo żadnéj zmianie; stosunki ich pozostały jednakowe i wszystkie państwa zdają się być równie z nami przekonanemi, że od zachowania zasady nieinterwencji zawisło utrzymanie ogólnego pokoju. Wszystkie jednostajnie zdają się chcieć urządzić swe postępowanie podług powyższych uwag. Austrja, nakoniec, któréj usposobienie w téj okoliczności ma szczególną wagę, przyjęła razem z nami, że w obecnym zbiegu zdarzeń, polityka wstrzymania się do czasu była najrozsądniejszą i zamknęła wymianę pism, którą zjazd warszawski między nami a nią sprowadził, ponawiając upewnienie swych chęci, że na teraz nie myśli o wyjściu ze stanowiska wyczekiwającego, chybaby wyzwaną do tego była przez najazd na swoje posiadłości.

Jeżeli więc Włochy ograniczą się obmyślaniem podstaw ostatecznego swojego urządzenia, pod osłoną zasady nieinterwencji, jeżeli pierwsze nie zaczną działań, któreby je naraziły na niezawodne niebezpieczeństwo, można spodziewać się, że pokój nie będzie zachwiany; rząd cesarski wytęża wszystkie swe usiłowania, by zapewnić ten wypadek, w przeświadczeniu że pokój, ta pierwsza potrzeba nowoczesnych społeczeństw, nie mniéj sprzyja dobru Włoch, jak zgodnym jest z pragnieniem Europy i że odprowadzić Włochy od wszelkich wojennych przedsięwzięć, jest to dać im nowy dowód sprzyjania ze strony Francji.

Lecz kiedy niebezpieczeństwa wojny stawały się mniéj zagrażającemi na południu, nowe trudności wynurzyły się na północy Europy. Znany jest dawny już spór zawiązany między konfederacją niemiecką i Danją, z powodu konstytucyjnego położenia Holtszynu i Lauenburga, w monarchji duńskiéj. Rzeczone księstwa, składają część posiadłości związkowych; rząd cesarski, zgodnie z Anglją i Rossją sądził, iż powinien był zapatrywać się na ten spór, jak wyłącznie niemiecki, nie wdając się bynajmniéj w zatargi, których był przedmiotem między sejmem frankfurckim i Danją. Używając wszakże wpływu naszego, w duchu pojednawczym, nie przestawaliśmy przemawiać w sposobie, mogącym, podług nas, zbliżyć poróżnione strony. Radziliśmy rządowi duńskiemu, aby odwrócił niebezpieczeństwa środków przymusowych federalnych, czyniąc zadość wymaganiom Niemiec w tém, co mieć mogą prawnie uzasadnionego i bacząc na życzenia ludności, w rozmiarach sprawiedliwych.

Sprawy europejskie zajmując bez przerwy myśl rządu j. c. m., nie przeszkodziły mu poświęcenia najbaczniejszéj uwagi sprawom najodleglejszym. Kiedy korpus wojsk francuzkich, spółdziałając z wojskiem angielskiém, zabierał się do pomszczenia w Chinach złamanéj wiary traktatów, wówczas zgwałcone prawa ludzkości, na Libanie i w Damaszku, dopomniały się również o opiekę Europy. Z początku rozumiano, że pomnożenie siły morskiéj europejskiéj, na brzegach syryjskich, wystarczy do wrażenia przestrachu w sprawcach téj rzezi i do wstrzymania rozlewu krwi; lecz skoro poznano całą rozciągłość złego, nie można było wątpić, że wyprawienie korpusu wojska, mogącego w potrzebie przeniknąć w głąb kraju, nie było niezbędnie wymaganém przez okoliczności.

Gabinet francuzki przemówił w téj mierze do wielkich dworów; w jego myśli ten środek nie mógł być przedsięwziętym inaczéj, jak zgodnie z Portą i w skutek umowy, nadającéj mu znamię europejskie. Rozmaite gabinety chętnie przyjęły to oświadczenie i spółcześnie wynurzyły życzenia, aby wyprawa składała się, głównie, z wojska francuzkiego. Rząd cesarski nie uchylił się od ciężarów, włożonych nań przez to posłannictwo i przyśpieszając, o ile to od niego zależało, podpisanie wstępnych umów, przedsięwziął natychmiast potrzebne rozporządzenia, aby je wykonać, skoro też umowy staną.

Z drugiéj strony, rząd j. c. m. wynurzył swe zdanie co do użyteczności wysłania umocowanych od mocarstw do Syrji, w celu spółpracownictwa z kommissarzem ottomańskim, w naprawieniu klęsk, doznanych przez chrześcijan i w ukaraniu winowajców. Taż kommissja powinna była wynaleźć, dla podania na uwagę mocarstw, pierwiastki organizacji administracyjnéj, zdolne uprzedzić powrót podobnych nieszczęść na Libanie. Gabinety również przyjęły to przełożenie, tak, że prace zebranéj w Bejrucie kommissji, spółcześnie rozpoczęły się z pierwszemi działaniami wyprawionego wojska.

Obecność naszych żołnierzy w Libanie sprowadziła skutki, jakich spodziewać się należało. Powróciła, choć na chwilę, tak okropnie zdziesiątkowanéj ludności, ufność i nadzieję. Lecz zajęcie Syrji ograniczone jest przez konwencję, podpisaną 7 września, sześciomiesięczném trwaniem. Ten zakres zbliża się i rząd cesarski zapytywał siebie, czy powrót wojsk francuzkich mógł uskutecznić się po upływie tego zakresu, bez niebezpieczeństwa dla chrześcijan. Pragnąc przedewszystkiém uczciwie spełnić umówione zastrzeżenia, ale obowiązany, z drugiéj strony wyzwolić swą odpowiedzialność, znalazł być rzeczą właściwą postawić mocarstwa w możności roztrząśnienia, spólnie z nim, tego przedmiotu i przełożył potrzebę zebrania konferencji, dla wzajemnego porozumienia się w téj mierze. Gotów jest do dalszych, również szlachetnych poświęceń, do jakich zniewala go wyprawa syryjska. W razie jednak, gdyby mocarstwa sądziły, że należy wskazać jedno lub kilka między niemi do wzięcia w niéj uczęstnictwa, bylibyśmy gotowi do przyjęcia ich spółdziałania, bo Francja nie dobija się w Syrji żadnego politycznego celu i jedynie posłuszna jest uczuciu ludzkości.

Wyprawa do Chin miała na celu zapewnić uszanowanie dla zasad równie świętych, a mianowicie dla zapoznanego prawa narodów i wielkich spraw europejskiéj cywilizacji. Zawarty w 1858 r. traktat, w Tien-Tsin, zastrzegał, że zwykłe ratyfikacje będą wymienione w Pekinie; ministrowie przeto francuzki i angielski otrzymali rozkaz przystąpić do spełnienia rzeczonéj formalności. Lecz ajenci obudwu państw, z towarzyszącemi im siłami morskiemi, znaleźli zamknięty wstęp na Pei-Ho i napastowani w chwili najmniéj spodziewanéj, gdy spełniali posłannictwo pokoju, musieli zaniechać podróży do stolicy Niebieskiego państwa. Postępowanie rządu chińskiego oczywiście gwałciło jedno z najistotniejszych zastrzeżeń traktatu Tien-tsińskiego i zapowiadało zamiar uwolnienia się od jego wykonania, tudzież zaprzeczenia obudwu państwom otrzymanych korzyści. Otwarte pochwały, dane przez cesarza chińskiego, władzom działającym w Takou, nie mogły zostawić miejsca żadnemu powątpiewaniu, oczywista więc, iż należało, albo zrzec się owoców pierwszéj wyprawy, albo przez wysłanie sił potężniejszych, dać uczuć rządowi chińskiemu całe niebezpieczeństwo nieszanowania umów dyplomatycznych.

Uwagi, wypływające z ogółu położenia naszego na morzu chińskiém, przyczyniły się także do ustalenia naszych postanowień. W skutek rokowań Tien-tsińskich i pod wpływem ich szczęśliwego zawarcia, podpisaliśmy z Japonją traktat, po raz pierwszy, otwierający nam wstęp do tego cesarstwa. Jeślibyśmy ścierpieli nadwerężenie umowy Tien-tsińskiéj, moglibyśmy lękać się, aby znaczenie traktatu, zawartego w Jeddo, nie zostało osłabione. Spółcześnie należało nie tracić z uwagi powodzenia wyprawy w Kochinchinie, przedsięwziętéj wspólnie z Hiszpanją. Na tém polu także, ważną było rzeczą, dla pokonania stawianego oporu naszemu orężowi, aby wpływ nasz nie został nadwątlony w Chinach, i aby imię Francji zachowało cały swój urok na tych morzach. Postanowiono przeto nową wyprawę; rząd j. c. m. zgodnie z rządem angielskim i co do środków i co do celu, ułożył przygotowania swoje w taki sposób, iżby ich skutek był niezawodny. Świetne przewagi oręża odznaczyły je i pokój zawarty został w samych murach Pekinu.

Stosunki Francji z państwami amerykańskiemi dały podobnież miejsce rozmaitym następstwom, które należy w krótkości przebiedz.

Nasze stosunki z gabinetem waszyngtońskim nie przestały nosić znamion tych uczuć wzajemnéj życzliwości, które tak szczęśliwie istnieją od dawnych lat między obudwóma krajami. Rzecz ma się podobnież co do stosunków naszych z dworem Brezylijskim. Lecz położenie zawikłane, w jakie wpadły liczne rzeczypospolite nowego świata, naraziły naszych narodowców na krzywdy lub odmowy sprawiedliwości, których rząd cesarski powinien był domagać się powetowania. Miało to szczególniéj miejsce w Meksyku, w pośród przeciągłéj walki, toczonéj między dwóma stronnictwami, których siły długo były równoważne.

Podobnegoż rodzaju dopominki musiały być uczynione i od rządu Venezueli i w styczniu 1860, zawarliśmy umowę, mającą na celu wynagrodzenie przebywających tam Francuzów; a chociaż załatwienie tego przedmiotu miało natychmiast nastąpić, musieliśmy mieć wzgląd na wewnętrzne kłopoty wenezuelskiego rządu; wszakże mimo okazanych z naszéj strony najlepszych chęci, nie zbywa nam i dziś na powodach do nowych zażaleń.

Przeciwnie, w Peru, trudności zaszłe w 1859 i które spowodowały chwilowe zawieszenie stosunków naszych z rządem peruwjańskim, są uprzątnione. Rokowania z obu stron toczone w duchu polubownym, pozwoliły dojść do układu zadość czyniącego żądaniom, zasługującym na naszą opiekę. Uczciwe wykonanie tego układu położyło koniec wszelkim powodom nieporozumienia.

Dopominki, popierane w Montevideo, które spowodowały wysłanie umyślnych kommissarzów, znajdują się na drodze rozwiązania i, bez wątpienia, nie długo czekać przyjdzie na ich ostateczne załatwienie.

Co się ściąga do Związku argentyńskiego, rząd cesarski nie odstąpił od neutralności, przyjętéj względem dwóch rządów ustanowionych w Parana i Buenos-Ayres. Przywrócenie wszakże prowincji Buenos-Ayres do składu konfederacji, położyło koniec godnemu pożałowania rozdrobnieniu. Rząd j. c. m., ożywiony najprzyjaźniejszemi uczuciami dla rzeczypospolitéj argentyńskiéj, z rozkoszą widział ważną dla jéj szczęścia przemianę, zdolną ułatwić stosunki wszystkich państw z temi bogatemi stronami. Nim zamkniemy ten obraz ogólnéj francuzkiéj polityki, w ciągu r. 1860, nie będzie bez zajęcia przypomnieć rokowania handlowe, które go odznaczyły.

Cesarz oznajmił, w liście swoim 5 stycznia 1860 r., o reformie, która stała się konieczną w naszym gospodarczym systemacie, a 23 tegoż miesiąca Francja podpisała z Anglją traktat, mający zagaić między nami nową handlową politykę. Rzeczony traktat osnuł zasady; należało obmyśleć ich zastosowanie, dzieło trudne, dla wykonania którego rząd j. c. m. rozumiał, iż powinien był wezwać do spółdziałania wyższą radę rolniczą handlową i przemysłową. W skutek więc długich i pracowitych badań, dających przemysłowi francuzkiemu wszystkie rękojmie, umówiono się o konwencje dodatkowe 12 października i 12 listopada. Załączone do obiedwóch konwencij taryffy urzeczywistniły, na szeroki rozmiar, z winnym jednakże względem na pracę narodową, zasady, mające stanowić odtąd podstawę naszego gospodarczego systematu.

Dzieło popierane przez rząd cesarski byłoby niezupełne, gdyby znalazło się ograniczoném układami z Wielką-Brytanją i gdyby myśl co je natchnęła nie miała odtąd przewodniczyć urządzeniu naszych stosunków handlowych ze wszystkiemi innemi. Skoro traktat 23 stycznia wszedł w wykonanie, pośpieszyliśmy oznajmić gabinetowi berlińskiemu, jako przedstawicielowi *Związku celnego*, że chcielibyśmy rozciągnąć na Niemcy główne jego zasady. Nasze oświadczenie odpowiedziało życzeniom rządu pruskiego, do wznowienia rokowań od wielu lat przerwanych i właśnie weszliśmy w przygotowawcze z nim stosunki do ustalenia zasad traktatu.

Rząd belgijski, ze swojéj strony, zażądał przejrzenia traktatu 1854, w duchu traktatu zawartego z Anglją. Otworzono konferencje w Paryżu i pełnomocnicy czynnie postępują w swéj pracy.

Nakoniec rząd niderlandzki, spółcześnie z wniesieniem na *Stany* projektu do prawa poprawy taryfy swoich celnych komor, tak aby w nich zatrzymać tylko opłaty skarbowe, wezwał gabinet francuzki do rokowań o traktat handlowy, na osnowie naszych umów z Wielką Brytanją. Najchętniéj ten krok przyjętym przez nas został i przedmiot natychmiast wzięto do zgłębienia.

Rząd cesarski porozumiał się następnie z Portą ottomańską, co do przejrzenia traktatu handlowego, podpisanego 25 listopada 1838 r., między Francją i Turcją. Rokowania w krótce cel swój osięgnąć mające, zmierzają, przez zmniejszenie opłat wywozu, zachęcić przywoz do Francji ziemiopłodów cesarstwa ottomańskiego. Owocem tego będzie pomnożenie, z pożytkiem obudwóch krajów, ich wzajemnych stosunków.

Nie widzimy potrzeby wchodzić w obszerniejsze opisywanie ważnych rokowań, już dokonanych, lub tylko rozpoczętych, w ciągu przeszłego roku, w rzeczy handlu i przemysłu. Gdybyśmy zamierzali dać ich ogólny obraz, należałoby powtórzyć w tém miejscu rokowania rządu j. c. m. z największą liczbą państw amerykańskich, a mianowicie ze Stanami Zjednoczonemi północnemi, Haiti, Uraguają, Parakwarją i Peru. Nadto, potrzebaby przypomnieć przełożenia, odnoszące się do prawodawstwa morskiego, które rządowi francuzkiemu zdarzało się roztrząsać z rozmaitemi mocarstwami, szczególniéj zaś z Anglją, Prusami, Niderlandami, a również układy co do wykupu opłat pobieranych w Stade, od cudzoziemskich statków płynących w górę Elby. Potrzeba byłoby przytoczyć jeszcze rozmaite kroki, mające na celu, bądź uznanie i utrwalenie przywilejów i przynależytości naszych konsulów w Hiszpanji, Brezylji, Haiti i w Peru, bądź wznowienie dawniejszych umów lub zawarcie świeżych, dla zawarowania własności literackiéj i artystycznéj z Belgją, Niderlandami, Prusami, Rossją, Szwajcarją, Brezylją i Haiti. Należałoby nakoniec wspomnieć o nieustających usiłowaniach naszych, co do podpisania konwencji *zdrowia*, między nadbrzeżnemi państwami morza Sródziemnego, jako też licznych konwencij lub przełożeń, ściągających się do wykonania kanału spławu węgli kamiennych Sarry, co do połączeń naszych dróg żelaznych z siecią belgijską, ułatwień celnych dla międzynarodowych pociągów na granicach francuzkich od strony Bawarji, Szwajcarji i Wielkiego księstwa Luksemburgskiego, co do zmniejszenia opłaty żeglugi po Renie, zaprowadzenia bezpośredniéj żeglugi parowéj między Francją i Stanami zjednoczonemi, a równie co do znoszenia się, drogą telegraficzną, z naszemi osadami Martiniką i Gwadelupą.

Wyliczenie tych rokowań dostatecznem jest dla dania pojęcia o ich ważności. Swiadczą one, liczbą swoją i rozmaitością objętych potrzeb, o czujności i troskliwości cesarza nad pomyślnością Francji i nad rozwojem jéj stosunków handlowych i morskich, na wszystkich punktach świata.

Wyciągi z aktów dyplomatycznych, złożonych izbom z rozkazu cesarza:

III.

Książe de Grammont do p. ministra spraw zagranicznych.

Rzym, 28 kwietnia 1860 r.

Panie ministrze, miałem zaszczyt otrzymać depeszę w. d. aż do d. 21 b. m. Jak doniosłem już o tém przez ostatniego gońca, znalazłem kardynała, sekretarza stanu, w gotowości do porozumienia się z nami co do czasu, w którym oddalenie wojsk naszych będzie mogło być uskutecznione, i mam nadzieję prędkiego ukończenia tego układu, w sposób przyzwoity dla obu rządów.

Liczba żołnierzy papieskich co dzień wzrasta, niema tygodnia, żeby nie wylądowało 400 lub 500 nowozaciężnych; wkrótce oczekiwany jest oddział 1000 Irlandczyków, mających składać osóbny bataljon.

Podpisano: *Grammont.*

IV.

Baron Brenier do p. ministra spraw zagranicznych.

Neapol, 28 kwietnia 1860 r.

Panie ministrze, stosownie do rozkazów w. d., dałem do odczytania p. Carafa depeszę pod liczbą 26. Prosił mnie o złożenie osóbnych dzięków za udzielenie mu tego pisma. Zapytywałem p. Carafa, czy w razie gdyby rząd papieski cofnął swoją odmowę przyjęcia uczynionych mu przełożeń, co do zbiorowych pieniężnych opłat, przez wszystkie państwa katolickie, oraz wojskowych kontyngensów, wysyłanych na przemian przez drugorzędne państwa katolickie, czy rząd neapolitański byłby skłonnym przystąpić do tego projektu. P. Carafa odpowiedział, że jeśli Papież przychyli się do projektu, ani wątpić, że król zgrodzi się, ze swéj strony, spółdziałać wymiernie w obronie i wspieraniu stolicy św.

P. Carafa uważnie słuchał i zgłębiał różne artykuły projektu, nie okazując żadnego zdumienia z odmowy i pobudek odmowy. Uśmiechnął się tylko na uczynione przełożenie przez kardynała, przełożenie bezpośrednio wskrzeszające roszczenia stolicy św. co do zniesienia praw królewskich, coby zmieniło w tym względzie dawną należytość monarchji francuzkiéj, co do pobierania przez skarb przychodów, wynikających z osierocenia beneficjów. Patrząc, rzekł do mnie, na niezłomną natarczywość stolicy św. w dopominaniu się o przywileje, przedawnione od tylu wieków i obrócene na rzecz koron, tém więcéj powinniśmy cieszyć się z otrzymania od Ojca św. zniesienia hołdu *stępaka,* utrzymującego królestwo neapolitańskie w pewnym stanie moralnego lennictwa, względem stolicy św.

Podpisano: *Brenier.*

V.

Hr. de Comminges-Guitaud, do p. ministra spraw zagranicznych.

Lizbona, 14 maja 1860 r.

Panie ministrze, Otrzymałem aż do 18 włącznie depesze, które w. d. uczyniłeś mi zaszczyt przesłać pod pieczęcią zarządu politycznego.

Nowy minister spraw zagranicznych p. Casal-Ribeiro, któremu udzieliłem projekt ugody, przedstawionéj z rozkazu w. d. w Rzymie i któréj raczyłeś mi przysłać odpis, oświadczył mi, że podług jego zdania, ustępstwa rządu cesarskiego są arcypojednawcze i że gdy na nieszczęście Papież je odrzuci, należy zostawić to działaniu czasu. Dowiedziałem się późniéj, że król Don Pedro wynurzył podobneż zdanie w wyrazach równie przyjaznych polityce któréj się rząd cesarski trzyma.

Podpisano: *Comminges-Guitaud.*

VI.

P. minister spraw zagranicznych do ks. de Grammont.

Paryż, 1 maja 1860 r.

Mości książe, złożyłem przed cesarzem list pisany do mnie przez w. ks. m. d. 24 kwietnia i jestem w stanie udzielić najdokładniejszą wiadomość o zamiarach j. c. w.

Przy wzroście, jaki już otrzymało i codziennie otrzymuje wojsko rzymskie, przy lepszéj organizacji jaką jen. Lamoriciere zdolny jest w niém zaprowadzić, przedłużenie naszéj załogi nie ma już celu. Wiele zależy stolicy św. na okazaniu przed światem, że nakoniec jest w stanie obejść się bez obcego wsparcia, dla utrzymania u siebie porządku; wiele zależy Francji na położeniu końca stanowi rzeczy, którego potrzeba była jedyną przyczyną bytu i nie dozwolić aby przypisywano, w tym lub owym bierunku, znamię polityczne obecności wojsk naszych w Rzymie. Nie oszczędzaj, m. ks. żadnych usiłowań, aby kardynał Antonelli zechciał w ten sposób zrozumieć te uwagi. Myślę, iż nie powiesz mu, m. ks., nic nowego, oświadczając że jen. Lamoricière jest przekonanym o zupełnem bezpieczeństwie Ojca św., choćbyśmy się oddalili i że czuje się na siłach zasłonić jego osobę od wszelkich niebezpieczeństw wewnętrznych. Podzielamy przekonanie nowego naczelnego wodza wojsk papieskich. Okoliczności więc sprzyjają naszemu wyjściu i cesarz chce, aby wykonało się w następny sposób:

Bataljon strzelców pieszych natychmiast Rzym opuści. Jeden z pułków linjowych, wyszedłby w pierwszych dniach czerwca, drugi ostatniego dnia tegoż miesiąca. Artylerja, inżynjerja i główny sztab również oddaliłyby się w tym czasie, tak iż wszystko ukończyłoby się w Civita-Vecchia, najpóźniéj 10 lipca. Kolejne oddalanie się naszego wojska pozwalałoby zastępować kolejno jego leże wojskami papieskiemi; słowem rząd rzymski miałby dwa miesiące czasu do poczynienia swych rozporządzeń; porządek społeczny ani na chwilę nie byłby narażony.

Te są, m. ks. podstawy, na których cesarz wzywa w. ks. m. do rokowania, bez straty czasu, i polega na jego staraniach co do spełnienia rozporządzeń nie cierpiących odkładu, a to z przyzwoitością, od któréj nie chcemy od stępować względem Ojca św.

Podpisano: *Thouvenel.*

VII.

Ks. de Grammont do p. ministra spraw zagranicznych.

Rzym, 12 maja 1860 r.

Panie ministrze, raczyłeś mię w. d. uwiadomić, naprzód przez telegraf, a następnie przez list swój, z d. 1 maja, że cesarz pragnąc uchylić wszelkie zwłoki i przyśpieszyć powrót naszego wojska, zaleca wykonanie swych rozkazów pogodzić z przyzwoitością, od któréj rząd jego nie chce odstępować względem stolicy św. Pod wpływem więc téj dwoistéj myśli, prowadziłem rokowania, które właśnie ukończyłem.

Załączam przy niniejszém: 1) notę przesłaną przezemnie kardynałowi sekretarzowi stanu, dla zaświadczenia, iż rzecz o wyjściu wojska stanęła między nami zgodnie i dla oddania na potwierdzenie Ojca ś. trybu wykonania, o którymy się umówili. 2) Notę (w tłumaczeniu z włoskiego), w któréj kardynał oznajmuje mi zgodzenie się j. św. i która powtarza plan między nami umówiony. podpisano: *Grammont.*

Nota przesłana kardynałowi sekretarzowi stanu przez ks. de Grammont.

Rzym 11 maja 1860.

Przez notę z miesiąca marca 1859 niżéj podpisany uwiadomiony został przez w. d., że wojsko papieskie będąc już blizkiem doścignienia swéj zupełnéj liczby, oraz, że zbliżała się chwila, w któréj siła zbrojna j. św. miała stać się dostateczną do utrzymania porządku i bezpieczeństwa w państwach kościelnych, Ojciec św. poczytywał, że koniec roku 1859, ma być kresem zajęcia części jego posiadłości, przez pomocnicze siły j. c. w. W kilka tygodni późniéj, wojna włoska i bystro następujące po sobie wypadki, uczyniły pożyteczniejszem, niż kiedykolwiek, spółdziałanie wojska francuzkiego; i j. c. m. zawsze wierny uczuciom, których ciągle dawał Stolicy św. zapewnienie i dowody, natychmiast zaniechał odwołania swego wojska, cofnął zmniejszenie kompletu, już nakazanego w widoku blizkiego odwrotu, oraz przepisał wszystkie potrzebne środki, aby bezpieczeństwo Ojca św. i posiadłości, powierzonych straży wojska francuzkiego, było zasłonięte od wszelkiego napadu, lub groźby. Nie do niżéj podpisanego należy wynurzać z jak synowskiem poświęceniem, z jakiém uszanowaniem i gorliwością, wojsko j. c. m. spełniało, aż po dziś dzień, wysokie, poruczone mu posłannictwo. Te uczucia, które ożywiają i zawsze ożywiać będą rząd cesarski, wielokrotnie wywoływały ze strony Ojca św. oznaki zadowolenia i łaskawości, które cała Francja z uszczęśliwieniem przyjmowała. Niżéj podpisany nie waha się dodać, w imieniu n. c. j., że odwołanie wojska francuzkiego zależy zupełnie od przyzwolenia na to j. św. i od zdania jego rządu, co do czasu odwrotu wojsk pomocniczych.

Działalność rozwinięta przez rząd papieski w uzupełnieniu organiczaji sił miejscowych, nowe rozporządzenia, podnoszące liczbę krajowego wojska nierównie wyżéj, niż w którémkolwiek z lat poprzednich i daleko liczniéj niż przed wojną reorganizację wojsk prowincjonalnych, zwanych zapaśnemi; te wszystkie okoliczności i inne, których wyliczenie byłoby tu zbytecznem, były ze strony w. d. przedmiotem konferencji z niżéj podpisanym, na któréj poczytano za właściwe ułożyć, za wspólną zgodą, zasady planu stopniowego i kolejnego wyprowadzenia wojska, którego pierwsze poruszenia miały być bez niedogodności niezwłocznie rozpoczętemi. W załączoném, przy niniejszém, piśmie, w. d. znajdzie plan rozporządzeń z obustron przyjętych. Niżéj podpisany składając tenże plan w nadziei, iż otrzyma potwierdzenie od j. św., ma zaszczyt i t. d.

podpisany: *Grammont.*

(Rzeczony plan jest dosłównem powtórzeniem wyrażonych rozporządzeń w depeszy 1 maja).

Nota kardynała Antonelli do ks. de Grammont.

Z Watykanu, 11 maja 1860.

Uczucia wdzięczności Ojca św. za złożone już i dotąd składane usługi przez wojsko francuzkie, w państwach kościelnych, zostały wynurzone w nocie mającéj na celu oznaczenie kresu jego pożytecznego i nieocenionego spółdziałania t. j. w téj nocie, którą w. ks. m. przypominasz w piśmie swojém z d, 10 b. m. odnoszącém się do wyprowadzenia wojsk z granic państwa papieskiego.

Jeżeli okoliczności, w skutek tak bystro następujących po sobie wypadków, sprowadzonych przez wojnę włoską, nie pozwoliły, aby wyżéj przytoczone rozporządzenia spełnionemi być mogły, niemniéj jednak Ojciec św. umiał ocenić względy, których n. c. j. dał dowody, zalecając aby załogi francuzkie i nadal miały w swéj straży, poruczone im miejscowości. Te świadectwa przywiązania do osoby Ojca św. i poświęcenia dla Stolicy św. stwierdzone zostały postępowaniem wojsk francuzkich, które, zgodnie z rozkazami cesarza, pod kierunkiem znakomitych wodzów i walecznych oficerów, nic nie zaniedbały w wiernem spełnieniu ważnego posłannictwa, tak dalece, że żadna pochwała nie dorówna prawom do wdzięczności, jakich nabyły, przyczyniając się, ze swéj strony, do utrzymania porządku i spokojności, zwłaszcza w stolicy. Z tego powodu j. św. z głęboką czułością przyjmuje względność, z jaką n. cesarz raczył powierzyć w ks m. staranie około urządzenia odwrotu wojsk francuzkich z państw kościelnych; bo Ojciec św. uznaje w tém najoczywistszy dowód przywiązania cesarza, do najdostojniejszéj głowy kościoła. Wojska papieskie rzeczywiście powiększyły się co do liczby i nieustannie czynione są starania o uzupełnienie ich organizacji, w taki sposob, iżby mogły podołać wymaganiom służby.

Wszakże, zapatrując się, z jednéj strony, na cel dla osiągnienia którego stolica św. ponosi tyle ofiar, t. j. dla zapewnienia porządku w państwach kościelnych, dla ich obrony i dla utrzymania całości praw stolicy św.; a zważając z drugiéj, niedostateczność ogranizacji pewnéj części wojska, mimo całą i nieustającą działalność, nie podobna utaić, że wojsko papieskie nie jest jeszcze zupełnie w stanie spełnienia swych obowiązków.

Jednakże niżéj podpisany, złożywszy Ojcu św. zasady odwrótu wojsk francuzkich, zgodnie z w. ks. m. umówione, j. św. nie znalazł żadnéj trudności zespolenia się z widokami n. cesarza i sądzi, że ten odwrót może spełnić się całkowicie i bez niedogodności, wykonywając go kolejno i stopniowo, według obustronnie umówionego programmatu. Niżéj podpisany ma zaszczyt ponowić i t. d.

podpisano: „kardynał *Antonelli.*“

(Do téj noty załączony jest plan wyjścia wojsk, podpisany przez kardynała sekretarza stanu).

VIII.

Minister spraw zagranicznych do ks. de Grammont.

19 maja 1860.

Mości książe, otrzymałem przy ostatniej depeszy odpisy nót wymienionych między w. ks. m. i kard. Antonelli, ściągających się do odwrótu wojsk naszych. Ułożone zgodnie z kard. sekretarzem stanu rozporządzenia, odpowiadają zupełnie chęciom cesarza, któremu pośpieszyłem o nich donieść i który raczył wynurzyć stąd swoje zadowolenie.

Na mocy tego rozporządzenia, bataljon strzelców miał natychmiast opuścić Rzym; ale j. c. m., mając wzgląd na zawikłania, których zamachy ochotników, ze strony granicy toskańskiéj, lękać się nakazują, postanowił wstrzymać wyjście tego bataljonu, aż do nowego rozkazu. Zechcesz, w. ks. m., uwiadomić o tém p. de Goyon, stosownie do mojéj depeszy telegraficznéj z d. 16. Wątpić nie mogę, że dwór rzymski ujrzy w tym odkładzie, bardzo chwilowym, nowy dowód naszych najżyczliwszych ku sobie chęci.

Wiadomość, przesłana przezemnie, przez telegraf d. 17, pozwoliła w. ks. m. rozproszyć obawy, powzięte w Rzymie, z powodu dwóch nowych wypraw ochotniczych, mających wypłynąć z Genui i Liwurny. Z odpowiedzi p. Talleyrand, któremu wnet poruczyłem uczynić przełożenia hr. Cavour, wynika, że rząd sardyński wydał stosowne rozkazy do przeszkodzenia tym dwóm zamachom. Co do pogłoski o wyprawie, skierowanéj na Viterbo, zdaje się, że ta była bezzasadną. Depesza telegraficzna hr. Cavour do ministra sardyńskiego w Paryżu, zapewnia o fałszu wtargnienia ochotników, bądź lądem, bądź morzem, do państwa rzymskiego.

podpisano: „*Thouvenel.*“

Poglądy Monitora Powszechnego.

D. 14 lutego. D. 13. lutego ogień piemoncki wysadził na powietrze nowy skład prochu w Gaecie i spowodował zburzenie całego bastjonu, zwanego *Transylwanja.* Rokowania, zawieszone dniem pierwéj, zostały wnet wznowione i przełożenia jen. Cialdini przyjęto. Stosownie do brzmienia kapitulacji, załoga zostanie w niewoli wojennéj, aż do oddania Sardyńczykom twierdz Messyny i Civitella del Tronto. Wojsko oblegające dziś już zajęło Monte Orlando i wszystkie warownie; do miasta zaś wejdzie dopiero po odpłynieniu króla i jego rodziny.

W przewidzeniu ziszczonego już wypadku, troskliwość rządu cesarskiego zatrzymała, po oddaleniu się floty, statek parowy, *la Mouette,* w porcie neapolitańskim. Nasz konsul w owém mieście pośpieszył, na oświadczone mu życzenie przez p. Casella, w imieniu króla Franciska II, wy-

prawić rzeczony stakek do Gaety, gdzie musiał stanąć dziś zrana, na usługi j. kr. sycylijskiéj m.

Rozniesiono pogłoskę w Turynie o odroczeniu otwarcia izb do d. 27 lutego; czemu urzędowie zaprzeczono. Kwestorowie wezwali deputowanych do zebrania się na d. 17, w sali posiedzeń, dla wyciągnienia losem deputacji, mającéj przyjąć króla i jego synów, w dniu otwarcia d. 18, o godzinie 2 po południu. Podług jednego półurzędowego dziennika, gabinet przedstawi na prezydencję izby wyborczéj p. Ratazzi, który tę kandydaturę przyjął.

Zatargi nie ustają w Austrji między władą centralną i komitatami węgierskiemi. Ogólne zgromadzenie hr. pesztańskiego nie chce nawet przyjąć uniwersału, zwołującego sejm węgierski; zasłania się ono prawem wyborczém 1848, oświadczając, że poczytuje za bezprawne wszystkie rozporządzenia rzeczonego uniwersału, różniące się z temże prawem.

Wiadomości o zdrowiu cesarzowéj austryjackiéj są zaspakajające. Zima była nadzwyczaj łagodna w Maderze i choć góry okrywały śniegi, wyspa cieszyła się ciepłem wiosennem.

Donoszą z Berlina, że jenerał-adjutant królewski *Bonin* wyjechał do Turynu z oznajmieniem o wstąpieniu na tron Wilhelma I.

Telegrafja prywatna podaje wiadomości z Konstantynopola do d. 6 lutego. Nota książęcia *Gorczakowa* przeciw sprawozdaniu *Kipriśli-Paszy*, ułożona jest w surowych wyrazach. Odpowiedź Porty jest umiarkowana; przyrzekać ma bezpośrednie ulepszenia, a mianowicie zniesienie dziesięcin, oraz wstęp dla chrześcijan do wojska, a nawet do wyższych urzędów.

Podług depeszy telegraficznéj z Londynu, bank angielski podniósł pobór od zaliczeń do 8 od sta.

Ciało prawodawcze wyznaczyło dziś w swoich biórach kommissarzów, dla ułożenia adresu do j. c. mości.

Dnia 15 lutego. Król Franciszek II w towarzystwie swojéj rodziny i swego orszaku, wylądowawszy d. 14 w *Terracina* o godzinie 2 po południu, natychmiast odjechał do Rzymu, gdzie czekały go przygotowane pokoje w Kwirynalu.

Zwyczajem jest po każdéj świetnéj przewadze oręża angielskiego, iż rząd wnosi na parlament zagłosowanie wdzięczności narodowéj dla wojska i floty. Lord Palmerston w izbie gmin, a Lord Sydney Herbert w izbie wyższéj, zadość uczynili temu patryotycznemu obowiązkowi, przedstawiając wniesienie dziękczynnéj pochwały dla wojsk lądowych i morskich wyprawy Chińskiéj. Rzecz prosta, że oppozycja połączyła się z gabinetem i pan d'Izraeli zabierał głos w chwili odjazdu gońca, dla poparcia wniesienia w izbie gmin.

Pierwszy minister nie zaniechał wspomnieć o doskonałéj i statecznéj jedności, która panowała między siłami: angielską i francuzką, i wynurzył nadzieję, że te wojska nie znajdą się nigdy wdanemi w wojnę inaczéj, jak walcząc obok siebie. Jest to szlachetna nadzieja, którą podobne mowy wzmacniają i która najchętniéj jest podzieloną z téj strony ciaśniny.

Mówią o wyniesieniu lorda John Russell na dostojność parowską i hrabiowską. W Londynie wyszedł wykaz dochodów i wydatków za rok 1860.

Rozchody wychoszą 72,578,632 funtów szter. przychody zaś 71,967,494. Niedobór więc czyni 611,137 f. st.

Dzienniki niemieckie przyniosły dziś odpowiedź króla Pruskiego na adres izby poselskiéj. Umieszczamy niżéj ten akt, w którym król poczytuje za nieprzyzwoity, sposób obradowania przyjęty przez izbę, w skutek którego treść adresu jest pierwéj wiadomą, nim zostanie złożonym królowi. Listy pisane z Berlina zajmują się tym szczegółem i oznajmują, że prezydent izby, pan Simpson, zapowiedział posłom, iż przygotowuje zmiany jéj przepisów pod tym względem.

Z téjże stolicy piszą, że minister duński przy dworze Pruskim, otrzymał od swego rządu rozkaz zagaić z gabinetem Pruskim porozumienie, któreby mogło doprowadzić do polubownego załatwienia. Dodają, że w razie przyjęcia przez barona Schleinitz nowych przełożeń, sejm frankfurcki nie czyniłby żadnych trudności, bo w téj sprawie postępuje milcząc za natchnieniem Pruskiem.

Prywatna depesza z Wiednia donosi, że statuta prowincjonalne i statut rady cesarstwa, są pod prassą. Statuta prowincjonalne mają być jednocześnie ogłoszone dla wszystkich krajów korony. Sejmy prowincjonalne mają otrzymać dosyć obszerny obręb działania i obejmować znaczną liczbę członków.

Rada cesarstwa stanowić ma dwie izby. *Druga* izba mieścić powinna 350 członków wybranych przez sejmy prowincjonalne. *Pierwsza* zaś złożona być ma z członków dożywotnich, mianowanych przez cesarza: weszliby do niéj właściciele wielkich ordynacij, wyżsi dostojnicy kościoła, znakomici urzędnicy i mężowie wsławieni w umiejętnościach, naukach i sztukach. Posiedzenia rady cesarstwa i sejmów prowincjonalnych miałyby być jawne, prawo zaś początkowania służyłoby tym zgromadzeniom.

Ciało prawodawcze zebrało się dziś, w piątek d. 15 lutego o godzinie 1-éj w komitet tajny, dla pobieżnego roztrząśnienia projektu do prawa, zmieniającego 29 artykuł prawa 1832, o osobistych uwięzieniach.

Pp. deputowani rozeszli się następnie do swoich biór dla wyznaczenia kommissji, mającéj złożyć sprawozdanie z projektu rzeczonego prawa.

W przyszły poniedziałek odbędzie się jawne posiedzenie.

Dnia 16 lutego. Depesza prywatna donosi dziś o przybyciu do Rzymu króla i królowéj Neapolitańskich w dniu 14 lutego. Towarzyszą im bracia królowéj i jenerał Bosco, mianowany dworzaninem pokojowym. Pan Casella pozostał w Gaecie dla urządzenia wszystkiego, co ściąga się do objęcia przez Piemont téj twierdzy.

Królestwo wysiedli w pałacu kwirynalskim, gdzie ojciec św. odwiedził ich d. 15. Nie zbywa na szczegółach o chwilach świeżo upłynionych, tyczących się ostatnich wypadków oblężenia Gaety.

W dniach: 11 i 12 bombardowanie było nadzwyczaj gwałtowne. „Porównać je można, mówi jedna z depesz, ze zwrótnikowym uraganem.“ Wylecenie w powietrze prochowień uczyniło niepożytecznemi gwintowane działa twierdzy; odpowiadała jednak działami zwyczajnemi. Artylerzyści neapolitańscy obudzali podziwienie swoją nieustraszonością; działobitnie wzgórza *kapucyńskiego* dwakroć były przywiedzione do milczenia.

W dniu 13, chociaż już od wczoraj umawiano się o poddanie twierdzy, ogień nie ustawał w swéj gwałtowności. 2 działobitnie Gaeckie wyleciały w powietrze i wówczas dopiero podpisano kapitulację. Miasto dało ostatni wystrzał. Depesza prywatna Rzymska, z któréj wzięliśmy powyższe szczegóły, upewnia, że od czasu żądania kapitulacji aż do jéj podpisania, Piemontczycy rzucili od lądu 50,000 pocisków wewnętrznie próżnych. Wojska sardyń. zajęły d. 14 o godzinie 8 zrana połowę miasta. O téj że godzinie królowa, książęta, dom królewski, ministrowie zagraniczni, wsiedli na parostatek *la Mouette*. Król przeszedł naczelny szereg wojsk neapolitańskich, stojących pod bronią. Żołnierze oddając mu cześć płakali. Tłum składał orszak i ludność tonęła we łzach. Ogromne okrzyki pozdrowiły króla blednącego od wzruszenia. Przy wstąpieniu na pokład okrętowy, oddano Franciszkowi II zaszczyty królewskie. W chwili odpłynienia statku, działobitnia pozdrowiła 21 wystrzałami; na wałach, chorągwie trzykrotnie schylono i załoga trzykrotny wydała okrzyk. *Niech żyje król!* w obliczu Piemontczyków, którzy już Gaetę zajęli. Takie opowiadanie przyniosła depesza prywatna z Rzymu.

Wiadomości dostarczane przez dzienniki niemieckie o położeniu Węgier, przedstawiają w coraz posępniejszych barwach istniejące stosunki między zgromadzeniami miejscowemi tego królestwa, a rządem Wiedeńskim.

Zaledwie w znacznych przerwach można znaleźć jaki komitat, zezwalający na tymczasowy pobor podatków dopóki sejm się nie zbierze. Wszędzie niemal okazuje się chęć zniesienia wszystkiego co istnieje i życia bez organizacji, bez podatków i sędziów. Dzienniki wiedeńskie powstają, z niesłychaną żwawością, przeciw roszczeniom téj części cesarstwa austryjackiego, którą poczytują za osypaną największemi względami przez patent 20 października.

W tych okolicznościach, baron Vay, kanclerz węgierski, zwołał do Pesztu naderspanow rozmaitych komitatów, pragnąc przyjść do porozumienia z temi zgromadzeniami. Telegrafja prywatna zawiadamia dziś o wypadku téj konferencji. Baron Vay głównie nastawał na rzecz opłaty podatków. Naderspanowie mieli oświadczyć swą ufność w osobie kanclerza nadwornego, ale wynurzyli zdanie, iż ani sumienie, ani prawa nie obowiązują ich do płacenia podatków. Wszakże dodali, że komitaty wzbraniać nie będą ich wnoszenia przez tych, co to z własnéj ochoty czynić zechcą.

Mówiliśmy o ogłoszeniu miasta Fiume za będące w stanie oblężenia. Podajemy tłumaczenie tego rozkazu, o którego powodach nic nie wspomniano. Wybuchnęły rozruchy w Fiume, z powodu mianowania sędziego kapitanatu. Pospólstwo zebrało się przed gmachem municypalnym, domagając się, z wrzaskiem i groźbami, o usunięcie rzeczonego urzędnika. Uległ on temu wymaganiu, lecz tłum powybijał okna gmachu i nieład ustał dopiero za wdaniem się siły zbrojnéj.

Wczoraj pan Cochrane zapytywał gabitet angielski o ustępstwie gmin Roquebrune i Menton. Podług depeszy nadesłanéj miał dać odpowiedź następnéj, treści. Przed kilku laty osady Roquebrune i Menton oświadczyły chęć przyłączenia się do Piemontu. Anglja odmówiła przyznania prawności tego czynu. Ale ponieważ Nizza jest dziś własnością Francji, rzecz zmienia postać, gdyż te miejscowości należą do przejść alpejskich. Sam przedmiot nie ma najmniejszéj wagi politycznéj, bo Ventimiglia zawsze stanowi pograniczne miasto między Francją i Piemontem.

Główny minister przyszłego związkowego zarządu, p. Seward, złożył d. 31 stycznia w senacie Stanów Zjednoczonych prośbę mieszkańców new-jorkskich, domagającą się przyjęcia ugody ze Stanami pośredniemi. Prośba liczyła 38,000 podpisów.

Nowa broszura, wydana u braci Didot, pod napisem *Francja, Rzym i Włochy,* narobiła w Paryżu ogromnéj wrzawy, zagranicą zaś będzie poczytaną za *polityczny wypadek;* bo i sam przedmiot jest niesłychanie ważny i wysokie stanowisko autora, wice-hrabiego *de la Gueronnière,* który ją podpisał, nadają téj publikacji niemal urzędowe znaczenie. Dziennik *Le Nord* pośpieszył z udzieleniem z niéj wyjątków, które tu w dosłownem tłumaczeniu podajemy:

W s t ę p.

Dokumenta dyplomatyczne w sprawach rzymskich ogłoszone przez rząd i znakomity wywod p. ministra spraw zagranicznych, rzuciły wielkie światło na prawość i umiarkowanie polityki francuzkiéj. Wszakże te rokowania, w których poświęcenie cesarza dla Ojca św. i opór bezwzględny rządu papieskiego objawiają się w sposób tak uderzający, nie powinny być odosobnione od porządku zdarzeń, wprost z niemi związanych.

Od chwili objęcia władzy, cesarz ciągle pomnażał dowody orędownictwa nad potrzebami religijnemi; godny dziedzic nieśmiertelnego twórcy konkordatu, poczytał za cześć otoczyć kościoł wszystkiem, co mogło podnieść jego powagę i zwiększyć posłannictwo.

Aby zdrowo sądzić obecne położenie, jakie przedstawia się z dokumentów oddanych na ocenienie izb, wiele na tém zależy, aby też dokumenta uporządkować i wytłumaczyć, we wszystkich szczegółach, tudzież we wszystkich pobudkach, jawnych, lub tajemnych, które je znamienują. Wiele na tém zależy, aby kraj zupełnie był oświecony przed rozprawami mającemi się rozpocząć w senacie i izbie prawodawczéj i to mię zniewoliło do przedsięwzięcia niniejszéj pracy; zdawało mi się, że moje urzędowe położenie, nie tylko że nie wkłada obowiązku przemilczeń na posłannictwo pisarskie, lecz czyni je nierównie ważniejszem. Obowiązki, które spełniam, pod wysoką odpowiedzialnością p. ministra spraw wewnętrznych, nie dozwalały mi zająć się wykładem tak stanowczego przedmiotu, bez jego potwierdzenia.

Z uczuciem wyzwolonem, które nikogo nie zadziwi, hr. Persigny sądził, że urzędnik cesarstwa może znowu zostać cesarzem, aby roztrząsnąć *wielkie pytanie*, w zupełnéj niezawisłości i że pierwszą powinnością życia publicznego jest spółdziałanie w oświecaniu opinji swojego kraju.

A. de la Gueronnière.

(d. c. n.)

Dnia 17 lutego. Cuda opowiadają o chińszczyznach, przywiezionych już do Paryża. Nie są one podobne do przedmiotów znanych nam, w tym rodzaju, i rzeczywiście przedstawiają sztukę chińską w czasach jéj kwitnienia.

Rząd zamierza stanowczo działać w Kochinchinie. W Tulonie wkrótce wsiądzie na okręt bataljon morskich żołnierzy z jedną baterją do Saigony. Zdaje się, że cesarz annamski wyobraża sobie, że zdobycie Pekinu jest bajką, wymyśloną przez europejskich barbarzyńców; zobaczy w jakim jest błędzie ten biedny władca. Największym nieprzyjacielem do pokonania będzie klimat, okropny w owych stronach.

Nic nie wiadomo jeszcze o wybranym dniu przez cesarza na tygodniowe przyjęcia członków izb prawodawczych. W roku przeszłym służyły na to czwartki, gdyż niedziele zachowane wyłącznie dla rodziny cesarskiéj.

Przesłane zostały do Paryża adresy nowych departamentów Sabaudzkich i nizańskiego, a to z powodu, że w tych krajach, po raz pierwszy za dekretem cesarskim, pootwierały się rady ogólne departamentowe.

Konferencja, w sprawie Syryjskiéj, ma się zebrać d. 18 lub 19, w Paryżu. Zdaje się, że niesłusznie zaprzeczano istnieniu planu, ułożonego co do urządzenia Syrji, przez kommisję europejską bejrucką. Plan ten istnieje. Wszakże, podług listów z Konstantynopola, przedstawiono go nie gabinetom, ale tylko posłom, umocowanym przy Porcie. W Konstantynopolu jednak plan nie podobał się się i Ali-Pasza wystąpił z przeciwnym projektem, który jeśliby przyjęto, stan Syrji byłby nierównie nieszczęśliwszy, niż przed r. 1845.

A n g l j a.

Londyn, *13 do 16 lutego.* Prace parlamentowe obiedwóch izb nie przedstawiają dotąd nic nader zajmującego, dla ludu Enropy. Tak w izbie gmin, jak w izbie lordów po dwa posiedzenia zajęto wniesieniem rządu o uchwałę dziękczynną wojskom lądowym i morskim, za dokonane przewagi w Chinach. W izbie wyższéj lord Sidney Herbert, w niższéj lord Palmerston wystąpili z powyższemi wniesieniami. Jednomyślność zdania i lordów i deputowanych w téj mierze, ułatwiła przyjęcie dziękczynnego bilu. Jeden tylko szczegół wywołał kilka głosów nagany, a mianowicie spalenie i rabunek letniego pałacu cesarskiego. Na uczynione zapytanie, czy ten czyn wandalizmu i dzikości dopełniony został za zgodą jen. Montauban, lord Palmerston nie wahał się odpowiedzieć, że wódz franuuzki wyraźnie się temu sprzeciwiał i że podpalenie miało miejsce w skutek rozkazu lorda Elgin i sir Hope Grant.

Znaczna część deputowanych żąda zmniejszenia różnych budżetów; już poczynają odbywać się meetingi w tym celu i ministrowie tém więcéj dołożyć będą musieli pracy do ich przeprowadzenia, im coraz bardziéj przerzedzają się szeregi na ławach ministerjalnych i im torysowie coraz gromadniéj wchodzą do izby gmin. Poruszono pytanie handlu niewolnikami. Wiadomo, że Anglja pozawierała traktaty ze wszystkiemi państwami europejskiemi i że prawa potępiające ten handel są surowe i wykonywają się doraźnie. Niektórzy z członków parlamentu radzą rządowi obmyślenie środków, ułatwiających wychodźtwo z Chin i innych odległych a przeludnionych krajów Azji, coby najskuteczniéj potrzebie przywozu murzynów zapobiegło. Margrabia Normanby zapowiedział, że żądać będzie objaśnień od ministrów co do spraw włoskich; lecz interpellacje szlachetnego lorda nie mają świetnego powodzenia; ministrowie zaś stanowczo odpowiadając, że według ich przekonania. nieodzownie należy zostawić samym Włochom załatwienie spraw swoich z Ojcem św., przecinają drogę do dalszych rozpraw, gdyż to przekonanie jest podzielane przez cały niemal naród. Skoro prace parlamentowe zwrócą się ku roztrząśnieniu bilów, wniesionych przez gabinet, a tyczących się, bądź zarządu wewnętrznego, bądź sprawiedliwości, bądź nakoniec skarbu, postaramy się treść tych obrad podać czytelnikom. Wkrótce izba gmin przystąpi do rozpraw nad bilem o bankructwach; niedołężne bowiem prawo, jakiém się Anglja, w téj mierze, rządzi, jest powodem do częstych bankructw; wydatki zaś na zarząd spraw upadłych domów kupieckich tak są ogromne, że nawet w obec widocznéj zdrady, ze strony niewypłatnych dłużników, wierzyciele wolą, z największą stratą, przystępować do układów, niż iść, drogą sądową, pochłaniającą największą część pozostałego odłużonego majątku.

Lord Derby coraz częściéj zapada na zdrowiu. Izba lordów myśli o wynalezieniu dla niego następcy, coby w szlachetném zgromadzeniu mógł rej prowadzić; zdaje się, że wybór padnie na hr. d'Englington, który lubo nie był nigdy członkiem żadnego gabinetu, wszakże sprawując po dwakroć dostojność lorda-namiestnika w Irlandji, wdrożył się w dostateczną znajomość rzeczy publicznéj.

Przejście lorda John Russel do izby parów, zdaje się być pewném.

A u s t r j a.

Wiedeń, *12 lutego.* Dziennik *Wschodnio-Niemiecka poczta* oburzony wyjaśnieniami wypływającemi z aktów dyplomatycznych, ogłoszonych w Paryżu i Londynie, następnie przemawia:

„Anglja i Francja nastawały na Sardynję, aby zaniechała napadu na Wenecję, w Turynie zaś udają, iż uczynili tę ofiarę dla dworów przyjaznych. Wszakże w głębi serca Piemontczycy są radzi, iż mogą zasłonić się radami sprzymierzonych mocarstw, bo jeśliby chcieli uskutecznić najazd, sami nie wiedzą, jak wziąść się do tego. Bez wątpienia, jesteśmy ostatnimi, cobyśmy pragnęli widzieć narażone istnienie Austrji na ostrza bagnetów; lecz z drugiéj strony oburza nas, iż Austrja opisywana jest codzień jak państwo, którego ostatnia godzina wybiła. Jest to złudzenie, za które przypłacą ci wszyscy, co opierają politykę swoję na powyższem przypuszczeniu.

Wszystko jest złem w Austrji. Nasza skarbowość jest w najnędzniejszym stanie; nasza konstytucja jest jeszcze zarodkiem, z którego niewiadomo, co się wylęgnie. Dyplomat październikowy spisany na prędce, wykonany omackiem, rzucił nas w szereg sprzeczności i półśrodków, których końca trudno przewidzieć. Raz zbywa na dobréj woli, to znowu na strężystości. Zbywa nam, co nierównie gorsza, na ludziach zdolnych i mocnego ducha, a jednak, mimo tyle nieszczęść i niedostatków, Austrja nie przestanie istnieć. Na ludy składające to cesarstwo, czekają ciężkie doświadczenia: ich majątek, ich zgoda zagrożone są wielkiemi niebezpieczeństwami. Mogą się zdarzyć przesilenia pieniężne, wojny zewnętrzne i wewnętrzne, które wszystkich nas uczynią nieszczęśliwymi, ale nie zdołają obalić państwa. Przesilenia mogą trwać dwa, trzy lata i dłużéj jeszcze—mogą zniszczyć majątek pół pokolenia. Ale to państwo nie ulegnie rozprzężeniu i zniknieniu, i ktokolwiek wierzy, że takiem jest przeznaczenie Austrji, ten nie pojmuje zasadniczych, a wyjątkowych warunków bytu tego cesarstwa.“

Tenże dziennik pisze:

„Mówią, że sławny poeta węgierski, *Aleks. Petoefi*, o którym mniemano, że poległ w jednéj z ostatnich bitew 1849 r., jeszcze żyje. Ta wieść nabiera mocy. Dziennik pesztański, *Vasarnapi Ujsag*, ogłasza 2 listy protestańskiego pastora w Kis-Baboth (niedaleko Raabu), który słowem uczciwem i uręczeniem duchownem twierdzi, ze wszystkiemi możliwemi szczegółami, że Aleks. Petoefi, którego znał doskonale od młodości i z którym ciągle utrzymywał najpoufniejsze stosunki, przybył do niego jak uciekający tułacz w jeden czwartek w miesiącu lipcu 1851 r.; że u niego przenocował i że zostawiwszy mu laskę swoję na pamiątkę, odjechał powozem do *Raabu*. Odtąd pastor niemiał żadnéj wiadomości o swoim przyjacielu, poecie. Niedawno powtórzono w jednym z dzienników węgierskich, że dawniejsi więźniowie węgierscy widzieli *Aleks. Petoefi,* w twierdzy *Kufstein*.“

Piszą z Wiednia z d. 11 lutego do *Gazety narodowéj:*

„Rząd przedsiębierze stanowcze środki do wybierania w Węgrzech zaległych podatków i do osłonienia od wszelkiego uszczerbku jednokupstwo tabaki i soli. Nie tylko urzędnicy austryjaccy w Węgrzech otrzymali najwyraźniejsze rozkazy, ale sami ministrowie węgierscy oznajmili w listach poufnych naczelnikom komitatów, że rząd bez żadnego oszczędzenia postępować będzie. Stąd poszły oświadczenia hrabstw, iż sprzeciwiać się nie będą poborowi podatków, lecz nie dadzą też żadnéj pomocy władzom skarbowym.“

P r u s y.

Berlin, *15 lutego.* Wyprawa Pruska na morza *Wschodnie,* przeciw któréj w swoim czasie tak powstawano, wcale się nie powiodła. To posłannictwo, nieco awanturnicze, spełzło na niczem. Powszechność jest nie zadowolona; gazeta zaś *Boersenhalle* następne czyni nad tém uwagi:

„Od początku protestowaliśmy przeciw wysłaniu okrętów Pruskich do wschodniéj Azji, jako przeciw przedsięwzięciu bez celu i którego nakład nie jest wymierny pożytkowi, jaki ztąd mógłby się osięgnąć i świeżo jeszcze oparliśmy słuszność naszych uwag na urzędowych doniesieniach Pruskich konsularnych agentów.

Na nieszczęście, wypadek aż nadto usprawiedliwił nasze zarzuty. Minister otrzymał w tych dniach doniesienie naczelnika wyprawy, *hrabiego Eulenburg,* treści wcale nie pocieszającéj, tak, iż przewidzieć się daje zupełna zagłada wyprawy. Hr. Eulenburg nie mógł tego dokazać, aby go dopuszczono do jakichkolwiek stosunków z rządem Japońskim. Straż z 6 japończyków, postawiona przed jego mieszkaniem, jako mniemana straż honorowa, zdaje się, iż otrzymała wyraźny rozkaz pilnowania, a w razie potrzeby, zabronienia wszelkich swobodnych kommunikacij pełnomocnikowi pruskiemu. Na okręcie podobnież umieszczono sześciu strażników. Bardzo być może, że hr. Eulenburg swojemi szczupłemi siłami nie wymusi na Japonji dla siebie uszanowania.

Dodać należy, że ten przedłużony i przymusowy pobyt przyczynia znaczny nadmiar wydatków, tak dalece, iż hr. znalazł się zniewolonym prosić o nadesłanie, w co najprędszym czasie, pieniężnych zasiłków.

Spodziewamy się, że wkrótce ministerstwo złoży w tym względzie wiadomości o wyprawie, tak żywo cały naród obchodzącéj. Byliśmy zawsze tego zdania, że miljon talarów zmarnowanych na tę wyprawę, możnaby lepiéj użyć na wsparcie handlu, niż na podobne dalekie żeglugi, odbywane tylko dla przyjemności.“

(Le Nord, Le Moniteur i J. de S. P.)

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

NEAPOL, 14 lutego. Wiadomość o kapitulacji Gaety i odjeździe Franciszka II, została przyjęta z niewymowną radością przez ludność. Z tego powodu przygotowują się wielkie zabawy w Neapolu i po prowincjach.

WIEDEŃ, 14 lutego. Gazeta a u s t r y j a c k a pisze: Statuta prowincjonalne, tudzież statut rady cesarstwa są pod prassą. Statuta prowincjonalne zostaną spółcześnie ogłoszone dla wszystkich krajów koronnych. Sejmy prowincjonalne otrzymają dosyć obszerny zakres działania; składać się będą ze znacznéj liczby członków, a mianowicie: sejmy Galicyjski i Czeski liczą po 250 członków, a najmniejszych krajów koronnych po 20. Wybory będą kategoryczne, t. j. z przedstawicieli rozmaitych potrzeb krajowych. Jedynemi osobami używającemi głosu bezpośredniego, są biskupi, rektorowie uniwersytetów i prezydent Akademji nauk. Rada cesarstwa składać się będzie z dwóch izb: d r u g a izba obejmie 350 członków, wybieranych przez sejmy prowincjonalne z obwodów i powiatów; do pierwszéj wejdą właściciele wielkich ordynacij, najwyżsi członkowie kościoła, pierwsi urzędnicy, oraz mężowie wsławieni w naukach i sztukach, wszyscy zaś dożywotni. Rada cesarstwa zajmować się będzie sprawami ogólnemi, wskazanemi do jéj rozbioru przez artykuł d r u g i patentu 20 października. Co do przedmiotów tyczących się praw powszechnych, dotąd tylko wspólnych krajom niewęgierskim, rada cesarstwa stanowić będzie bez członków węgierskich. Posiedzenia rady cesarstwa i sejmów prowincjonalnych będą jawne. Tak radzie jak i sejmom służy prawo początkowania.

PESZT, 15 lutego. Podkommissja konferencyjna ustanowiona przez sędziego nadwornego (Judex Curiae), żąda zniesienia kodeksu karnego i kodeksu przewodu karnego austryjackiego tudzież przywrócenia takichże kodeksów z roku 1844, oraz zaprowadzenia sądów przysięgłych; nakoniec wprowadzenia na nowo prawa druku z roku 1848, podobnież z sądami przysięgłych.

Na odbytéj dziś i w jednem posiedzeniu ukończonéj konferencji, naderspanowie oświadczyli kanclerzowi, b a r o n o w i V a y, że jest przeciwnem prawu i sumieniu, narzucać krajowi, jako powinność, opłacanie podatków.

PARYŻ, 16 lutego. Dekretem cesarskim admirał C h a r n e r, dowódca eskadry francuzkiéj w Chinach, otrzymał order wielkiego krzyża legji honorowéj.

TURYN, 18 lutego. Na otwarciu parlamentu król wyrzekł następną mowę:

„Włochy wolne i prawie zupełnie jednolite, mają ufność w waszéj mądrości. Powinniście je urządzić. Zaprowadzicie wielkie swobody administracyjne, nie nadwerężając przez to jedności. Mniemanie powszechne nam sprzyja. Zapewniając nam dobrodziejstwa nieinterwencji, cesarz Napoleon odwołał swego posła; żałowaliśmy tego, lecz niezachwialiśmy się w naszéj wdzięczności.

„Włochy zawarły pod M a g e n t a i S o l f e r i n o nierozerwalne związki z Francją. Anglja przyznała nam prawo rozrządzania samemi sobą. Znakomity książe wstąpił na tron Pruski; wysłałem doń mego ambassadora z oświadczeniem naszego współczucia dla jego osoby i narodu niemieckiego.

„Dopomożecie mojemu rządowi w uzupełnieniu uzbrojeń; w uczuciu siły swojéj, królestwo Włoskie będzie mogło pójść za radami roztropności. Głos mój podniósł się był niegdyś ze śmiałością, ale mądrze jest umieć w czas czekać i w czas mieć śmiałość.

„Poświęcając się Włochom, narażałem i życie i koronę; ale nikt niema prawa narażać istnienia i przeznaczeń całego narodu.

„Zdobycie Gaety godnie uwieńczyło przewagi wojska i ochotników; przybyło nam siły, ożywiającéj kraj sprawiedliwém zaufaniem.

„Miło mi, jak królowi i żołnierzowi, oświadczyć stąd moją radość na pierwszym włoskim parlamencie.

TURYN, 17 lutego. Dekretem królewskim zniesiona jest administracyjna udzielność Toskanji. Dziennik n a r o d o w y n e a p o l i t a ń s k i oznajmuje odkrycie spisku Miuratowskiego; proces rozpoczęto.

PESZT, 16 lutego. Na osobnéj konferencji naderspanów, postanowiono uprosić kardynała-prymasa, aby udał się do Wiednia i raz jeszcze błagał cesarza o utrzymanie praw 1848 r., oraz o zwołanie sejmu w Peszcie. Prymas przyjął to posłannictwo. Na pożegnalnych odwiedzinach, złożonych kanclerzowi przez naderspanów, prymas rzekł do tego ostatniego, że kraj pokłada w nim zupełną ufność, oraz że komitaty wesprą z całéj mocy usiłowania, które wytęży dla doprowadzenia do końca dzieła pokoju.

KOPENHAGA, 16 lutego. Stany *Holsztyńskie* będą wkrótce zwołane. We wtorek odbędzie się posiedzenie rady tajnéj, na któréj plany gabinetu zostaną przedstawione królowi.

Dziennik de Berling oświadcza, że żadna sprzeczność zdań nie różni gabinetu.

PARYŻ, piątek 15 lutego wieczorem. Wyszła tu broszura pana la Gueronnière, pod napisem: Francja, Rzym i Włochy. Powiedziano w niéj, że papiestwo duchowne jest nietykalne, ale chodzi tylko o władzę świecką ojca św.

Autor stara się dowieść, że Francja wszystko uczyniła dla ocalenia papiestwa i że jest to własnym jego błędem, gdy dziś znajduje się opuszczonym. Kończy zaś następnie:

Włochy są swobodne, lecz nie są jeszcze ustalone; zawadą do urządzenia Włoch jest Rzym. Dopóki trwać będzie antagonizm między Włochami i władzą świecką papiestwa, ani Włochy, ani papież nie znajdą prawdziwych warunków równowagi.

Zresztą równie trudno jest wyobrazić sobie papieża bez Włoch, jak Włochy bez papieża.

Tymczasem cesarz Francuzów zostawi miecz swój w Rzymie ku obronie papieża, bo nie może poświęcić Włoch dworowi rzymskiemu, ani wydać papiestwa na łup rewolucji. Francja więc czekać będzie z bezstronnością godziny, w któréj rząd papieski nauczy się odróżnić tych, co zgubili, od tych, co wszystko podjęli dla jego ocalenia.

RZYM, piątek 15 lutego. Król Neapolitański z rodziną przybył do Rzymu. Królestwo i książęta udają się do Bawarji przez Tryest. Fregata hiszpańska zabierze na swój pokład przedstawicieli państw, którzy znajdowali się w Gaecie przy osobie królewskiéj.

LONDYN, wtorek 19 lutego. Zakład Reutera udziela następną depeszę: Rzym, niedziela 17 lutego. Za kilka dni królestwo Obojga Sycylji z królową wdową odjadą do Bawarji.

Ojciec ś. rozkazał ogłosić korrespondencję dyplomatyczną rządu francuzkiego, jako odpowiedź na podobneż ogłoszenie dokumentów, uczynione we Francji. We czwartek, nazajutrz po wzięciu Gaety, był tu głośny objaw, zachęcany przez Francuzów. Umysły są bardzo wzburzone w Rzymie.

(Le Nord i J. de S. P.)

GAWĘDA NAUKOWA.

GORYLE.

Do osobliwości zoologicznych, które spotykamy w krajach Afryki środkowéj należą bez wątpienia Goryle.

W czasach przedchrystusowych, według relacji żeglarza kartagińskiego, Hannona, miał to być rodzaj kobiet, okrytych całkowicie włosami. Żyły one dziko i odznaczały się złośliwością, i biada temu, kto im wszedł w drogę.

Wyobrażenie to, rzucone pierwszy raz przez Hannona, dało jak się zdaje powód do innéj baśni, o Gorgonach, z których najczęściéj jest cytowaną Meduza. *)

Mówiąc nawiasem, Gorgony były to siostry prawdziwie kommunistyczne: albowiem wszystkie trzy razem wzięte miały tylko jedno oko, którego używały wspólnie, wówczas, kiedy najzawołańsi propagatorowie kommunizmu używają zwykle tylko języka niewspólnie.

Według późniejszych postrzeżeń, oczyszczonych, już z wpływów mitologicznych, odnoszono gorylów do rodzaju orangutanów, które dla swojego składu, postawy, a szczególniéj z powodu dziwnéj zmyślności, najbardziéj się zbliżają do człowieka. **) Tak! historja naturalna i doświadczenie przekonywają nas, że małpa najbliżéj graniczy z człowiekiem.

Jednakże niesłusznie goryla bratają z orangutanem. Jak w wielu innych szczegółach historji naturalnéj, tak i tu wyobrażenia potrącały się nawzajem. To, co podawali o gorylach podróżnicy XVII i XVIII wieku odnosiło się nieraz do kimpezów, gibbonów lub orangutanów. Dopiero w 1847 Dr. Savage, członek missji angielskiéj na zachodnim brzegu Afryki, podał pierwsze opisanie gatunku małp, które nazwał Troglodites Gorilla. Opisanie to poparł Owen, professor Hunterowskiego muzeum w Londynie. Wkrótce potém francuzki naturalista, Izydor Geoffroi de St. Hilaire, mając już poprzedzające dane i świeży egzemplarz zabitéj małpy, określił ją w następujący sposób pod imieniem Goryla.

Małpa ta mieszka na zachodnim brzegu Afryki. Odznacza się dzikością i odwagą, która nawet dla człowieka bywa niebespieczną. Wzrostem swoim przypomina kimpezi i zdaje się jeden z nią stanowić rodzaj. Ale pysk ma bardziéj wystający, kształty więcéj rozwinięte, uszy mniejsze i kły bardziéj wydatne. Różnica także daje się widzieć w budowie zębów trzonowych i łopatek, równie jak i w budowie palców, które nie są ani tak długie ani tak podatne jak u kimpezi, ale za to ręce ma dłuższe.

Pomieniony egzemplarz z nad brzegow rzeki Gabon (w zachodniéj Afryce) trzyma wysokości 1 metr i 67 centym. Maści szaréj, na czole ryżéj, pod pachami zaś i na stronie wnętrznéj nóg, szaréj. Włosy na rękach mają aż do łokcia, kierunek z dołu do góry, tak jak u człowieka, orangutana i u kimpezi. Na plecach są rzadsze niż na przodzie i innych częściach.

Twarz goryla najobrzydliwiéj przypomina człowieka. A w téj twarzy, równie jak i w całéj postawie wykazuje się nadzwyczajna siła fizyczna, która mimowolnym przejmuje dreszczem.

Życie gorylow jest towarzyskie. Żyją one stadami, które nie są wprawdzie tak liczne jak kimpezi, ale podobne mają mieszkania. Każde stado ma jednego tylko samca, który niechybnie otrzymał górę nad innym i stał się głową familji. Cała familja mieszka zwykle w zagrodzie, która się składa z kołów lub gałęzi osłonionych jakiémś rozłożystém drzewem. Negrowie gorszą się niezmiernie z takiéj niepraktyczności i utrzymują że Euge-ena (goryle) są głupsze od niektórych ptaków, umiejących sobie budować kryte gniazda. Zdanie słuszne: bo ojczyzna gorylów bywa dżdżystą. Korzyści więc z krytego mieszkania zdają się być niezawodne. Ale na obronę gorylów dodajemy, że musi im być tak dobrze, gdyż inaczéj, doradczy instynkt nauczyłby ich lepiéj pamiętać o sobie.

Nakoniec, nie bez interesu będzie dla czytelników następujące opowiadanie o tych stworzeniach, których charakterystykę po krótce tu przytoczyliśmy.

Roku zeszłego, przebiegając gabineta w Jardin-des-Plantes, zatrzymałem się ciekawie przed gorylem. Uderzyła mię potężna jego budowa, muskularność szyi, a szczególniéj straszliwe zęby. Zacząłem mu więc przypatrywać się jak niepospolitemu zjawisku, w tém słyszę jakiś głos za sobą:

(*) Powyższą wzmianką nie myślę wcale ubliżać powadze Hannona, którego zalety nadto są znane w świecie uczonym. Jego opis podróży, czyli Peripleos, o którym chlubnie wspomina Plato, nie przestaje być dziełem szacowném i dzisiaj. Chcę tylko powiedzieć, że to co było prawdą na lat 500 przed Chrystusem, nie jest nią dzisiaj przy lepszém rozwinięciu nauk przyrodzonych.

(**) Orang, w języku malajskim znaczy, człowiek; utang, dziki.

—A! tuś mi, hultaju!... Czekajno: nie tak łatwo ukryć ci się przedemną... Oho! poznaję cię doskonale, choć wyglądasz, jab djabeł wypchany.

Obróciłem się z żywością, i ujrzałem przed sobą jakiegoś marynarza, mogącego mieć lat około trzydziestu.

—Do kogo pan mówisz? spytałem,—a było nas dwóch tylko.

—Przepraszam... Jestto maleńka alluzja do tego niecnoty, Goryla, który za życia swego dał mi się nie raz we znaki. Och, to był łotr!...

—Pan go znałeś?

—Do stu tysięcy!.. Przecież kolegowaliśmy razem... Patrz pan: nieprawda, że słusznie kiedyś nazwałem tego hultaja Barabaszem? Co to za mina!...

—Ciekawy jestem, jaki może być związek między tą małpą a panem?... Ale może pytanie moje jest natrętne?...

—Bynajmniéj. I owszem, jeśli pan masz czas, chętnie mu opowiem całą przygodę.

Weszliśmy do ogrodu.

Dla lepszéj gawędki ofiarowałem cygaro mojemu żeglarzowi, który puściwszy parę kłębów dymu, tak zaczął:

Roku 1846 wsiadłem na *Piękną Karolinę* w porcie St. Malo, a oparłem się potém aż nabrzegach Gabon, *) gdzieśmy mieli zamiar dostać złotego piasku i kości słoniowéj. Ale handel nam jakoś nie szedł, nudy straszne, więc dla zabicia czasu polowałem sobie od rana do nocy w okolicach nadbrzeżnych.

Razu jednego, zapędziwszy się za dzikiem, wpakowałem się w głąb jakiegoś lasu, który mi się wydał bez końca. Dzikowi nic, ale ja, po ośmiu godzinach ciągłego marszu, nie czułem nóg pod sobą. Padłem więc jak długi pod drzewem, i w kilka chwil zasnąłem. Raptem, budzi mnie jakiś szum. Otwieram oczy, patrzę, mospanie, jak gdybym był w Jardin des Plantes! Przedemną, o pięćdziesiąt kroków olbrzymia małpa gryzie kokosowe orzechy. Ale to, co się zowie, olbrzymia. Wstaję więc po cichu, i wziąwszy ją dobrze na cel, traf! Mój Barabasz... bo trzeba panu wiedzieć, że to właśnie był Barabasz, który od strzału podskoczył w górę jak kozioł,ryknął straszliwie i padł z ciężkością kłody. Poczekawszy chwilkę, zbliżyłem się doń ostróżnie, oglądam, trup, niezawodny! Bardzo dobrze, ale jak tu zabrać taką zwierzynę?

W tém, kiedy oglądam się na tę i na ową stronę, szukając machinalnie środka, czuję, że mnie coś wściekle grzmotnęło po twarzy tak, żem bez pamięci odleciał na strzał pistoletowy.

Przyszedłszy do przytomności, znalazłem się na barkach goryla, w pozycji owieczki dobrego pasterza. Zbrodniarz unosił mnie z całą szybkością swoich długich, szkaradnie kosmatych nóg. Kiedy niekiedy odwracał się do mnie; rzucał dziko oczyma i klaskał zębami, jak szatan.

Przyznam się, że byłem w strachu. Ale na usprawiedliwienie moje muszę powiedzieć, żem wówczas był jeszcze bardzo młody. A do tego, nie całkiem zdrów byłem, bo w skutek odebranéj kontuzji, miałem policzek wzdęty, jak tykwę. Barabasz zaś przeciwnie: zdawał się nie czuć nawet, że strzelałem do niego... Bo widzi pan dobrodziéj, chcąc jedną z tych bestij położyć na miejscu, trzeba koniecznie zabić ją trzy razy. Raz lub dwa, to do niczego. Wstanie, i pójdzie, a co gorsza, poniesie jeszcze.

Nakoniec przebywszy ze mną dość znaczną przestrzeń, Barabasz zatrzymał się w miejscu niezarosłém, świsnął przeraźliwie, i w jednéj chwili otoczyło nas z pięćdziesiąt sztuk gorylow. A wszystko to, mospanie, towarzysze broni mojego napastnika, który rzuciwszy mnie na ziemię, zaczął im coś prawić z mnóstwem wykrzywień i giestów. Musiała to być szczegółowa relacja o zajściu, jakie miałem z nim. Bo te hultaje mają język, prawie tak jak i ludzie.

Sprawa moja niedługo się ciągnęła. Barabasz chwycił mnie potężnie za kark, i ścisnąwszy kolanami tak, że ażem stęknął, zaczął mi bez ceremonji wyrywać włosy garściami. Och! zaręczam, że to robił umiejętnie, niech go jasne... Potém, ująwszy obie moje nogi w swoją ogromną łapę, zakręcił mną jak procą, z widocznym zamiarem roztrzaskać mię o blizką skałę. Łatwo odgadnąć, jakie było moje przerażenie. To też wrzeszczałem jak paw, w owéj krytycznéj chwili, która miała stanowczo zadecydować, czy posiadałem mozgi, lub nie. W tém, młoda gorylka... anioł, mospanie!... Choć brzydka znakomicie, to prawda: ale zawsze tak powiem, że anioł; bo jedném skinieniem zmusiła Barabasza zostawić mię w całości. Oprawca mój chciał zapewne, protestować, bo mackał srodze rękami, gadał coś... a może i klął, ale trudna rada! musiał być posłusznym.

Takim sposobem zostałem przy życiu. Cała rzecz, że czułem tylko mocny ból głowy, jako skutek doznanych gwatownych wstrząśnień.

Piękna Karolina, tak bowiem przez wdzięczność nazwałem moją opiekunkę... a kto wie? może nawet przez przyjaźń? Bo to, mospanie, choć małpa, ale pełna ludzkości i powagi. Dała znak i cała chałastra oddaliła się z uszanowaniem, zostawując nas sam na sam z sobą. Wówczas wziąłem łapkę Karoliny i złożyłem naniéj prawdziwie rycerski pocałunek. Biedne stworzenie tak się tém wzruszyło, że myślałem, iż się rozpłacze. Do stu piorunów!... widziałem przecież kobiety, które wyglądały daleko nieczuléj!... Co do gorylki, w rysach jéj nie widać było żadnéj srogości, ani ohydy. Owszem, twarz jéj wyrażała nawet pewną zacność. Tak zacność do tego stopnia, że w jéj obecności nie śmiałem nawet kląć, jak zwykle.

Karolina siadła u nóg moich i z troskliwością łuszczyła dla mnie kokosowe orzechy. Zdawała się przytém doznawać pewnéj roskoszy, widząc mnie jedzącego. Ale biedna, musiała być ogromnie zakatarzoną, bo co chwila kaszlała. Postanowiłem więc ile możności przynieść jéj ulgę, żeby oddać usługę za usługę.

W mojéj torbie myśliwskiéj miałem zapaśną gummę. Wsypałem ją do imbryczka, który mi zwykle służył na polowaniu do kawy, potém roznieciwszy ogień, zacząłem preparować lekarstwo dla mojéj królowéj. Cała czereda stała opodal, czekając ciekawie co z tego będzie. Szczególniéj widok ognia był przedmiotem podziwienia dla wszystkich. Barabasz nawet posunął się był do rozpalonéj główni, którą chciał wziąć w ręce, ale opiekł się najniegodziwiéj, ku wielkiemu ządowoleniu całego towarzystwa. Z bolu i przerażenia trząsł przez chwilę palcami, jak potępieniec, potém cofając się, rzucił na mnie wzrok pełen nienawiści i groźby. Odpowiedziałem mu na to grymasem, który znalazł wielkie powodzenie u znawców. Nakoniec, kiedy mój napój ugotował się należycie, podałem go Karolinie, i miałem przyjemność widzieć najlepsze skutki: kaszel bowiem ustał a przyjaźń dla mnie pacjentki jeszcze bardziéj się powiększyła.

Nie będę panu opisywać szczegółowie mojéj niewoli. Dni schodziły mi jedne po drugich w największéj jednostajności. Strzeżono mię pilnie. A kiedym się skarżył na tę czujność Karolinie, patrzała na mnie ze smutkiem, jak gdyby chciała wyrazić: niewdzięczny! ty się wyrywasz! Prawdę powiedziawszy, nie bardzo byłem rad z tego. Wolałbym, żeby mi powiedziała: idź, sobie, do stu tysięcy... Jednakże, i to prawda, że nie mogłem być zupełnie obojętnym dla niéj. Chodziłem pilnie około jéj zdrowia, i nieraz jeszcze zdarzyło mi się przyprawiać dla niéj tyzannę, którą nawet nauczyłem się słodzić za pomocą soku, wyciskanego z pewnéj trzciny cukrowéj. Na nieszczęście starania moje niezawsze miały dobry skutek. Zdrowie Karoliny widocznie się pogorszyło i słabość jéj stawała się coraz widoczniejszą. Z trudnością nawet mogła chodzić. Ale zato, trzeba było widzieć jéj szczęście, kiedy chodziła pod rękę zemną!

(*) Tak nazywają cały brzeg w okolicach wyższéj Gwinei, skropiony kilku rzekami, z ktorych znaczniejsze są Danger i Gabon. Przy ujściu ostatniéj Francuzi założyli w r. 1843 kantor handlowy.

Pewnego ranka, znaleźliśmy ją wyciągniętą, bez ruchu i, jak się zdawało, bez życia. Natychmiast ten nędznik, Barabasz, przyskoczył do mnie, klapiąc zębami; chwycił mię haniebnie za szyję i zaczął dusić z całą zaciętością dzikiego djabła. Na krzyk jaki wydałem, Karolina przyszła do siebie i rzuciła się na Barabasza, który natychmiast zemknął.

—Oto masz—powiadam mojéj oswobodzicielce—jest to próbka tego co mnie czeka, gdy ty żyć przestaniesz.

Karolina wstrząsnęła głową, a widząc, że nie przestaję być zadumanym, poszła do blizkiego drzewa, i z wydrążenia jego dobyła mój nóż myśliwski, który wraz z innemi rzeczami był mi odjęty. Zwracając mi ten nóż, biedne stworzenie było pewne, że mnie pocieszy i doda otuchy.

Tymczasem, zbliżała się chwila mojego oswobodzenia.

Goryle skierowały się ku brzegom morskim dla szukania pewnego rodzaju konch, które bardzo lubiły. O milę od brzegu ujrzałem *Piękną Karolinę*, kołyszącą się na kotwicy z wdziękiem nie do opisania. Cierpliwości! pomyślałem sobie, czekajmy stosownéj pory.

Nadeszła noc. Całe towarzystwo usnęło powoli, a co najważniejsza, że i Barabasz, postawiony owego wieczora na warcie, zasnął sobie szczęśliwie. Wstałem więc po cichu; chyłkiem, pełzając, zbliżyłem się do morza i buch! jak szczupak, który się wyrwał z sieci.

Przerzynając fale, nie mogłem wstrzymać się od głośnego wybuchu radości, która prawie dochodziła do szaleństwa. W kilka chwil już byłem na pokładzie, między kolegami, którzy mię powitali naprzód z osłupieniém, jak nieboszczyka, a potém nastąpiła wesołość ogólna z mojego powrótu, i śmiech, kiedy zacząłem opowiadać o moich przygodach.

Wtém, słyszę jakiś hałas od strony brzegu.

—Dobrze! powiadam, to mój zacny Barabasz woła zapewne na gwałt... Ale cóż to za djabeł płynie ku nam?.. To on! goryl!... Poczekajże, łotrze. Będziesz mi tu miał za swoje.

Chwyciłem prędko fuzję, i podpuściwszy mojego przyjaciela niewięcéj jak o parę sążni, dałem ognia. O! tą razą trafiłem dobrze!... Goryl śmiertelnie raniony, dobywał ostatka sił, żeby się utrzymać na powierzchni wody. Mimo to jednak, usiłował ciągle zbliżyć się do okrętu. Wreszcie, wyprężywszy się z największem wysileniem, rzucił na pokład jakiś przedmiot błyszczący, który od razu poznałem. Była to moja klamra srebrna, w kształcie kotwicy, którą goryle przywłaszczyli sobie.

—Brrr!... Co to ma znaczyć? powiadam, ledwie dysząc z niespokojności. Karolino, czy to ty?

Biedne zwierzę odpowiedziało mi jękiem, który mię na wskróś przeszył... Tak, to była ona.

Rzuciłem się bez pamięci do wody; chwyciłem nieszczęśliwą za łapy... chcę mówić, za ręce, bo rzeczywiście, było to cóś więcéj jak zwierzę; ale wzruszenie pozbawiło mnie siły i byłbym razem z nią poszedł na dno, gdyby nas nie wyciągnięto.

Nic nie pomogło, mój panie. Karolina trafiona była w same piersi. Krew jéj strumieniami upływała, razem z życiem. I w kilka chwil zdechła, biedna, cisnąc obie me dłonie w swych rękach. Przytém, patrzała na mnie z takim wyrazem, że... koniec końców, rozpłakałem się jak dziecko.

—I uważ no pan tylko, dodał marynarz, kończąc swoje opowiadanie: czyż to nie głupio? do stu tysięcy!... teraz nawet nie mogę wstrzymać się od łez.

Ludwik Uklejewski.

KRÓTKI PRAKTYCZNY WYKŁAD ZASAD GOSPODARSTWA LEŚNEGO

przez

T. Snarskiego.

(Dalszy ciąg Ob. N. 12.)

O nasionach drzew.

Najważniejsze jest zbieranie nasion drzew iglastych, bowiem inne samo nasienie dojrzałe już to na drzewie, już na ziemi opadłe, zbierane być może i w miejscach suchych przechowane, jedną tylko żołędź dębową zebraną do wiosny, najlepiéj przechować zakopaną w piasku, lub jeszcze pewniéj w skrzyniach podziurawionych i zanurzonych do czystéj bieżącéj zimnéj wody.

Otoż w zbieraniu szyszek z drzew iglastych, mianowicie sosny, to należy mieć na uwadze, że szyszki są trojakie, to jest jedne otwarte, które opadły lub są na drzewie i są zupełnie otwarte a czasami i napowrót przymknięte, kolor ich ciemno-brunatny, to są szyszki 3-cio letnie, z których już nasiono wypadło; drugie są na drzewie i dość mocno się trzymają, szczelnie zamknięte, podługowate, ciemno-żółte, i to są drugoletnie; trzecie nareszcie są mniejsze, zielonawe mocno trzymające się, koleru zielonawo-żółtego, lepkie, bo żywicą oblane, i te są tegoroczne; lecz drugoletnie zbierać tylko należy i to obrywać łażąc na drzewa, lub krukami osadzonemi na tykach. Zbierać ich należy od połowy stycznia do połowy lutego, wtenczas one bowiem są dopiero dójrzałe zupełnie; późniéj, gdy promienie słońca zaczynają mocniéj dogrzewać, szyszki te otwierają się, nasienie z nich wypada i same z drzew spadają.

Zebrane szyszki w celu otrzymania z nich nasienia, należy rozpostarłszy na płótnach, suszyć na słońcu, lub w suszniach, od czasu do czasu skrapiając wodą i grabiami mieszać, a same się otworzą i nasienie się wysypie. Ja suszyłem w zwyczajnéj suszni słodowéj, nakrywszy je płótnem i lekkie ciepło utrzymując, trzy razy w dzień cokolwiek zwilżałem wodą za pomocą konewki, opatrzonéj durszlakiem i na trzeci dzień otrzymywałem nasienie czyste, które przesuszywszy na wolném powietrzu, lat parę przechowywałem. Zbieranie szyszek i samo dobywanie nasienia, jest rzeczą tak łatwą, że gdy w Grodzieńskiém dla obsiewu i ustalenia wydmy piasczystéj potrzeba mi było dość znacznéj ilości nasienia, to chłopcy wiejskie nauczone jakie szyszki zbierać, za opłatą 2 złp. od beczki, tyle nanieśli, żem czystego nasienia $^{6}/_{8}$ otrzymał.

Jak ważną jest rzeczą mieć zapas nasienia drzew leśnych, czy to dla dopełnienia obsiewu miejsc, gdzie obsiew naturalny chybił, czy dla obsiania wydm, czy też założenia lasu na odpadkach gruntów, lub nareszcie dla wprowadzenia w nasz drzewostan jakiegoś gatunku drzewa, każdy gospodarz z łatwością oceni.

Przy łuszczeniu w suszni szyszek jodłowych, należy dawać bardzo lekkie ciepło, bo za najmniejszém podwyższeniem temperatury, oblewają się szyszki żywicą i nasienie się zasklepia.

Każde takie nasienie opatrzone jest skrzydełkami, które służą mu do wzlatywania za powiewem wiatru i obsiewania miejsc odległych, ale do siewu z ręki lepiéj oddzielić te skrzydełka, co uskutecznia się przez kilkakrotne na toku przemięszanie go szuflą i potém opałanie na neckach tak jak krupy.

Siew sosny, jodły i dębu niektórzy uskuteczniają z jesieni, ja zaś jestem za siewbą bardzo wczesną ale wiosenną, i o ile sam doświadczyłem taka zawsze lepsza.

Siew sosny i jodły, wyjąwszy wydm piaszczystych, o czém osóbno pomówimy obszerniéj, polega na tém, aby na zoranéj w dwu-skibne zagonki, lub motyką poruszonéj ziemi, wysiać nasienie, biorąc go szczyptą i siejąc tak, jak w ogrodach sieją ogrodowiny; jeżeli rola zorana w zagonki, to w brózdach powlec go z lekka gałązką sękatą i główny warunek nakryć tę przestrzeń całą gałęziami świeżemi. Jest to rzeczą najważniejszą, od czego cały obsiew zależy, bo te gałęzie dadzą młodym roślinkom potrzebny cień i ochronę od wiatru, bez czegoby wzrastać nie mogły.

Dęby, t. j. żołędź, jeśli mamy odpowiedni grunt, t. j. gliniasty i głęboki i chcemy zakładać czysty las dębowy, to sieje się żołędź pod sochę przez brózdę tak, jak kartoflę, gdy zaś chcemy gdzie niegdzie tylko w pomieszaniu wprowadzić do swego drzewostanu dęby, a grunt niezbyt lekki, to w cięciach obsiewnych za pomocą motyki robiemy jamkę na 2 cale głęboką i tam żołędź przykrywamy.

Nasienie brzoz sieje się tak jak sosny i prawie zawsze z nią jednocześnie.—Inne drzewa u nas rosnące, jak grab, jasion, klon, lipa, same najlepiéj na stosownym gruncie się rozsiewają co rok wydając nasiona, a dla rozprzestrzenienia ich w drzewostanie, lub obsadzenia dróg i szpalerów, za pomocą sadzonek mogą być najwłaściwiéj rozmnażane, któréj to własności drzewa iglaste, mianowicie sosna i jodła nie posiadają; świerk jeszcze bardzo młody, np. trzy-letni i to rzadko się przyjmuje.

O sadzonkach

Lubo sposób ten hodowania drzew na wielkich przestrzeniach zbyt byłby kosztowny, przecież chcąc wprowadzić w drzewostan pewne szacowne gatunki drzew, lub dla wysadzania dróg, parków, zakładania żywych płotów, znajomość hodowania tym sposobem drzew jest nader potrzebną.

Sadzonki biorą się albo z urządzonych umyślnie na ten cel szkółek, lub z drzewostanów naturalnych, gdzie gatunki tych drzew lub krzewów dziko rosną.

Zakładając *szkółkę* leśną, należy zachować te główne warunki, aby grunt był taki sam, jak w miejscu, na którém drzewka ze szkółki mają być przesadzone, bynajmniéj nie lepszy, aby szkółka była zasłoniona od wiatrów i mrozów, oraz dostatecznie zabezpieczona od bydła i zwierząt leśnych, i aby w blizkości była woda; polewanie bowiem w czasie suszy w pierwszym roku jest konieczne.

W takich to szkółkach na dobrze spulchnionéj ziemi, wysiewają się nasiona drzew żądanych gęsto, i tam pozostają aż do czasu przesadzania, z tą uwagą, że drzewa iglaste najdłużéj do lat 3-ch mogą być trzymane w szkółce, późniéj bowiem przesadzone, wcale się nie przyjmują.

Przesadzając sadzonki czy to ze szkółek, czy to z drzewostanów naturalnych, zachować należy następne prawidła:

1) Aby wydobywać je ostróżnie. 2) Korzonki uszkodzone obcina się ostrożnie narzędziem nizko, gładko i ukośnie. 3) Obcina się wierzhołek i boczne gałęzie, w miarę ilości obciętych korzeni, w iglastych zaś tego robić nie można. 4) Jak najmniéj wystawiać korzenie na działanie powietrza, dla tego dobrze po wydobyciu z ziemi i obejściu, zaraz korzenie namoczyć w glinie rozwiedzionéj z wodą, lub jeśli zaraz nie będą sadzone, przydołować, w razie zaś przewożenia, gliną i mchem obłożyć i przekładać słomą, aby się kora nie obtarła.

Przy samém sadzeniu trzeba uważać: 1) Aby korzenie były w dole rozłożone w położeniu naturalném.—2) Aby ziemię wierzchnią zawsze żyżniejszą sypać na spód.—3) Sadzić kilka cali głębiéj jak rosły.—4) Aby sadzonki skierowane były do słońca tą stroną, jak rosły w naturze.—5) Na gruntach wilgotnych około sadzonek uformować kopczyk, na suchych zaś w około wklęsłość zrobić należy. Przesadzanie sadzonek uskuteczniają na wiosnę i w jesieni, lecz u nas najwłaściwiéj sadzić na wiosnę.

Rozmnaża się jeszcze drzewa przez *żywe koły i zrazy.*—Żywe koły są to gałęzie grubości koła, zrazy są to pręty grubości palca. Końce tak kołów jak i zrazów ucina się gładko i ukośnie, obcina się boczne gałązki bez uszkodzenia kory, potém zanurza się ich do wody zupełnie stojącéj na 24 godzin.—Sadzą się takie koły i zrazy do ziemi w około spulchnionéj, ostrożnie, aby kory nie nadwerężyć i aby do ziemi dostało się kilka oczek, a koły i zrazy łatwo się przyjmują.

Zakładając żywe płoty, kopie się rów, nad nim po jednéj stronie usypuje się wał i na grzbiecie tego wału sadzi koły, zrazy, lub zasiewa się nasiona krzewów. Gdy te do pewnego wzrostu dójdą, przycina się wierzchołki, a tém zmusi się do krzewienia.—Na gruncie gliniastym, na żywe płoty mogą być użyte buk, grab, wiąz klon krzewinowy, głóg, tarnina i wiciokrzew. Wa wilgotném miéjscu wierzba i jałowiec; na suchém akacja, ligust, janowiec.

Oto są pobieżnie wskazane sposoby hodowania i rozmnażania drzew sposobem naturalnym i sztucznym.

(d. c. n.)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Codzienna (do 42):

— D. 25 stycznia odbyło się we Lwowie walne zgromadzenie Towarzystwa gospodarskiego. Zebrano się liczniéj niż zwykle. Towarzystwo rozpoczęło czynności swoje odbyciem nabożeństwa w kościele katedralnym; wiele dawnych strojów się pojawiło. Z przemów delegatów najdonośniejszą była przemowa p. Sufczyńskiego, w któréj przedstawiono blizki związek między rolnictwem a rzeczą publiczną i sprawami państw, oraz zwrócono uwagę na wielkie zasoby bogactw, w które nasz kraj obfituje, a których stosowny rozwój i użycie może posłużyć do podniesienia gospodarstwa narodowego. Po odczytaniu sprawozdań z czynności komitetu i o stosunkach gospodarskiego zakładu w Dublanach, ogłoszono podział towarzystwa na sekcje: administracji i technologji, rolnictwa, chowu bydła, koni i owiec, nareszcie ogrodownictwa i jedwabnictwa. Postanowiono też drogę wyboru członków określić dokładniejszemi granicami niż było dotąd; przyjęto jednogłośnie wniosek połączenia Towarzystwa lwowskiego z krakowskiém, co na ożywienie obojga wpłynąć koniecznie musi; wreszcie uznano potrzebę zaprowadzenia filij Towarzystwa po różnych miastach kraju, lecz o ostateczném postanowieniu względem tego ostatniego jeszcz niewiadomo. Korespondent kończy te wiadomości życzeniem, aby towarzystwo gospodarskie znaleźć mogło jaki środek do zespolenia sił włościańskich ku celom gospodarstwa krajowego. „Wiejskie kassy oszczędności, udział w stowarzyszeniu ubezpieczeń od ognia, gradobicia, nareszcie same sprawy gmin i oświata wiejska nastręczają ku temu rozległe pole. Dzienniki doniosły niedawno o przykładnéj zgodzie w téj mierze na walném posiedzeniu Towarzystwa gospodarskiego morawskiego w Bernie. Wiémy, że jest wielka różnica między wykształceniem tamtejszego a galicyjskiego włościanina. Ale zaczniéjmy od tego, by tę różnicę oświaty zacierać i zmniejszać.“

— Piszą z Siedlec: W dniu 15 stycznia komitet nadzorczy Domu zleceń rolników podlaskich, na posiedzeniu przez się odbytém, uznał działanie Domu za zadowalające Protokół tego posiedzenia wykazuje, że po date zebrania.

komitetu nadzorczego, zadeklarowano w komis do sprzedaży zboża korcy 30,000. Zaliczeń na zboże udzielono rs. 37,000. Postanowiono otworzyć sześć składów żelaza w miejscach dla potrzebujących najdogodniejszych. Otworzono dwa śpichrze: jeden we wsi Rogożnicy o milę od Międzyrzecza, drugi w pobliżu Garwolina.

— Towarzystwo rolnicze w Królestwie Polskiém wyznaczyło nagrodę pieniężną w ilości rs. 300 za napisanie rozprawy, jaką specjalna delegacja konkursowa za najlepszą uzna w materji następującéj: „O stanie obecnym fabrykacji cukru z buraków w Królestwie Polskiém i o jéj przyszłości". Termin ostateczny przysłania rozprawy oznaczono na dzień 1 lipca 1861 roku.

— Tegoroczna wystawa rolnicza w Królestwie Polskiém, z rozporządzenia komissji rządowéj spraw wewnętrznych i duchownych, odbędzie się w mieście Łomży w jesieni.

— Na skutek przedstawienia p. A. Kątskiego dyrektora instytutu muzycznego w Warszawie, zatwierdzeni zostali na posady przy tymże instytucie: 1) na przewodniczącego w klassie śpiewu choralnego R. Noch; 2) na nauczyciela do wykładu języka polskiego J. Bartoszewicz; 3) na nauczyciela skrzypców klassy wyższéj Ap. Kątski; 4) na pełniącego obowiązki nauczyciela skrzypców klassy niższéj, tenże; 5) na nauczyciela fortepjanu dla śpiewaków J. Peszke; 6) na nauczyciela do wykładu nauki czytania nót głosem W. Stoczyński.

— W odcinku Gaz. rozpoczęto druk „Listów T. L. z Florencji". Pierwszy z nich już wydrukowany traktuje o rzeźbiarzu florenckim Dupré'm, „znanym z posągów Kaima i Abla, a niedość zwanym z posągów Safony, Innocenzy, Modestji, z wypukłorzeźb przedstawiających symbolicznie części świata, o jedynym (wedle autora) w całém znaczeniu tego wyrazu, wyższym artyście w Europie". Znajdujemy tu charakterystykę Dupré'go i dzieł jego natchnionych.

— List Redaktora zawiera następującą wiadomość: „Mówiliśmy niedawno o mających przybyć w dziennikarstwie naszém nowych pismach. Dziś dodać możemy, że nowa gazeta, któréj redaktorem jest p. Franciszek Gąsiorowski, ma nosić tytuł: *Goniec*, i że najszczeréj pragniemy, aby pod pomyślną wróżbą się ukazała, rosła, rozwijała się, trwała, służyła ogółowi gorliwie i silnie."

— P. J. Minheimer, artysta rysownik, właściciel zakładu drzeworytniczego w Warszawie, otrzymawszy pozwolenie od władzy, pocznie z d. 1 kwietnia b. r. wydawać raz na tydzień nowe illustrowane pismo czasowe dla młodego wieku, p. t. *Przyjaciel dzieci*.

— W pierwszych dniach przyszłego miesiąca rozpocznie się wystawa aparatów kościelnych w Krakowie. Znaczna liczba kap, ornatów i innych przedmiotów kościelnych, powstała z nabycia na wystawie w roku przeszłym i z darów niektórych dam polskich, wystawioną będzie na sprzedaż.

— P. Juljan Bayer'b. prof. matematyki, zamierza wydać dzieło p. t. „Astronomja dostrzegalna czyli praktyczna".

— Z przysłanych na konkurs *dwudziestu dziewięciu* komedij po głębszym rozbiorze ledwie *trzy* nie ubiegania się o palmę, ale czytania tylko i wyrozumienia godnemi przyznano.

— P. A. Woycke wydał w przekładzie w Berlinie u Jagielskiego próby nowszéj poezji polskiéj, z dodaniem wiadomości o dziełach i pisarzach bardzo starannie opracowanéj. Zbiórek ten w największéj części składa się z utworów T. Lenartowicza, oraz z kilku urywków Mickiewicza i B. Zaleskiego. Tenże p. Woycke wydał książeczkę o Polsce i Litwie p. t. „Sitten und Charakterbilder aus Polen und Lituanien."

— Z dzieł lekarskich ostatniemi czasy wyszły następujące: „O sztuce położniczéj" dra Neugebauera, z wybornemi drzeworytami krajowemi; — „Medycyna ludowa" dra A. Simona, bardzo użyteczna w gospodarstwie wiejskiém; — Hygiena kobiét" dra Gregorowicza, zeszyt drugi.

— D. 7 b. m. przeniósł się do wieczności śp. Borys Halpert, tłómacz wielu dzieł scenicznych z niemieckiego, francuzkiego i włoskiego języka, oraz autor niemałéj liczby kantat oryginalnych.

Gazeta Warszawska (do 42):

— W odcinku wydrukowano artykuł historyczny p. t. „Sprawa toruńska z r. 1724." Opłakana ta sprawa fanatyzmu i ciemnoty, co podobno na jedno wychodzi, bo oboje są dwoma tylko biegunami ciasnoty umysłowéj,— sprawa ta w swoim czasie narodziła co niemiara chwalców dla zakonu Jezusowego. Późniéj wszakże, gdy umysły się wytrzeźwiły, poczęto inaczéj patrzeć na tę wojnę między magistratem i mieszkańcami Torunia a Jezuitami, zakończoną w tak opłakany sposób krwi przelewem. Krzyżanowski, Łukaszewicz, Sołtykowicz przedstawili ją cale w innem świetle. Bezimienny autor będącego przed nami artykułu powziął myśl naprawienia rzeczy, zepsutéj wedle niego przez Wolterjanów i Paskalistów (bo tak grzecznie przycinając nazywa autorów „Dawnéj polski", „Dziejów Kościoła" i „Historji szkół" oraz książki „O stanie nauk w Akademji krakowskiéj"). Nie przedstawiając ani jednego nowego faktu, ani jednego dokumentu, autor artykułu wszystkie usprawiedliwienia Torunian mieni nic niewartemi; szeroko wypisane u Krzyżanowskiego, a potwornością swą rażące szczegóły w robocie komissji śledczéj nazywa „mniemanemi"; niezważa na to iż równie komissja śledcza, jak i sąd assesorski złożone były z samych katolików i z duchowieństwa katolickiego, co na bezstronność zapatrywania się w owym czasie wpłynąć niemogło; pomija nawet i tę okoliczność, że Jezuici na zaprzysiężenie winy Torunian „pzeciw Bogu", zamiast dwóch *księży*, jak żądał wyrok, wysłali do przysięgi *jednego braciszka*: to nic nieznaczy, Torunianie byli początkiem złego i basta! Dziwna jednak, że autor nieoszczędza i Jezuitów, potępia równie obie strony; myli się tylko utrzymując, że niby tę prawdę odkrył: bo już u „Wolterjanina", czy też „Paskalisty", niewiémy, u Krzyżanowskiego już czytamy następujące słowa: „Ale zepsucie duchowe nie samą tak zwaną Rrzeczpospolitą polską, bo i mieszkańców Torunia ozionęło podówczas. Owocześni też prawi katolicy i ewangelicy nazywali owę sprawę narzędziem kary boskiéj na Polskę i Toruń za grzechy obojga". (*) Z kim tedy wojuje ukryty za zasłoną autor, chcąc uzacnić jeden z grzechów przeciw Duchowi Swiętemu: ostatnie niepokutowanie? Sprawa toruńska w sposób niepraktykowany splamiła czyste karty naszych dziejów krwią wytrysłą z pod miecza fanatyzmu: uderzmy się w piersi...

Korespondent z Poznania, zbijając twierdzenie turystów, gazet, mównic i innych organów publicznych, iż niby w W. Ks. Poznańskiém ma przeważać żywioł germański, — dowodzi cyframi, iż się rzecz całkowicie ma inaczéj. Wzięte za przykład trzy powiaty, leżące niby już po za linją graniczną w téj części księstwa, gdzie germańszczyzna ma przeważać, następujący przedstawiają stosunek: Powiat bukowski na 17½ milach ma katolików 32,810, protestantów 16,186; dóbr w ręku Polaków 108, w ręku Niemców 63. Powiat szamotulski na 20 milach, katolików 29,231, protestantów 12,611; dóbr w ręku Polaków 173, w ręku Niemców 70. W pow. kościańskim na przestrzeni mil 21, katolików 48,243, protestantów 7,790; dóbr w posiadaniu Polaków 213, w pos. Niemców 91. Ponieważ ludność katolicka jest prawie bezwyjątkowo polską, tak, że najwięcéj na kilkaset osób w wyliczeniu omylić się można: wypadnie tedy wedle powyższego zestawienia, że stosunek ludności katolickiéj słowiańskiéj do protestanckiéj germańskiéj, pod względem liczebnym i majątkowym ma się więcéj jak ⅔ do ⅓. Dodać jeszcze należy, iż ludność niemieck niezdołała nigdzie zająć w tych powiatach wyłącznego jakiegoś i ciągłego obszaru, ale przeciwnie znajduje się rozrzuconą tu i ówdzie po kraju, jako koloniści, wojsko, urzędnicy lub wędrowni rzemieślnicy i kupcy.

(*) Dawna Polska, ed, 2ga, t. II, str. 161.

— D. 4 b. m. odbyło się w Krakowie ogólne zgromadzenie członków Towarzystwa gospodarczo-rolniczego krakowskiego, zagajone mową dotychczasowego prezesa p. M Badeniego, który na obecném zebraniu oświadczył, iż dla nadwątlonego zdrowia przewodniczyć daléj Towarzystwu niemoże. Sekcje komitetu, pod przewodnictwem wybranych w tym dniu prezydujących, rozpoczęły swe czynności.

— W Galicji niejaki p. Karol pracuje nad przekładem Hejnego. Nicby w tém niebyło dziwnego, że się ktoś kusi o przyswojenie literaturze dzieł człowieka, którego miłość i cierpienia tak były wielkie i ciężkie, że potrzebowały trumny większéj od moguncкiego mostu i dwunastu olbrzymów do dźwigania jéj i rzucenia w morze. Ale co jest osobliwego w Gaz. W., to, że „piosenki owego p. Karola stoją wyżéj wszystkich arcydzieł Hejnego". Niewiadomy nam p. Karolu! niewierz pan temu, bo to wierutna nieprawda.

— W tych czasach książę Reuss nabył na publicznéj licytacji za summę 420,000 talarów, piękne dobra Baszkowa w powiecie krotoszyńskim w W. Ks. Poznańskiém położone, w których wedle podania miała się urodzić królowa Marja Leszczyńska. Gdzie były polskie kapitały w czasie téj licytacji?

— Florencka akademja sztuk pięknych, w nagrodę prac artystycznych; wybrała jednomyślnie na Akademika honorowego Warszawianina Józefa Mazla, bawiącego obecnie w Rzymie.

— W Warszawie wyszła „Karta pocztowa i przemysłowa Królestwa Polskiego, ułożona i rysowana według najnowszych raportów urzędowych i najpewniejszych źródeł przez J. Egloffa". Mimo szumnego tytułu, jest to robota bardzo lichéj wartości.

— Tamże ukazała się druga część IIgo tomu „Hydrauliki agronomicznéj", z dołączonym osobnym atlasem. Ta część zamyka całe wydanie w mowie będącego, a zalecającego się swą użytecznością dzieła.

— Nakładem J. Zawadzkiego w Kijowie wyszedł „Zbiór pieśni małorossyjskich" na jeden głos, z towarzyszeniem fortepjanu ułożony przez Alonza Jedliczka.

— PP. Kuhn i Schleicher w Berlinie wydali w dwóch tomach badania porównawcze nad językami celtyckiemi i słowiańskiemi p. t. „Beiträge zur vergleichenden Sprach forschung auf dem Gebiete der arischen, celtischen- und slawischen Sprachen".

KORESPONDENCJA
KURJERA WILEŃSKIEGO.

Wiedeń, *6 lutego 1861.*

Nigdy się życie towarzyskie wielkiego miasta tak nie uwydatnia, jak w czasach, w których ludzie z różnych warstw społeczeństwa dążą do jednego celu, i te same mają zajęcia. Do takich epok należą i zapusty. Wyjątkowe położenie Austrji, dotkniętéj tylu przygodami, które i dotąd na niéj ciężą, mogłoby wprawdzie spaczyć chwilowo zwyczaje i usposobienie ludności, i wycisnąć na niéj piętno melancholji; ale tu w Wiedniu fizjognomja miasta w niczém się nie zmieniła. Wiedeń należy do najweselszych i najmniéj oszczędnych miast Europy. Jak w lecie mieszkanie na wsi, wycieczki w okolice czy to koleją, czy parowcem, czy powozami, czy pieszo, każdéj niedzieli i święta, główną stanowią rozrywkę mieszkańców stolicy Austrji, tak w zimie, a szczególnie w karnawale zabawy różnego rodzaju, bale, loterje fantowe, maskarady, zebrania akademickie, kółka muzykalne na korzyść ubogich i t. d. następują jedne po drugich. Nikt się tu z prawdziwych Wiedeńczyków nie troszczy ani o politykę ani o organizację państwa; każdy się stara z krótkich zapust należycie korzystać. Pożyczka rządowa na 30 milionów, pod dość korzystnemi warunkami rozpisana, mieszkańców Wiednia bynajmniéj do subskrypcji nie pociąga. Ci wolą 200 guldenów wydać na zabawy, jak 100 guld: na obligi nowéj pożyczki. Rząd też na publiczność, ściśle wziętą, nie liczy. Towarzystwa kolei żelaznych, żeglugi parowéj i innych przedsiębierstw, wielkie domy bankowe, klasztory i inne duchowne i świeckie korporacje i t. d. z góry musiały przyrzec ministrowi finansów, ile każde podpisze, a ogłaszanie subskrybowanych summ jest li tylko formalnością.

Z balów publicznych dotychczas najpiękniejszemi były bal mieszczański i jurystów—a najoryginalniejszy stowarzyszenia śpiewaków (Maenner-Gesangs-Verein).—Pierwsze się od zwykłych tego rodzaju zabaw niczém nie różniły, wyjąwszy niespodziankę zrobioną cesarzowi na balu mieszczan (Bürger Ball). Na galerji, na podniesionéj estradzie był w dość dużych rozmiarach, podług szkicu Selleny'ego, oświecony widok Madeiry w obrazie Brioschi, tu mieszkającego. Cesarz był bardzo zadowolniony i długo z tymi, którzy do urzeczywistnienia téj niespodzianki się przyczynili, rozmawiał. Towarzystwo miłośników śpiewu urządziło zabawę, słównie tłumacząc, błazeńską (Narrenabend) gdzie wszyscy w najdziwaczniejszy sposób byli kostiumowani i maskowani. Były tam reprezentowane wszystkie czasy, pory roku, strefy i bóstwa mitologiczne. Olymp zesłał Wulkana i Wenus. Ziemia na przemian to panią Pompadour, to Pepitę, to kobiety z gór wyższéj Austrji w złocistych czepkach, to praczki sławne z przedmieść Lerchenfeld i Lichtenthal (Wiednia). Adam i Ewa w raju tak sobie upodobali, że anioł z płomienistym mieczem w ręku, z cylindrem na głowie, nie mógł ich stamtąd wypędzić. Trawestacje lokalne niepospolitą grały rolę. Były tam także deklamacje, śpiewy, kwartet, w którym każden ton był anti-harmonijny etc. Chociaż w teraźniejszych czasach poważnych taki koncept zdaje się być anomalją, jednak wszyscy przytomni opuścili salę nad rankiem dopiero, zadowolnieni stosownem urządzeniem téj oryginalnéj niemieckiéj maskarady. Porzucając sprawozdanie karnawałowe, wypada dotknąć statystycznéj cyfry wpływów i wypłat Wiedeńskiéj kassy oszczędności. Tu najwięcéj służący i robotnicy oszczędzony grosz wkładają. Przez cały karnawał wypłaca instytut tygodniowo po 100 tysięcy guldenów więcéj, niż doń wkładają. Część znaczna téj przewyżki wydatków idzie na karb anti-produkcyjnych rozrywek.

Ruch literacki i naukowy od roku 1859 w Niemczech nieco powstrzymany, albo zepchnięty wypadkami na drogę duchowi narodu niemieckiego niewłaściwą, odzyskał powoli swoją autonomję filozoficzno-spekulacyjną. Nietylko pojawiają się teraz rozprawy i dzieła treści filozoficznéj częściéj, ale i specjalne prace literackie przybierają powoli tę cechę i od zapatrywania się li realistycznego na rzeczy odstępują. Melchior Meyr, którego prace literackie jako poety, liryka, dramaturga i powieściopisarza znane, wydał większe dzieło filozoficzne (Stuttgart Maentter) *Bóg i jego królestwo*. (Gott und Sein Rech, Philosophische Darlegung der freien goettlichen Selbst Entwicklung zum allumfassendem Organismus). Jest to dzieło sumiennéj pracy, i głębokiego badania. Można nie być jednego zdania z autorem, co do niektórych ustępów, np. gdzie on stara się pogodzić niektóre tradycje teologiczne z wymagalnościami wolnéj i niezawisłéj myśli, zawsze jednak trzeba przyznać, że dzieło to do prac poważnych i wielce nauczających należy.—Gustawa Lieberta, który długo przesiadywał w Anglji, i oddawał się badaniom naukowym „Studien zur Geschichte des englischen Geistes" są bardzo zrozumiałe, i każdemu przystępne. Biorąc za temat Miltona, tego głębokiego poetę—myśliciela, wyjaśnia piękności myśli i przytacza ustępy z różnych poematów jego, i wchodząc w ducha i języka i narodu angielskiego, czyni je zrozumiałemi. Za rozbiór jasny pism Miltona, jak „The tenure of kings and magistrates" i „Defensio" parlament angielski przyznał mu gratyfikację 1000 funt. szter. Szczególny los spotkał, jak wiadomo, Miltona „Biblijną dogmatykę" która jako manuskrypt ukryta, zapewne w archiwum państwa skonfiskowana, leżała bez użytku 200 lat, w swoim czasie powątpiewano o autentyczności tego manuskryptu. Liebert wyprowadza związek, jaki jest między tém dziełem, a wypadkami życia tragicznemi Miltona, co, razem wzięte, do wyjaśnienia myśli i wartości sławnego poematu „The paradise lost" posłuży. Główna w tém Lieberta zasługa, że nam przystępnemi czyni i zrozumiałemi, jako jedność i ***Dogmata i Poezje*** Miltona.

Jedną z korzyści (?) rozkawałkowania Niemiec jest mnogość teatrów—czego by pewnie nie było, gdyby Niemcy były złączone.—W Austrji i Niemczech razem jest teatrów 281—na Austrją przypada 42. Tak zwanych nadwornych teatrów jest razem 24. W roku 1860 towarzystw dających przedstawienia po różnych miejscach (reisende Gesellschaften) było 22. Oprócz tego w krajach innych jest teatrów niemieckich 11.

W Kościele Augustjanów odbyło się Requiem za Hankę kompozycji Vitusek'a. 80 młodych ludzi w ubiorze słowiańskim z pochodniami w ręku otaczało katafalk, na którym była złożona Polyglotta rękopismu królodworskiego, odkrytego przez zmarłego uczonego. Na wierzchu jéj był wieniec laurowy, przystrojony w trójkolorowe słowiańskie wstążki. Taka sama uroczystość odbyła się w Pradze, i to tym samem sposobem.

Historyk Ranke z Berlina wynalazł nowe dokumenta, dowodzące, że Wallenstein wchodził w układy z nieprzyjaciołami, to jest: protestantami. Historjograf morawski Dr. Dudik jednocześnie odkrył pisma, ściągające się do téj saméj sprawy. Z nich wnosić można o planach sławnego wojownika; są tam artykuły pokoju, podane przez księcia Friedland armji protestanckiéj w Szląsku, postulata tegoż księcia—i postulata Kurfirsta. D-r. Dudik zamyśla te dokumenta drukiem ogłosić.

Dyrektor Krejci szkoły rękodzielniczéj w Pisku w Czechach, ma zamiar w tych okolicach, gdzie drzewo jest tanie, zaprowadzić szkołę wzorową stolarską i zaopatrzyć ją nietylko w zwykłe narzędzia stolarskie, ale i w mały warstat (Maschinen—Werkstaette), tak, aby uczniowie mogli się oznajomić ze wszystkiemi nowemi wynalazkami, i opuszczając szkołę byli doskonałymi majstrami stolarskiego rzemiosła. Zamierza także założyć szkołę racjonalną mularzy. Jeden wynalazek dość tu interesuje przemysłowców, jest to apparat do czyszczenia gazu, ma być oszczędzonych przytém 45% (*). Wynalazek należy jako przywiléj w Austrji do dwóh Belgijczyków. Tu się dopiero okazała ospałość dawnéj administracji. Inżynjer cywilny tutejszy, Kohn, już przed kilku laty wpadł na tę samą myśl, podał prośbę o przywiléj, ale rezolucji się nie doczekał. W tém ci Belgijczycy, za pośrednictwem ambasady swojéj, postarali się o upatentowanie swego wynalazku i dostali przywiléj. Kohn się upomina o pierwszeństwo i powiada, że o połowę taniéj da apparat. Niewiadomo jaka decyzja wypadnie.

Cóś podobnego stało się studentom akademickim. Przed 4-a laty podali do byłego ministerjum oswiecenia, prośbę o pozwolenie otworzenia czytelni w gmachu uniwersyteckim. Ministerjum to zostało zwinięte, a prośba dotychczas nie referowana. Teraz znowu powtórnie w swém podaniu do ministra Shmerling wystosowaném, proszą o pomienioną czytelnię, motywując prośbę tém, że „ponieważ ministerstwa oswiecenia niema, ale powróconém być może, więc proszący korzystają z tego interregnum, spodziewając się po ministrze stanu, jako człowieku energicznym i sprawiedliwym, że im da prędką odpowiedź.

Na końcu wspomnę o wynalazku dawnym, t. j. o bawełnie strzelniczéj (Schiessbaumwolle). Wynalezionym został ten surrogat prochu przez prof. Schönbein z Basel, i prof. Böttcher z Frankfurtu. W skutek tarcia przy nabijaniu często się zapalał nabój i kaleczył ludzi mających lub broń w ręku, lub obok stojących. Niejaki Stefanus, z Frankfurtu fabrykuje produkt taki, że tłukąc go młotem grubym na kowadle, nie zapala się. Syn jego, który chodzi na prawo w Insbrucku, ofiarował rządowi Austryjackiemu ten wynalazek, ale go nie przyjęto (może już rząd jest w posiadaniu tego sekretu). Ciekawe jest opowiadanie tego Stefanusa, jakim sposobem on poznał przymioty explozyjne preparowanéj bawełny. Kilka lat przed tym wynalazkiem, około roku 1840, Stefanus, który jest introligatorem, potrzebował do farbowania skóry kwasu siarczanego i solnego. Aptekarz rozmawiając z nim, przez omyłkę porwał za inną flaszkę i miasto kwasu solnego dał mu kwasu saletrzanego. Stefanus przyszedłszy do domu, zmieszał te 2 kwasy w naczyniu glinianém. Zaraz rozwinęło się chemiczne, ogromne gorąco, naczynie pękło; lękając się aby ta mieszanina nie spaliła stołu, Stefanus chwycił za naczynie ręką obwiniętą w chustkę bawełnianą, i rzucił je na kamienną podłogę. Przy tém zmoczoną została w téj mieszaninie sama chustka, a jednak nie uległa przepaleniu. Wymyto ją zaraz w zimnéj wodzie i powieszono na żelaznym piecu, ażeby wyschła. Majster zatrudniony czém innem o chustce nie myślał, aż na raz słyszy explozję w miejscu gdzie była chustka—a ta znikła jak kamfora. Stefanus tu i ówdzie rozpowiadał o tém zdarzeniu, ale nie korzystał z wynalazku. Dopiero w r. 1853 zaczął się się zajmować preparacją bawełny. Pierwsza na oślep zrobiona kompozycja udała się; chociaż ani mieszanina sama, ani inne manipulacyjne drobnostki nie były oparte na wyrachowaniu nauki. Od téj pory to studjum stało się n niego normalném zatrudnieniem i stąd też doszedł do powyżéj opisanego ulepszenia.

(*) Oczyszczenie kompletne otrzymuje się przez przepuszczenie gazu przez dystyllowany oléj węgla kamienego (SteinKohlen-theer-Oel).

Petersburg, *27 stycznia.*

In corpore sano mens sana.

Zajmując po raz pierwszy miejsce w kolumnach Kurjera Wileńskiego, wypada mnie przedewszystkiém zaspokoić ciekawość czytelnika, który na wstępie, bez wątpienia, mnie zapytuje, jakiego rodzaju nowiny ze stolicy nieznajomy korrespondent komunikować zamierza? Otoż odpowiadam: to tylko podawać do wiadomości czytelników Kurjera przedsiębiorę, co się ściśle wiąże z najszczerszém mojém życzeniem, ażeby łaskawy czytelnik żył najdłuższe lata *w czerstwém i pożądaném zdrowiu*. Inne accessoria pomyślności życia mnie nie zajmują, bo przy dobrém zdrowiu resztę czytelnik własną intelligencją we wszystkiém sobie doradzi, ale zdrowie, ta pierwsza podstawa szczęścia ziemskiego, nader mocno mnie interesuje. Wszakże z takiego przekonania nie wynika jeszcze, żebym miał uraczać czytelnika jakiemiś tajemniczemi receptami, choćby najspecyficzniejszemi; najmniejszéj też niemam ochoty propagandować Allopatją lub Homeopatją, uchowaj mnie Boże od tego! Zadaniem mojém jest, być wiernym opowiadaczem wydarzeń i faktów, które w stolicy, w sferze pracowników Eskulapa, uwadze méj się nastręczą, i które mają jakikolwiek związek z publicznem zdrowiem. Zaczynam więc od najwyższéj instancji wiedzy medycznéj, tutejszéj akademji, która pod wielu względami zasługuje na uwagę czytelnika Kurjera.

St. Petersburska medyczna akademja, dotychczas pozostająca w wiedzy ministerstwa wojennego, jeszcze w 1851 r. uroczyście obchodziła 50-cio letni jubileusz swojego trwania, wszakże stan wewnętrznego rozwoju nie odpowiadał jéj wiekowi: stagnacja, na którą wszystkie podobno zakłady naukowe w przeciągu wielu lat były skazane, odsunęła akademją daleko od téj wysokości, na jakiéj stoją zagraniczne jéj odpowiednie zakłady; za to teraz przyśpieszonym krokiem postępuje drogą ulepszeń, ażeby im wyrównać; kilka lat jeszcze, a niezawodnie tutejsza akademja rozpocznie swój ***perjod kwitnięcia***. Oprócz przyjaznych oświacie czasów, w jakich żyjemy, akademja zawdzięcza obecny swój postępowy kierunek, teraźniejszemu prezydentowi, rzecz. rad. stanu Dubowickiemu, który z rzadkiém poświęceniem się, powodowany li miłością rozszerzania gruntownéj wiedzy nauk medycznych,—bo nawet pensją swą na cele dobroczynne przeznaczył,—od 4 lat losem akademji chwalebnie się opiekuje. Pokochawszy nauki medyczne wyłącznie dla nauki, dostojny prezydent przejął się tą pedagogiczną kardynalną zasadą, że w sercach młodzieży tli zawsze szlachetny popęd do nauki, i ułatwienie sposobow do kształcenia się, bez porównania więcéj zbawiennych skutków przynosi, ani żeli wszelkie zewnętrzne policyjne środki. Oto są owoce téj mądréj zasady: urządzenie gabinetów nauk przyrodzonych, gdzie studenci w każdéj porze pracować mogą; będący już na ukończeniu wspaniały gmach, gdzie się urządzi laboratorjum chemiczne, gabinety fiziologiczny i farmakognostyczny w tymże celu; ogłoszony konkurs na przedstawienie projektu dla wybudowania nowych klinik, któreby jak najlepiéj swojemu celowi odpowiadały; otwarcie nowych katedr: ***Klimatologji i Fizycznéj geografji***, phytotomji i phytofiziologji, anatomji patologicznéj; chorob nerwowych i psychiatrji, które znakomicie rozszerzają ramy wiedzy nauk lekarskich. Powołani na professorów do zajęcia nowoutworzonych katedr, jako też do zamiany zestarzałych emerytów, wszystko są ludzie zdolni, nie tylko godni reprezentanci postępu nauki, ale także dbający, ażeby wykład ich rzeczywisty pożytek przynosił słuchaczom. Już jeden z takich w przeciągu krótkiego czasu,— bo tylko w ubiegłym szkolnym roku kursa swoje rozpoczął,—potrafił wzbudzić w młodzieży zapał do swojego przedmiotu i powszechny szacunek dla siebie: nowomianowany ekstraordynaryjnym professorem fiziologji, ***Mikołaj Jakubowicz***, rzeczywiście otworzył nową epokę w dziejach kursów akademicznych. Fizjologja, do któréj należy wykazanie i wytłumaczenie mechanizmu życia, o ile to się opiera na prawach wykrytych przez chemją i fizykę, nie więcéj jak w przeciągu ostatnich lat 10-ciu z dziecięcia na męża wyrosła, zawdzięczając ten szybki swój wzrost tegoczesnym chemicznym i mikroskopicznym odkryciom. Bardzo nie dalekie te czasy, bo tylko przed wakacjami bieżącego roku, młodzież akademicka była tego przekonania, że w takim stanie, jak się teraz fiziologja wykłada, ledwie warto ją słuchać, kiedy czasu tego obrócić nie można na coś lepszego; dzisiaj ta sama młodzież zbiega z innych lekcij, żeby słuchać wykładu Jakubowicza, jasność, łatwość, precyzja, żywe przejęcie się rzeczą opowiadaną, loiczne usystematyzowanie różnorodnych na pozor faktów, dziwna trafność zwrócenia uwagi słuchacza na zasadnicze pojęcie których następstwa same przez się umysłowi przedstawiają, te szczególne zalety cechują kursa tego znakomitego professora. Dodajmy do tego przyjemny dźwięk głosu, ton i obejście się ujmujące, tak różne od zimnéj, niekiedy imponującéj grzeczności dawniejszych professorów, a łatwo sobie przedstawić uniesienie słuchaczów, które się zazwyczaj objawia przy końcu lekcji rzęsistemi oklaskami. Nie będę się rozszerzał nad rozgłosem, jaki prof. Jakubowicz zyskał w uczonym świecie za granicą, w czasie 3-ch letniego pobytu swego w Paryżu, gdzie czynny udział przyjmował we wszystkich znakomitych doświadczeniach jednego z najsławniejszych tegoczesnych fizjologów ***Claude Bernard***, na wniosek którego Paryzka akademja umiejętności uwieńczyła pracę Jakubowicza, ***o wewnętrznéj budowie mozgu i szpiku pacierzowego***, wielką nagrodą Monthyona: ***le grand prix de physiologie experimentale***. *) Dla nas najbardziéj pocieszającym jest ten fakt, że talent professorski Jakubowicza wyrównywa jego sławie uczonego, co nie zawsze w parze chodzi. Mamy i dzisiaj w akademji profesorów, którzy skąd inąd sławni są w uczonym świecie, a wykładem swym bardzo mało dla słuchaczów korzyści przynoszą; nic więc dziwnego, że audytorja ich są puste.

Najpóźniéj ze wszystkich rozpoczął w tym roku kursa, jako zwyczajny professor nerwowych chorob i psychiatrji, Baliński, wnuk znakomitego Jędrzeja Śniadeckiego: słuchacze oddają zupełną sprawiedliwość płynności jego mowy, jasności i dokładności wyrażeń, które się jasno spostrzegają w artystyczném obrazowaniu choroby, którą professor przedstawia; nie powiem o ile słuszném jest ich zdanie, że w tym wybornym obrazie wszystkie szczegóły za nadto starannie się opracowują, i stąd główne rysy obrazu zacierają się w umyśle słuchaczy. Może wreszcie mało było czasu, ażeby się oswoić z metodą wykładu professora i wszystkie zalety jego ocenić, a może niezupełnie donośny głos cokolwiek na to wpływa.

— Ze wspomnieniem Śniadeckiego łączy się jeszcze tutaj imię dostojnego jego ucznia, i ulubionego professora, Mianowskiego, którego akademja utraciła właśnie z końcem upłynionego roku. Dostojny emeryt od Nowego roku opuścił zupełnie swą katedrę, pozostawując po sobie najszczerszy żal w sercach młodzieży akademickiéj, którą zobowiązał mistrzowskiém kierownictwem przy łóżku chorego, jako też słodyczą i szlachetnością swojego charakteru: jego ubraterskie obejście się ze wszystkiemi bez poufałości, uczynność dla każdego bez wyjątku ucznia, potrzebującego albo wiadomości, albo nawet pieniężnego zasiłku, wszystkim w stolicy jest wiadoma. Współrodacy dostojnego mistrza tracą w nim jedynego swego opiekuna i dobroczyńcę.

Akademja liczy teraz stałych słuchaczów więcéj 800; w téj liczbie Polaków z górą 350. Większa część są to biedni chłopcy, potrzebujący dobroczynnéj ręki dla skończenia studjów medycznych. Chwała Bogu, że szlachetne uczucia koleżeńskie kierują czynnościami naszych młodych zwolenników eskulapa: każdy według możności odkłada pewną ilość na utrzymanie biednego kolegi; nawet powstała myśl poczciwa, ażeby zebrać na ten cel pewny

(*) Interesującego się szczegółami nowego odkrycia Jakubowicza w elementarnéj drobnowidzowéj budowie systemu nerwowego odsyłam: do Dziennika wojskowo-lekarskiego 1859 r. za grudzień, albo do Comptes rendus des séances de l'Académie des Sciences Vol XLVIII. Sénace du 14 mars 1859.

kapitalik, robią się składki, i dzisiaj kiedy to piszę, uproszony Antoni Kątski daje koncert na korzyść swoich współrodaków, studentów medycznéj akademji. Czytelnicy Kurjera bez wątpienia podzielą zemną uczucia wdzięczności, które w obec wszystkich rodaków składam znakomitemu artyście w imieniu całéj akademickiéj młodzieży. Mówiąc o zaletach sposobiących się Eskulapów, trudno nie uwielbiać także kierunku, który już wszedł we zwyczaj, w chwilach wolnych wzbogacać umysł rozmaitemi wiadomościami, które cechują w towarzystwie ukształconego człowieka: dzieła historyczne, literackie, filozoficzne przechodzą z rąk do rąk, i każdy uważa za obowiązek, ażeby kolega nie pozostał obcym w dziejach ojczystych.

Przy takiém chwalebném usposobieniu uczącéj się młodzi akademickiéj i przy tych zamożnych środkach, jakich obecnie dostarcza akademja dla swoich wychowańców, można się spodziewać, że wkrótce młode pokolenie zajmie godne miejsce w obszerném kole Hippokratesowem całego państwa.

Asklepiadowicz.

Krzemieniec, *26 grudnia 1860 r.*

Oprócz sprawy włościańskiéj, tak mocno interesującéj ogół, obecnie zajęła umysły obywateli trzech naszych gubernij, kwestja o urządzeniu Towarzystwa kredytowego ziemskiego. Zacny korespondent z Żytomierza, pod dniem 24 listopada, zakommunikował już pobratymczéj nam Litwie, wiadomość o skończeniu preliminarnych obrad w Żytomierzu i odroczeniu ich do przyszłego zjazdu podczas kontraktów w Kijowie, i w kilku słowach, skreślił treść kwestij, silnie popieranych przez mniejszość, w czasie wsppomnionych wyżéj obrad w Żytomierzu. Dla tego, nie poczytując za potrzebne powtórnie tu o nich wspominać, winniśmy dodać, że do téj mniejszości, należy delegat z Wołynia hrabia Aleksander Rzyszczewski. Obywatel ten, głębokiéj myśli i nieugiętéj woli, godnie wywiązuje się z włożonego nań obowiązku. Powróciwszy z gubernjaln. miasta Żytomierza, natychmiast żądał złożyć swym powietnikom ze wszystkich obrad w Żytomierzu i z własnych czynności sprawozdanie, by razem przy téj zręczności, mógł się przekonać, czy podzielają jego zdanie i uznają za dobre te zasady na których je opierał.

Dzień 19 grudnia b. r. został naznaczony dla zjazdu obywateli do Krzemieńca, którzy będąc zaproszeni przez pisma marszałka Krzemienieckiego powiatu, Witolda Mogilnickiego, który od roku przewodnicząc im, aczkolwiek w tak krótkim czasie, potrafił sobie zjednać ich serca i szacunek,— nie omieszkali przybyć na oznaczony wyżéj termin do Krzemieńca. Od godziny 6 z wieczora do 1-széj po północy, w domie tegoż p. Mogilnickiego trwało posiedzenie, któremu nadawał powagę, biały jak gołąb staruszek, patryarcha całéj naszéj okolicy, b. pułkownik wojsk polskich, hrabia Marcin Amor Tarnowski. Weteran ten Napoleońskich czasów, jest dziś żywym wzorem dla nowego pokolenia, jak nie należy darmo trwonić chwil naszego życia, jak potrzeba nad każdą sprawą mającą na celu dobro ogólne, czuwać. On to pierwiéj w rycerskim zawodzie, zaszczytnie się na polu sławy odznaczający, późniéj zaś, będąc dość długo w niewoli, nie upadł ani na siłach fizycznych ani na duchu, a zawsze z jedną poczciwą myślą, i tąż samą energją jak i młodzieńczym wieku, biegnie, gdzie go głos dobra ogólnego wzywa. Krom tego ma wielki wpływ na swych współobywateli i gdzie czasem wynika jakaś sprawa, grożąca sponiewieraniem lub rozerwaniem węzła rodzinnego albo towarzyskiego, gdy stanie sędziwy Tarnowski, między zwaśnionemi, ze szczerem słowem, z loiczną uwagą, w jednéj chwili, załatwia spór i zespala dłonie i serca, Ale wróćmy się do rzeczy. Otoż na tém posiedzeniu, hr. Rzyszczewski, zakomunikowawszy pp. obywatelom, w odpisie, wszystkie uchwały o towarzystwie kredytowém, w czasie obrad w Żytomierzu, przeciw którym mniejszość członków protestowała, potrafił piękną płynną mową i gruntownemi uwagami, przekonać wszystkich, iż uznali za słuszną potrzebę przychylić się do wspomnionéj protestacji przez mniejszość zrobionéj, a mając oryginalny w téj kwestji rozpis 4 członków czyli delegowanych, stwierdzili takowy i swemi podpisami, który to rozpis i uchwała rzeczonego wyżéj posiedzenia, wykazująca niektóre kardynalne przeszkody, stawające na zawadzie dobremu urządzeniu Towarzystwa kredytowego ziemskiego, przesłane zostały na ręce marszałka gubernji Wołyńskiéj, dla zakomunikowania na mającym się odbyć w Kijowie zjezdzie.

Lecz i tu nie bez ale!... Punkt ten co głosi, „że propinacje przedstawiają w naszym kraju ogromne wartości nieruchome, jako prawa do dziedzictwa ziemi przywiązane, mające służyć za podstawę do obszernych działań pożyczkowych",—punkt, który podług wyrażenia szanownego korespondenta z Żytomierza „jak fałszywa struna, dźwięczy wśród harmonijnych narad" został i u nas przychylnie zaaprobowany. Realny jest to dowód, że niechcemy zgnieść staréj rutyny, że przy obecnych wielkich pomysłach i chęci dźwignienia nowéj budowy, chcemy ją osłabić, nie zakładając pierwiéj trwałych fundamentów, jakiemi są: religja i moralność. Decydujemy niemal w każdem zgromadzeniu o oświacie, cywilizacji, postępie, wynalazkach, a nie chcemy przyrządzić dla naszego biednego ludu, choć trochę duchowego pokarmu, by ten podniósł go moralnie. Wielki to błąd, bo zrzekamy się widocznie z tym ludem braterstwa, gdy nawet literalnie objawiamy swoją chęć, żeby on zalewał się zgubnym trunkiem, jakim jest gorzałka, żeby podnosząc nam propinacje, oddawał za wódkę krwawo zapracowany grosz, a najczęściéj domowy inwentarz, lub ostatnią miarkę zboża. To też powinniśmy zaprzestać łudzić się nadzieją, że nowe pokolenie będzie wielbiło pomysły, oceniało i szanowało działania nasze. Zbliża się chwila, w któréj kmiecy lud nasz dowie się, o wyzwoleniu swojém lecz czy to pojmie? Nie zaiste! Dopóki nie wymażemy z kontroli naszéj dochodu z propinacji, a nie ustanowimy po wioskach i miasteczkach szkółek, dopóty, lud nasz będzie ciemny, ubogi i zapomniany,— dopóty będą ciągle nastręczać się zawady do braterstwa i bratania się.

Jeszcze słówko o Krzemieńcu dźwigającym na jednéj z gór zwaliska starego zamku. Każdy z nas, kto czytał dzieje swego narodu, wie przeszłość tego starożytnego pomnika. Dziś on w zasypach i starych swych ruinach, daje schronienie biednym sowom i nietoperzom, tym nieprzyjaciołom światła. Cisza tu głęboka panuje wśród jarów i gór pokrytych obecnie grubą warstwą śniegu. I te malownicze krajobrazy przywdziawszyna się zlodniałą szatę stały się dla nas zupełnie obojętne, i będą do czasu, aż ich nadobna dziewica wiosna ogrzeje swojém ciepłem i ubierze w uroczą majową sukienkę. Czasem tylko kassynowa sala, zapłonie rzęsistem światłem, przy którem polka i modny lansier rozpędzają troskę z czoła pięknych naszych dziewic i dziarskiéj młodzieży. Szkoda tylko, że przychod z rozprzedaży biletów, w zupeności godzi się z rozchodem, że do téj pory jeszcze nie otrzymał z niego choć maleńkiéj ofiary nasz ubożuchny skromny kościołek.

Józef Gozdawa.

Z pttu Nowogródzkiego, *16 stycznia 1861 r.*

Zeszły ś. p. Adam Wierzejski b. marszałek Nowogródzki w testamencie swoim dnia 24 marca 1820 roku sprawionym, a 11 marca 1821 roku w akta ziemskie powiatu Nowogródzkiego wpisanym, rozdzielając fundusze sumienną pracą zebrane, na 40 głów i naznaczając na każdą głowę nie mniéj 40,000 złotych polskich, odezwał się do spadkobierców temi słowy; „*Po szesnaste*, chcąc ochronić rolników moich tak Kryneckich jako i Rutkiewickich, ile ze mnie być może, od wszelkiego oszukaństwa i rozpajania onych przez Żydów po wsiach czy arendach znajdujących się, powszechnie praktykującego się, a przekonany będąc że ten rodzaj żydów po karczmach wiejskich będący, przemysłem tylko nie zaś pracą żyjąc, przez różne sztuczne a im właściwe sposoby wiele się przyczynia do zubożenia rolników wiejskich z pracy rąk żyjących: stosując się oraz do przekonania siedmnastu powiatów gubernij Litewskich, Wileńskiéj i Grodzieńskiéj, proszących Najjaśniejszego ś. p. Imperatora Pawła o zakaz powszechny trzymania po wsiach żydów na szynkach i arendach, które postanowienie w aktach sądowych siedmnastu powiatów znajdować się musi,tak jak i w powiecie Nowogródzkim za mojéj funkcji marszałkowskiéj przez zgromadzonych obywatelów uczynione w kancelarji ziemskiéj Nowogródzkiéj sądowéj w protokóle zapisane znajduje się: obowiązuję dziedziców tak folwarku Rutkiewicz jako i folwarku Krynek, również na uczciwość i na charakter ich zaklinam, iżby pod żadnym pretekstem żydów w szynkach i arendach po wsiach i karczmach Rutkiewickich i Kryneckich nie trzymali, pod opłatą dwóchset rubli za doniesieniem przez któregokolwiek z rolników Rutkiewickich i Kryneckich, czyli też przez kogo obcego w policji ziemskiéj Nowogrodzkiéj, czyli wreszcie za postrzeżeniem przez samą policję, połowę na dom dobroczynności Nowogródzkiéj, a przez połowę na zysk donoszącego lub na zysk postrzegającéj saméj policji Nowogródzkiéj wskazać powinną, i pod nakazem rugowania żydów na zawsze z szynków i arend, do dopatrzenia czego i wyekzegwowania policję ziemską Nowogródzką miłością bliźniego obowiązuję i najusilniej proszę "— (podpisano.) „Adam Wierzejski b. marszałek Nowogródzki."

Ten fakt wymówny nie wymaga posiłkowych addytamentów dla przekonania, jak silną miłością gorzało serce prawego obywatela, który wstępując do grobu przemówił donośnym głosem, co uczynić należy w imię miłości bliźniego. Na progu wiecznego odpoczynku Adam Wierzejski przypominając myśl zbawienną, podzielaną niegdyś przez siedmnaście Litewskich powiatów, azaliż przez zaklęcie na uczciwość i na charakter nie wskazał środka ochrony rolników od rozpojenia i oszukaństwa? Czy usłuchaliśmy tego zaklęcia, wyrzeczonego przez patryarchę swojego czasu? Zdaje się że spadkobiercy zeszłego marszałka Wierzejskiego skrępowani warunkami testamentu, stosują się do jego woli: a ogół czyż nie czuje potrzeby rozdmuchania w sercah swoich téj miłości bliźniego, jaką przed pół wiekiem zagrzane były serca przodków naszych? Dzisiaj to zadanie posunęło się naprzód i w nagiéj prawdzie stanęło przed nami: że w szynku najpierwszem złem jest wódka, bo jest przyczyną poniżenia godności człowieka, bo jest powodem ruiny moralności i przeszkodą do szczepienia zasad religji, bo jest nakoniec środkiem do przekształcenia obrazu Boskiego na obraz i podobieństwo.,.. bardzo łatwe do zrozumienia. Ależ to złe widzialne podnosi się do wyższéj potęgi, jeżeli administracja lub arenda szynków i karczem w gorzalkę zaopatrzonych, będzie poruczona Żydom, posiadającym wedle słów przywiedzionego testamentu „różne sztuczne a im właściwe sposoby oszukaństwa i rozpajania" a jednak zło nie oblecze się w sukienkę niewinności, jeżeli na miejscu żydów osadzimy na szynkach chrześcijan, którzy za czasów ś. p. Wierzejskiego jeszcze początkujący a dzisiaj z wyuczoną już przebiegłością wstępują w ślady swoich nauczycieli, bądź arendując na własną rękę, bądź przyjmując zastępstwo; jeżeli miejscowa policja znajduje potrzebę wypędzić izraelitę z przybytku Bachusa, tranzlokuje się on wtenczas do blizkiéj chałupy jako do bezpiecznego portu, skąd już bez strachu może doglądać czujném okiem, aby rozpajanie odbywało się w pełnéj sile i rozkwitło na błahą korzyść właściciela, na wielką korzyść arendarza, na zgubę ludu, a najbardziéj na pożytek szatana.

W tém miejscu nastręcza się proste pytanie, kto winien temu? Śmiało i bez wahania się, bez zwalania winy na cudze barki, odpowiem: *my*, posiadacze szynków i karczem, *my* stawiamy pokusy i samołówki na słabości ludzkie,— *my* z szyderskim uśmiechem radujemy się, kiedy Żyd lub chrześcijanin arendarz zapłaci wyższy propinacyjny dochód sprawiony przez zamknięcie sąsiedniego szynku. Odkup tylko grzeszy odstąpieniem od celu swojego przeznaczenia, to jest od zamiaru wytępienia nałogu pijaństwa, bo interes własny wskazał mu przeciwną drogę; i nic w tém dziwnego, bo odkup, jak słusznie powiada p. Jastrzębski, zapłacił za ludzkie pragnienie. Ależ odkup bez naszego uczęstnictwa, bez naszéj, że tak powiem, opieki,nie mógłby przedsiębrać i wykonywać obrótów prawu przeciwnych, a wiadomych każdemu z nas i tolerowanych dla lichéj okruszyny brudnego zysku. Uderzmy się w piersi i ze szczerą skruchą jakby na powszechnéj spowiedzi wyznajmy, mea-culpa, mea culpa, mea maxima culpa, a przystępując do stanowczéj poprawy, pozamykajmy gorzelnie i szynki jako piekłem cuchnące przybytki nędzy wiejskiego ludu. Wprawdzie w powiecie Nowogródzkim wielki okazał się popęd ku temu, kiedy od nowego roku zakryto około 150 szynków. Ależ do końca daleko i bardzo daleko, bo nieszczęśliwe oglądanie się na szynk sąsiedni, bądź obywatelski, bądź nie obywatelski, paraliżuje chwilowe popędy, a nie rzadko zdradza własną niechęć ku rozłączeniu się z karczmą. Nabierzmy odwagi,by otrzeźwić rolniczą ludność w obec przybywającéj reformy, a jeżeli to niepodobna spełnić natychmiast dla zatwardziałości naszéj, usuńmy choć połowę złego odjęciem z rąk żydowskich administracji czy arendy szynkowéj, o co właśnie zeszły ś. p. Wierzejski zaklinał na charakter i na uczciwość, w imię miłości bliźniego.

Tymoteusz Snob.

Królewiec, *dnia 16 lutego 1861 r.*

Powietrze nader łagodne i prawdziwie wiosenne. Pregel na połowie drogi do Piławy już od lodów wolny. Pola w okolicy zupełnie się zielono przedstawiają.

Na targach Angielskich, Szkockich i Irlandzkich w początku tygodnia handel zbożowy przy dość znacznym dowozie i nawet obrócie coraz więcéj objawiał życia, a krajowa mianowicie zaś zagraniczna pszenica po pełnych z zeszłego tygodnia cenach już stalszy znajdowała odbyt. W Szkocji i Irlandji po wielu handlowych punktach o 1 szyl. na kwarterze więcéj postępowano.

Duch spekulacji począł się w Anglji najwyraźniéj już ruszać, kiedy przy końcu tygodnia nowe podniesienie dyskonto na 3% przez bank angielski takowy sparaliżowało i wprawiło handel w pewne zobojętnienie.

We Francji i Belgji przy nieco ograniczonym pokupie tranzakcje po wyższych zawierano cenach.

W skutek okropnych powodzi w Hollandji, które nie małe spustoszenie w polach spowodowały, właściciele ziarn mocno się trzymali i w przecięciu z korzyścią 2 fl. produkt zbywali. W Hamburgu o 2 tal. pszenica przybrała.

Królewiecka zaś giełda jak pierwszych dni tygodnia znacznie postąpiła, tak przy schyłku co właśnie upływającego czasu wiadomościami angielskiemi przerażona gwałtownie zobojętniała.

Ceny pszeniczne o 3 sbr., na żyto o $1\frac{1}{2}$ sbr. na szefel się obniżyły.

Ostatnio płacono na giełdzie naszéj.

	za szefel Pruski		korzec Warszawski. z doliczeniem 14% agio.
Pszenicy jasnéj z wagą	122 f. hol. — 123 f. hol.	sbr. 90 — 94.	złp. 47 12 gr. — 49. 14.
» » »	125 » — 126 »	» 95 — 100.	» 50 — 52. 19.
» żółtéj »	119 » — 125 »	» 80 — $92\frac{1}{2}$.	» 42 2 » — 48. 21.
» czerwonéj »	126	» 95 —	» 50.
Żyta	112 » — 113 »	» 40 — 50.	» 21 2 » — 26. 9.
»	122 » — 125 »	» 54 — 58.	» 28 12 » — 30. 16.
na odstawę w maju i czerwcu za	120 »	— 54.	28. 12.
Jęczmień bez pokupu	100 » — 106 »	» 40 — 48.	» 21 2 » — 25. 7.
Owies	72 »	» 30	» 15 23 »
Grochu białego		» 54 — 62.	» 28 12 » — 32. 19.
„ zielonego		» 72 — $82\frac{1}{2}$.	» 37 27 » — 43. 13.
„ szarego		» 55 — 75.	» 25 27 » — 39. 12.
Bobu		» 55 — $65\frac{1}{2}$.	» 28 27 » — 34. 14.
Wyki		» 30 — 50.	» 15 23 » — 26. 9.
Siemienia lnianego	104 f. hol. — 110 f. hol.	» 68 — 76.	» 35 23 » — 39. 28.
Koniczyny czerwonéj swieżéj,	Centnar tal.	» 15 — 18.	
„ „ staréj,	„ „	» 10 — 14.	
Kuchów lnianych	„ „	2 Tal. 3 srbr.	2 Tal. 12 srbr.
„ rzepiowych	„ „	» 1 — 26.	
Spirytusu 8000% Tr. z naczyniem	tal.	$22\frac{3}{4}$.	

Obrót we wełnie był w tym tygodniu większy, lecz ceny pozostały te same.

Również ceny, lnu, konopi, soli, węgli kamiennych etc. bez odmiany,

Za rubla w papierze płacą $28\frac{5}{6}$ srbr.

Kursa zamian. Londyn 3 mies. $197\frac{1}{4}$ sbr. za L. Amsterdam 71 dni $101\frac{1}{5}$ sbr. za 6 Flo. Hamburg 9 tygod. $44\frac{5}{6}$ sbr. za 3 B. M. Berlin 2 mies. $99\frac{1}{3}$ tal. za 100 tal.

Agencja domu Nadniemeńskiego. *J. Gościcki.*

ROZMAITOŚCI.

— Pewien możny obywatel Krymu ma zamiar własnym kosztem zbudować linję drogi żelaznéj od jeziór perekopskich do miasteczka Kochówki, leżącego nad Dnieprem. Długość linji wynosić będzie wiorst 100, a koszta obrachowano po 30,000 rs. na wiorstę.

— Słychać, że w Rydze powzięto myśl urządzenia wodociągów i oświetlenia gazem; mówią, iż projekt już został wygotowany, a wykonanie go miasto bierze na siebie.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— W przyszły czwartek na benefis pani Ludwiki Laskowskiéj, dany będzie nowy utwor wierszem księżnéj Gab. P. pod tytułem: *Krzyż honorowy.*

— *Warszawa.* Wyjątki z listu (10 lutego). Byłam na wystawie sztuk pięknych, gdziem nareszcie obaczyła obraz *Simlera śmierć Barbary*, o którym tyle czytałam i który tak widzieć chciałam. Ach cóż to za arcy-dzieło! Na łożu nie królewskiém, bo bardzo skromném, leży śliczna Barbara; anioł śmierci dotknął tylko jéj czoła skrzydłami, bo zawsze piękna; bladość śmiertelna niezatarła tego wyrazu dobroci, ktory w całéj jéj twarzy się przebija; na krześle aksamitnem leży jéj książka, medalik, różaniec i chusteczka, wszystko to tak naturalne, że medalik chciałam odwrócić, aby obaczyć co tam na drugiéj stronie. Na tem łożu siedzi i Zygmunt-August. O! zaprawdę boleść wyryła na twarzy jego taką bladość, jakiéj niema nawet Barbara; ręce załamane, oczy zatopił w swojéj Basi, jakby ją chciał ze snu wiecznego obudzić. O, za mało go widać Basia kochała, bo taki wzrok nie pozwoliłby jéj umrzeć!... Siadając, Zygmunt-August ściągnął kołdrę adamaszkową żółtą, podbitą gronostajami i odkrył nóżki Barbary. Cóż to za nóżki! tak po mistrzowsku, tak naturalnie oddane, tak wypieszczone!... Rozwiane w nieładzie włosy Barbary, ręka prawa zwieszona, jakby ją tylko co August z rąk swoich wypuścił, czepeczek jéj nasunięty na czoło, wszystko to tak zwyczajne—ale jak piękne! jak idealne!

Wielkie też robi wrażenie obraz Loeflera, rodzina na gruzach domu zburzonego przez Tatarów. Tu każda twarz wyraża niemą boleść. Ten starzec opierający się na synie—to boleść starca, głęboka, cicha, bez łzy; ten chłopiec, po twarzy którego łzy gradem się sypią, co z rozpaczą na swoją rozebraną chatkę pogląda—to boleść młodzieńca. Ta młoda kobieta z dzieckiem, klęcząca, łzami zalane oczy skryła w dłoni, drugą ręką trzyma dziewczynkę kilkoletnią; biedne dziecko! nie rozumie co to jest i uśmiecha się do tych gruzów,—a tam daléj, stoi chłopczyk, rozpacz wyryta na twarzy jego! Słowem, dziwna natura i prostota tych wszystkich twarzy; ale za to te gruzy! może się mylę, wszakże więcéj one do kwiatków, do nowéj cegły, jak do czarnych starych popalonych ruin podobne!

W pracowni Oleszczyńskiego ileż to pięknych rzeczy. Szczególną uwagę moją zwrócił na siebie pomnik dla naszéj zacnéj ś. p. Śniadeckiéj, który ma być przewieziony do Wilna, Wykończony z marmuru karraryjskiego, wyobraża anioła pod krzyżem; jedną rękę podnosi do Nieba, drugą spuszcza na jéj grób wianek.

Trudno mi opisać wrażenie jakiego doznałam w Willanowie. Z bojaźnią i poszanowaniem wstąpiłam do tych podwoi, gdzie mieszkał król—bohater; jakoś mi się ciężko zrobiło, kiedym się dowiedziała, że pokoj, w ktorym umarł Jan III, ma być przerobiony na kaplicę, przyozdobioną marmurowym posągiem Bogarodzicy. Czyż by nie lepiéj było zostawić go w takim stanie jak jest dziś?

Nigdy niezapomnę przyjemnych chwil spędzonych u naszego zasłużonego Korzeniowskiego. Tu najpierwiéj poznałam prawie wszystkich Warszawskich literatów. Zacny Wojcicki, przez cały czas mojego pobytu w Warszawie, prawdziwie z ojcowską troskliwością starał się mię oświecać i zaznajamiać. Byłem na wieczorze u naszego Kraszewskiego, bo jużciż ten co tyle lat życia Litwie i Wilnu poświęcił, do nas należy. Dziwna! Zupełnie innym go sobie wyobrażałam. Tyle widziałam jego portretów, lecz żaden niepodobny Kraszewski, dość nizkiego wzrostu, blondyn, z bródką, żywy, ruchawy, ugrzeczniony, chętnie i dużo rozmawiający. Nadzwyczajna działalność jego i tu wszystkich zastanawia. Byłam i u Bartoszewicza, jakiż to poważny, jaki serjo! Czytając jego gromy, któremi ciska w żywych i umarłych, ani podejrzewa się takiego uprzejmego i sercowego człowieka. Prawość z oczu mu błyska. Bardzo tu na niego gniewają się za historję literatury Polskiéj, może i słusznie, sąd nie do mnie należy. Wszakże i najzawziętszy nieprzyjaciel nie może mu odmówić znakomitego stanowiska, jakie w piśmiennictwie naszem zajął i téj prawości sądu, która wszędzie, choć ostro i nieraz dotkliwie w pismach jego tak oczywista.

A jakiż to dziwny człowiek, ten Apolinary Kątski, ten mistrz harmonji, dyrektor instytutu, ten człowiek tak miły, tak słodki, a! to prawdziwy jenjusz! Kto go pozna bliżéj, nie może nie uwielbiać i nie pokochać. Co to za działalność, a jaki rozum głęboki. Poznałam go dobrze i widywałam często... Lecz czyż podobna wam wszystkie wrażenia opisać... do drugiego listu.

CENY TARGOWE

Zboża i innych produktów na targach Wileńskim w ubiegłym tygodniu były następujące. Za czetw. żyta płacono 5 r. 50 kop. pszenicy 11 rub. 50 kop. jęczmienia 5 r. 25 k. Owsa 4 r. 50 kop. Grochu 5 r. 25 k. Gryki 3 r. 50 k. Za pud siana 50 kop., za pud słomy 20 kop. za pud lnu 4 rub. Za beczkę kartofli 7 rs. Pud masła 8 rub. sr.

TEATR.

We Wtorek 14 lutego; Lukrecja Borgia (opera).
We Czwartek 16 lutego Krzyż Honorowy (komedja-dramat).

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно съ 9-го по 13-го февраля.

Началь. 4 округа корпуса жанд. генералъ-лейтенантъ Куцынскій.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ. Пом.: Рейшторъ. Рудомино. Рыхлевичъ. Г-жа Янковская. Довнаровичъ, Билевичъ, графъ Оскиръ. Тышкевичъ. кол. асс. Неслуховскій. поруч. Шадурскій. полков. баронъ Бринкенъ. чинов. по желѣз. дор. Тразъ.

Въ разныхъ домахъ:

Въ д. Пузыны: Константинъ Мицкевичъ. Альфонсъ Глушанинъ, Викентій Марцинкевичъ. въ д. Махнаура: князь Огинскій. въ д. Даукши: Иванъ Нарвойшъ. въ д. Пясецкаго: Болеславъ Ширинъ. въ д. Монтвиллы: Рудольфъ Левандовскій. Еразмъ Копецъ. въ д. Каца: г-жа Чеховичева: подпол. Нейманъ. пом. Тераевичъ. въ д. Вагнеровой: корнетъ Ольвіопольскаго уланскаго полка Ластовскій.

Выѣхали изъ Вильна отъ 9-го по 13-го февраля.

Пом. Пашкевичъ. графъ О'Рурнъ. Севрукъ. князь Огинскій. Владиславъ Малевскій. Осипъ Соколовскій: штаб. кап. Прейсъ. Людвигъ Пожерскій. Антонъ Гоппенъ. Сигизмундъ Гружевскій. Игнатій Заборскій. Инженеръ кап: Федоръ Шульманъ. пом. Пашкевичева. Болеславъ Свенторжецкій. графъ Путкамеръ. пом. Феликсъ Шишко.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 9-go do 13-go lutego.

Naczel. 4-go okręgu korp. żandar. jenerał-porucznik Kucyński.

HOTEL NISZKOWSKI. Ob.: Gejsztor. Rudomino. Rychlewicz. p-ni Jankowska. Downarowicz. Bilewicz. hr. Oskar. Tyszkewicz. ass. kol. Niesłuchowski. porucz. Szadurski. pułkow. baron Brinken. urzęd. po żelaz. drodze. Traz.

W różnych domach:

W d. Puzyny: Konstanty Mickiewicz. Alfons Głuszanin. Wincenty Marcinkiewicz, w d. Machnaura: książe Ogiński. w d. Daukszy: Jan Narwojsz. w d. Piaseckiego: Bolesław Szyryn. w d. Montwiłły: Rudolf Lewandowski. Erazm Kopiec. w d. Kaca: p-ni Czechowiczowa. podpułkow. Nejman. ob. Terajewicz. w d. Wagnerowej: chorąży Olwiopolskiego ułan. pułku Lastowski.

Wyjechali z Wilna. Od 9-go do 13-go lutego.

Ob.: Szatkiewicz. hr. O'Rurk, Siewruk. książe Ogiński. Władysław Malewski. Józef Sokołowski. sztab.-kap. Prejs. Ludwik Pożerski. Antoni Hoppen. Zygmunt Grużewski. Ignacy Zaborski. kap. inżyn. Teodor Szulman. ob.: Paszkiewiczowa. Bolesław Swientorzecki. hr. Putkamer. ob. Feliks Szyszko.

Печатать позволяется. Вильно 13 февраля 1861 г.—Ценсоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. *Мухинъ.* W Drukarni A. H. Kirkora i sp.